

TC

**İLKÖĞRETİM OKULLARINDA FİNANSMAN İLE İLGİLİ OKUL
MÜDÜRLERİNİN GÖRÜŞLERİ ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşe Gül ALPAY

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İstanbul

Şubat,2011

TC

**İLKÖĞRETİM OKULLARINDA FİNANSMAN İLE İLGİLİ OKUL
MÜDÜRLERİNİN GÖRÜŞLERİ ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Ayşe Gül ALPAY

Danışman

Doç. Dr. Halil EKŞİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İstanbul

Şubat,2011

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ SAVUNMA TUTANAĞI

09.03.2011

Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden
Ayşe Gül ALPAY, 09 / 03 / 2011 tarihinde yapılan
“İlköğretim Okullarında Finansman ile İlgili Okul Müdürlerinin
Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma

başlıklı Yüksek Lisans Tez Savunması sonucunda jürimiz tarafından oyçokluğu (oybirliği ile

☒ Başarılı bulunmuştur.

☐ Başarısız bulunmuştur.

☐ Düzeltmeler için adaya ek süre tanınmıştır.

Jüri Üyeleri

Tez Danışmanı

Unvanı, Adı, Soyadı: Doç. Dr. Halil EKŞİ

İmzası :

Jüri Üyesi

Unvanı, Adı, Soyadı: Doç. Dr. Ahmet ŞİRİN

İmzası :

Jüri Üyesi

Unvanı, Adı, Soyadı: Dr. Mustafa OTRAR

İmzası :

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tez çalışması için, on dört yıllık meslek hayatımın müdür yardımcılığı göreviyle geçen yedi yılında, alt sosyoekonomik düzey bir çevrede bulunan okulumda yaşadığım tecrübelerden dolayı, yöneticilerin çoğu için birinci derecede önemli sorun olarak gördüğüm, ilköğretim okullarında finansman konusunu seçtim. Okulda eğitim ve öğretimi sağlıklı, verimli bir şekilde, çağın teknolojik gereklerine uygun olarak sürdürebilmek için okula gelir kaynağı bulmakta çekilen sıkıntıyı bizzat yaşadım. Okul müdürlerinin konu ile ilgili yaşadıkları zorlukları irdelemek, verdikleri mücadeleyi gösterebilmek, ruh hallerini yansıtabilmek ve onların soruna getirecekleri çözüm önerilerini sunmalarına fırsat vererek sonuç, öneri bölümünde yapılması gereken işlemleri açıklayabilmek için bu tezi hazırladım.

Tezimi hazırlama sürecinde verdiği bilgi, kazandırdığı bakış açısı ve tüm yardımlarından dolayı başta danışman hocam sayın Doç. Dr. Halil EKŞİ' ye, ufkumu genişleten, kendilerinden ders aldığım öğretim üyesi hocalarıma, benzer konulu doktora tezi çalışmasından yararlanmama izin veren sayın Yrd. Doç. Dr. Hüseyin YOLCU' ya, kendileriyle görüşme yaptığım, kıymetli zamanlarını ayırarak, sorularıma verdikleri samimi cevaplarıyla bana yardımcı olan okul müdürlerine, manevi desteklerini esirgemeyen meslektaşlarıma, arkadaşlarıma ve her zaman gösterdikleri yakın ilgileri için minnettar olduğum aileme, sevgili babam Abdullah ALPAY' a ve canım annem Kadriye ALPAY' a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

SAYFA NO

ÖNSÖZ	I
İÇİNDEKİLER.....	II
KISALTMALAR.....	IV
TABLO LİSTESİ	IV
ÖZET	V
ABSTRACT	VI
I. GİRİŞ	1
1.1. PROBLEM DURUMU	1
1.2. AMAÇ	5
1.2.1. ALT AMAÇLAR.....	5
1.3. ÖNEM	7
1.4. TANIMLAR.....	7
II. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR ...	8
2.1. EĞİTİM VE EKONOMİ.....	8
2.1.1. EĞİTİM EKONOMİSİ	8
2.2. EĞİTİM YÖNETİMİ	10
2.2.1. EĞİTİMDE BÜTÇE YÖNETİMİ.....	11
2.2.2. EĞİTİMDE BÜTÇE PLANLAMASI.....	15
2.3. EĞİTİM YÖNETİMİ VE FİNANSMAN İLİŞKİSİ.....	20

2.4. EĞİTİMDE FİNANSMAN YAKLAŞIMLARI	21
2.5. EĞİTİM HİZMETLERİNDE KAMUSAL FİNANSMAN.....	24
2.6. EĞİTİM HİZMETLERİNDE KAMUSAL FİNANSMAN	
KAYNAKLARI	26
2.7. TÜRKİYE’ DE EĞİTİMİN FİNANSMANI	28
2.8. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	37
III. YÖNTEM	44
3.1. MODEL	44
3.2. ÇALIŞMA GRUBU	44
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	45
3.3.1. GÖRÜŞME FORMU	45
3.4. VERİLERİN TOPLANMASI	45
3.5. VERİLERİN ANALİZİ	45
IV. BULGULAR VE YORUM.....	47
V. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	72
5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA	72
5.2 ÖNERİLER	76
EKLER	78
EK.1. GÖRÜŞME KODLARI.....	78
EK.2. YÖNETİCİ GÖRÜŞME FORMU	79
KAYNAKÇA	82

KISALTMALAR

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

SED: Sosyoekonomik düzey

TÖDER: Tüm Özel Öğretim Kurumları Derneği

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

AB: Avrupa Birliği

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 - T C Maliye Bakanlığı 2008 gelirler tablosu.

Tablo 2 - T C Maliye Bakanlığı 2008 bütçe harcamaları tablosu.

ÖZET

Bu çalışma, ülkemizde eğitim ve öğretim için devlet bütçesinden ayrılan payın yetersiz kalması nedeniyle, özellikle zorunlu olmasından dolayı, ilköğretim okullarında öğrenimin sağlıklı, etkili ve verimli olarak sürdürülebilmesi için gereken ihtiyaçların sağlanmasında yöneticilerin bütçe dışı kaynak temin etme gereği duymalarından dolayı yaşanan zorlukları irdelemek, finansman sorununu çözmek için yapılabilecekleri öneri olarak sunmak üzere hazırlanmıştır.

Araştırmada, okul müdürlerinin finansman ile ilgili yaşadıklarını, görüş ve düşüncelerini sınırlama olmadan serbestçe açıklamalarına fırsat vermek, ideal finansman sistemi için önerilerini almak üzere, nitel araştırma modellerinden olgubilim çalışması uygulanmıştır. Amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemiyle, devlet ilköğretim okullarında en az beş yıl fiilen yönetici olan, farklı sosyoekonomik düzeyde bulunan yerlerde görev yapan müdürlerden çalışma grubu oluşturulmuştur, veri toplama aracı olarak görüşme formu kullanılmıştır.

Yüz yüze yapılacak görüşme süreci başlangıcında, görüşülen kişiye çalışmanın amacı, içeriği ile tahmini görüşme süresi konularında bilgi verilerek, kayıt cihazı kullanımı için izin istenerek ve gizlilik konusunda kodlama kullanılacağı ile ilgili güvence verilerek, soruların içten ve samimi olarak cevaplanması sağlanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde, betimsel analiz uygulanmış, kodlar ve temalar düzenlenmiş, bulguların tanımlanıp, yorumlanmasıyla raporlaştırma işlemi gerçekleştirilmiştir.

Sonuçta, görüşme yapılan 10 okul müdürünün tamamının okulun ihtiyaçlarını bütçe dışı kaynaklardan sağladığı, temizlik elemanı yetersizliği nedeniyle personel çalıştırma gereksinimi duyduğu, bağış sağlamak için velilerle görüşme yaptığı, yerel yönetimlerden farklı biçimlerde destek aldığı bulunmuştur. Sosyoekonomik düzey farkına göre çeşitli etkinlikler yapmak, sponsor bulmak, kantin kiraya vermek suretiyle okula gelir temin etmek durumunda kaldıkları anlaşılmıştır. Müdürlerden 9' unun içinde bulundukları finansman sistemini eleştirdiği, eğitim ve öğretime zaman ayrılmadığından şikâyetle, devlet tarafından ödenek ayrılmak ya da velilerden maddi durumu kötü olanlar hariç olmak üzere zorunlu katkı almak yoluyla sorunun çözülmesini istedikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: İlköğretim Okulu, Eğitim Finansmanı, Okul Müdürü.

ABSTRACT

This study was prepared to make suggestions which can be done to examine the experienced difficulties as the administrators require to provide extra budgetary resource in meeting requirements necessary to keep the education in primary schools effective, reliable and efficient especially as it is compulsory and to solve financing problem as the share allocated from government budget for education and training in our country remains incapable.

Phenomenologic method in qualitative research models is applied in the study in order to give chance to school directors to freely explain their experiences, ideas and views regarding financing and to take their offers for ideal financing system. Study group was constituted from directors, who actively worked as an executive in public primary schools for five years at least, and served in regions with different socioeconomic levels, via criterion sampling method among purposeful sampling methods; and as interview form was used as data collection tool.

It was provided that the questions were sincerely ingenuously replied by informing the interviewed persons about the aim and content of the study and estimated interview time at the beginning of the face to face interview and by asking for permission to use recorder and stipulating that coding will be used for confidentiality. Content analysis was applied in analyzing the descriptive, codes and themes were arranged, reporting process was performed by defining and interpreting the findings.

In conclusion it is found that all of the interviewed 10 school directors meet the requirements of the schools by extra budgetary resources, require employing personnel due to inadequacy in cleaning personnel, meet with parents in order to collect donations, and get support from local administrations in different ways. It is understood that they have to provide income via the methods such as organizing various activities according to different socio-economic levels, finding sponsor, hiring out canteens. It is seen that 9 of the directors criticize the financing system they are included, complain that time isn't spared for education and training and demand the problems be solved by allocating fund by state or by getting compulsory contribution from parents excluding the ones in economical distress.

Key Words: Primary School, Educational Financing, School Director.

I GİRİŞ

1.1. PROBLEM DURUMU

Eğitim ekonomisi, eğitimin ekonomik değerinin nasıl ölçülmesi gerektiğine, eğitimde kullanılacak kaynakların etkili ve verimli bir şekilde nasıl kullanılacağına, eğitimin planlanmasına, eğitim kesiminde çalışanlara ödenen ücretlere ve bunların finansmanının nasıl sağlanacağına ilişkin araştırmalar da yaparak eğitim ekonomisi bilimine katkı sağlar. Görüldüğü gibi eğitim ve ekonomi kavramları, gerçekleştirmeye çalıştıkları amaçlar gereği iç içe girmiş durumdadırlar (Hesapçioğlu, 2008). Bu nedenle ekonomik kaynak sağlanmaksızın eğitim gerçekleştirilemez.

Beşeri sermayeye yapılan yatırımla ekonomik büyüme arasında çok güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Diğer bir deyişle beşeri sermaye ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilemektedir. Eğitime yapılan yatırımlar, ekonomik büyümeyi hızlandırmanın yanı sıra, üretimi artırmakta, kişisel ve sosyal gelişmeye etki yaparak sosyal sınıflar arasındaki farkı ortadan kaldırmakta ve milli gelirin dağılımında dengeleyici bir rol oynamaktadır. Eğitim fırsat eşitliği yaratarak, ekonomilerde elde edilen gelir ve refahın dağılımının daha adil olması, yoksulluk ve eşitsizliğin azalması, istihdam imkânlarının artması, bölgelerarası kalkınmışlık farklarının giderilmesi yoluyla birçok olumlu etkiler yaratmaktadır (Coşkun, 2008).

Eğitim hizmeti bütün diğer dayanıklı tüketim mallarından daha uzun ömürlü bir maldır. Eğitim birçok defa kullanılmakla tükenmez veya eskiyip, kullanılmaz hale gelmeyen ve insanın hayatı boyunca kendisinden devamlı olarak yararlandığı, insanın okuyup öğrendikçe kendisinden daha fazla yararlandığı bir maldır. Hiç kuşkusuz, eğitim harcamalarını kısmen yatırım niteliğinde görsek bile, farklı seviyelerde ve kalitede eğitim görmüş iki kişiden, daha iyi eğitim almış olanın daha fazla gelir sağlayacağını belirtmiş oluyoruz (Serin, 1972).

Hesapçioğlu (2008) kamusal finans kaynaklarının harçlar, resimler, şerefiyeler, parafiskal gelirler, para ve vergi cezaları, mülk ve teşebbüs gelirleri, borçlanma gelirleri, diğer kamu gelirleri olduğunu, bu kaynakların devlet için en önemlisini vergilerin oluşturduğunu ve piyasa ekonomisinin geçerli olduğu ülkelerde toplam kamu gelirlerinin % 70-95' ini vergi gelirlerinin meydana getirdiğini belirtmektedir.

Blaug (1969) finans durumunun muhakkak vergi finansıyla sonuçlandığını, eğer biz özel finansı hesaba katmaya başlarsak sorunun değiştirildiğini ve bunun, kaynakları eğitime daha

çok bağıшта bulunmaya teşvik metotları olduğunu düşünmekte, vergiden elde edilen finans dışında eğitime bağış yapılmasını teşvik etmenin önemini vurgulamaktadır.

Türkiye’ de kamu okullarının finansmanın baş finansörü devlettir. Türkiye’de Maliye Bakanlığı’ nın 2008 bütçe harcamaları tablosuna göre eğitime bütçeden ayrılan pay yüzde 12,91 (28,739 milyon T.L.) dir.

Melen (1997), İslami eğitimden, batı eğitim modellerine geçmek, eski yazıdan eski Osmanlıca’ dan Türkçe’ ye ve Latin harflerine toplumu dönüştürmek kolay bir iş olmamış, bugün bile olmadığı gibi diyerek, Türkiye’ de Osmanlı dönemini bir kenara atarsanız, başta Atatürk olmak üzere eğitim politikası ile bütün yöneticiler ve kuşaklar ilgilenmiş, defalarca eğitim şûraları düzenlenmiş, hep neyi öğreteceğimiz tartışılmış, nasıl öğreteceğimiz ve bu eğitimin kaç mal olacağı hiç konuşulmamış, daha ucuza aynı işi yapabilir miyiz, bunları değil konuşmak tabu diye üzerine bile gitmemişiz, çağa ayak uydurmak düşünülmüş ama eğitim ve öğretim için gerekli yatırımlar yapılmamış, sonuçta eğitimin de bir ekonomisi olduğunun anlaşılmamış olduğunu vurgulamaktadır.

Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi’nin “*Cumhuriyetin 80. yılında eğitimimizin üç ana sorununu sıralar mısınız?*” sorusuna Eğitim Bir- Sen Genel Başkanı Gündoğdu “Çok sayıda sorunu üçe indirmek gerçekten zor. Ama ilk üçü; a) Bütçe ve finansman sorunu b) Eğitim felsefesinin çarpıklığı c) Mevzuattan kaynaklanan sorunlar, şeklinde özetleyebiliriz.” şeklinde cevap verirken, Türk Eğitim-Sen Genel Başkanı Özcan: “Eğitimimizin içinde bulunduğu sıkıntıların başında millî gelirden eğitime ayrılan payın çok düşük olması gelmektedir. Bırakın gelişmiş ülkeleri, üçüncü dünya ülkelerinde bile eğitime ayrılan gelir ülkemizden daha fazladır. Bu pay, örneğin Suudi Arabistan’da 5.5, Angola’da 4.9, Hırvatistan’da 5.2, Ürdün’de 7.3, Mozambik’te 6.0’dır. Oysa ülkemizde bu pay sadece 2.87’dir. Dolayısıyla eğitime aktarılan gelir artırılmadığı sürece, eğitimin sorunlarının halledilmesi ve gerekli açılımların sağlanması mümkün olmayacaktır. 1990 yılında bütçeden eğitime ayrılan pay % 17.1 iken sürekli bir düşüş ile 2000 yılında % 9,3’ e inmiştir. Bütçeden kısıntı yapmak gerekince ilk akla gelen millî eğitim bütçesi oluyorsa bu ülkemiz için bir tehlike işaretidir. Bu yaklaşım herhalde gurur duyulacak bir durum değildir. ” şeklinde cevap vermiştir.

Koç (2007) “Eğitim sisteminin tüm toplum kesimine istenilen düzeyde ve etkin bir şekilde ulaştırılabilmesi, nitelikli eğitimin yaygınlaştırılması, eğitim bütçesinin genel bütçeden aldığı

paylarla ilintilidir. Genel bütçeden Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]' e ayrılan pay ne kadar artırılsa, toplumun eğitim istemleri ve gereksinimleri de aynı oranda karşılanmış olacaktır.

Türkiye'de devlet kaynakları eğitimi finanse etmeye yetmemekte, var olan kaynaklarda etkin bir şekilde kullanılamamaktadır. Bu durum, Anayasa'nın 42 ve 130. Maddelerinde devlete verilen görevlerin yürütülmesinin önünde, ciddi bir engel oluşturmuş ve eğitim sorunlarının giderek ağırlaşmasına neden olmuştur.

Eğitimin finansmanı konusu şimdiye kadar yapılan 16 Milli Eğitim Şurası'nın sadece 3' ünde (1988'de yapılan 12, 1996'daki 15 ve 1999'daki 16. Şura'da mesleki ve teknik eğitim finansmanı) tartışılmış ve çeşitli kararlar alınmıştır.''diyerek finansman konusundaki sıkıntıları ve bu sıkıntıların önemsenmediğini vurgulamıştır.

Eğitimin finansmanı, eğitimle ilgili bütün değişkenlerin dikkate alınarak yönetilmesini gerektirmektedir. Ancak bu durumda eğitim alanında başarı yakalanabilir. Başarıyı yakalayacak olanların başında ise eğitim örgütlerinin en üst düzey yöneticilerinden en alt düzey yöneticilerine kadar, tüm yöneticilerin alanlarının gerektirdiği uzmanlık bilgisine sahip olması gerekir. Alanı ile ilgili bilgi ve beceriyi bünyesinde taşıyan müdürlerin bunları uygulamaya geçirmesi de gerekmektedir. Ayrıca yönetici konumunda olan kişilerin inisiyatif kullanabilme yönlerinin de olması gerekmektedir. Örneğin okul müdürleri, kaynaklarını topladıktan sonra önceliklerin belirlenerek kullanılması konusunda gerekli inisiyatifi kullanamazsa, kaynakların etkili ve verimli kullanılmadığı gibi boşa gitmesini de engelleyemez. Bu nedenle yöneticilerin uzak görüşlü, inisiyatif kullanabilen ve yordama yeterliliğinin de gelişmesi gerekmektedir (Hesapçioğlu, 2008).

Okul yönetimi genel ve özel kaynaklardan kendine yetecek kadar para sağlamada direnmek, sağladığı parayı da etkili kullanmak zorundadır. Yönetmen, para kaynaklarını kullanırken bir takım işlemleri yasalara uygun olarak yapmakla ve savurganlığı önlemekle görevlidir (Başaran, 2008).

Bu açıklamalar okul müdürlerinin, üzerlerinde finansman konusunda ne denli önemli sorumluluk taşıdıklarını göstermektedir.

Okullar, genel gelirlerinin dışında kendi döner sermayeleri, okul kurma ve koruma dernekleri, kantin, kooperatif gibi işletmeleri, bağışlar yoluyla da gelir sağlarlar. Gelire katılan öbür paralar, okulun yaptığı temsil, yarışma, sergi gibi eğitim etkinliklerinden; kitap dergi gibi okulun yayınlarından; okulun kiraya verdiği mallarından; satışı yapılan öğrenci yapısı ürünlerden; bunlara benzer etkinliklerden sağlanır. Bazı okullarda bu tür gelir kaynaklarından

sağlanan para, bütçelerden sağlanan paradan daha çoktur. Bu kaynak, okul yönetiminin birçok parasal sorununu çözer (Başaran, 2008).

Okul koruma derneği üyelerinden yılda belli bir miktar üye aidatı alınmaktaydı. Daha sonra okul koruma dernekleri kaldırılarak, okul aile birliklerince, gerekli yasal düzenlemelerle okullara gelir sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak bu yeterli olmamaktadır. Bu nedenle okulların kaynak sorununu çözmeye yönelik okul aile birliği kapsamında farklı girişimlere başlanmıştır. Türkiye’de ilköğretim olanaklarının çağ nüfusuna yaygınlaştırılamaması, artan talebe karşın yeterli eğitim yatırımlarının yapılamaması gibi sorunlar yoğun biçimde yaşanmaktadır (Tural, 1994).

Bu bilgiler de bize okulların gelir kaynaklarının neler olabileceğini belirtmektedir. 15. Milli Eğitim Şura’sında alınan 10.kararın “Okulların, halk eğitim merkezlerinin fiziki yapı ve donanım yetersizlikleri giderilmeli ve bu kurumlara mali destek sağlanmalıdır.” olması okulların mali desteğe ihtiyacı olduğunun göstergesidir.

Cumhuriyet hükümetleri programlarında eğitime ayrı bir önem ve ağırlık vermişlerdir. Bununla birlikte ulusal eğitimimiz istenilen düzeye ulaşamamıştır. Genel olarak birey başına düşen GSMH, ya da kamu gelirleri, bu gelirlerden eğitime ayrılan pay yüksek olan ülkeler, eğitim kesimini daha hızlı geliştirebilmektedirler. 1970’lerden beri Türkiye’de konsolide bütçeden eğitime ayrılan pay giderek düşmüştür. Bu pay, 1974 yılında % 16.1 iken 1987 yılında % 8.5’e düşmüştür. Konsolide bütçe içinde Milli Eğitim bütçesinin payının düşmesi sonucu, kalkınma planlarında öngörülmüş olan eğitim hedeflerine ulaşamamıştır. Öte yandan ülkemizde nüfus, gelişmiş ülkelerden 2.3 hatta 5 kat daha hızlı artmakta, dolayısıyla eğitim istemi de, o ülkelerden çok daha hızlı artmaktadır. Buna karşılık eğitim ödenekleri de, artacağı yerde düşmektedir. Ulusal eğitimimizdeki bu kronik ödenek yetersizliği; yöneticileri bütçe dışı kaynak aramaya zorlamış, bağış vb. yollarla kaynak yaratılması da veli-yönetici ilişkilerini olumsuz yönde etkilemiştir. Eğitim yatırımlarının planlanması, yürütülmesi için, bu amaçla yetişmiş uzmanlarla desteklenen birimler oluşturulmalı, planlara işlerlik kazandırılmalı, uygulamalar çok sıkı biçimde denetlenmelidir (Adem, 1993).

Eğitime toplumsal istem arttıkça ve bu hizmeti sağlamada kullanılan kamu kaynakları yetersiz kaldıkça, eğitim finansmanı önemli bir sorun olmaktadır. Ancak finansman sorununun ortaya çıkışını, yalnızca istem artışlarına bağlamak doğru değildir. Türkiye’de kamu harcamalarının 1970 yılında % 12’si eğitime harcanmışken, düzenli bir biçimde azalarak 2000 yılında bu oran % 9’a düşmüştür. Diğer bir deyişle, her geçen yıl öğrenci sayısı ve nitel beklentiler hızla artarken, eğitim harcamalarında azalma olmuştur. Bu harcamaların büyük bölümü de,

öğretmen maaşları ve bina yapımına harcanmakta, eğitimde niteliğin yükseltilmesi ve yeni teknolojilerin izlenmesi için kaynaklar yetersiz kalmaktadır. Eğitim finansmanı ile ilgili sorunlar genelde, finansman kaynaklarının yetersizliğinden ve eğitimle diğer sektörler (sağlık, tarım, çevre, toplumsal güvenlik vb) arasında yaşanan rekabetten kaynaklanmaktadır (Tuzcu, 2006).

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda araştırmanın ana problemi devlet ilköğretim okulu müdürlerinin okula hangi kaynaklardan finansman sağladıkları, finansman sağlamanın nasıl gerçekleştirildiği, bu konuda ne gibi durumlarla karşılaştıklarıdır.

1.2.AMAÇ

Bu araştırmanın amacı, devlet ilköğretim okulu müdürlerinin, finansmanın okul için önemi, okula finansman sağlama yolları, konu ile ilgili neler yaşadıkları, finansmanın kullanımı ve ideal finans sistemi hakkındaki görüşlerinin alınması olacaktır.

1.2.1.ALT AMAÇLAR

- 1) Okul müdürlerinin okul finansmanı ile ilgili görüşleri nelerdir?
- 2) Okul müdürlerinin okul için finansmanın önem derecesi ile ilgili görüşleri nelerdir?
- 3) Okul müdürlerinin okulun finansmanının sağlandığı kaynakların neler olduğu ile ilgili görüşleri nelerdir?
- 4) Okul müdürleri okula finansman sağlama konusunda ne gibi çalışmalar yapmaktadırlar?
- 5) Okul müdürlerinin velilerden bağış almakta karşılaştığı güçlükler nelerdir? Bu güçlükleri yenmek için neler yapmaktadırlar?
- 6) Okul müdürleri alınan bağışlarla okulunda eğitimin niteliğini artırmak üzere ne tür çalışmalar yapmaktalar?
- 7) Okul müdürleri finansman konusuna çalışma zamanının ne kadarını ayırmaktadır?
- 8) Okul müdürlerine okul bünyesinde finansman konusunda yardımcı olan kişiler kimlerdir? Ne tür yardımlarda bulunmaktadırlar?
- 9) Okul müdürleri bir üst kurumdan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden bütçe dışı parasal destek almakta mıdır?
- 10) Okul müdürlerine finansman konusunda üst düzey yöneticilerin olumlu/olumsuz etkileri nelerdir?
- 11) Okul müdürleri finansman konusunda sponsor bulabiliyor mu?

- 12) Yerel yönetimlerin okulların ihtiyaçlarının karşılanmasında katkıları oluyor mu? Oluyorsa ne gibi katkılar sağlıyorlar?
- 13) Okul müdürlerinin okullarında oluşturdukları kaynaklar, diğer okullarla aralarında farklılıklara yol açmakta mıdır?
- 14) Okul müdürleri okul bütçesinden temizlik, evrak vb. işler için eleman çalıştırıyor mu?
- 15) Okul müdürlerinin okul bütçesinden yapılan harcama kalemleri ile ilgili görüşleri nelerdir?
- 16) Okul müdürleri okul aile birliğinin denetimini nasıl yapmaktadırlar?
- 17) Okul müdürlerinin finansman konusunda önerileri, ideal bir finansman sisteminin nasıl olması gerektiği konusunda görüşleri nelerdir?

1.3.ÖNEM

Eğitim yönetimi ve eğitim finansmanını birlikte ele alıp değerlendirmesi gerekenler, eğitim yöneticileri olduğundan, eğitim ve öğretimin aksamadan yürütülmesi sorumluluğu yöneticilerdedir. Okul yöneticileri kurumlarında eğitim öğretimi sağlıklı, etkili ve verimli bir şekilde yürütebilmek için finansmana ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle araştırmacı, devlet ilköğretim okul müdürlerinin finansman konusunda görüşlerini ve önerilerini alarak, bu konuda sorun olup olmadığını irdelleyip, okul finansmanı konusuna uygulayıcının penceresinden bakılmasını sağlayacağı düşüncesiyle bu nitel araştırmayı yapmıştır.

1.4. TANIMLAR

1.4.1. Okul Müdürü

MEB Mevzuatı gereğince, Okul Müdürü, okulun her türlü eğitim, öğretim ve yönetim çalışmalarının düzenleyicisi, denetleyicisi ve sorumlusudur. MEB İlköğretim Kurumları Yönetmeliği' nin 60. maddesinde okul müdürünün görev yetki ve sorumluluğu “İlköğretim okulu, demokratik eğitim-öğretim ortamında diğer çalışanlarla birlikte müdür tarafından yönetilir. Okul müdürü; ders okutmanın yanında kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge, program ve emirlere uygun olarak görevlerini yürütmeye, okulu düzene koymaya ve denetlemeye yetkilidir. Müdür, okulun amaçlarına uygun olarak yönetilmesinden, değerlendirilmesinden ve geliştirmesinden sorumludur.” (2003) şeklinde açıklanmıştır.

1.4.2. Eğitim Finansmanı

Eğitimin finansmanı, genel anlamda eğitim için fon sağlamak ve sağlanan bu fonları en etkin bir şekilde kullanmaktır. Ayrıca, eğitim sisteminin finansmanı, eğitimin tüm boyutlarını etkileyen ve diğer çalışma alanlarıyla iç içe olan bir çabayı gerektirir. Bu nedenle, eğitimin finansmanı, eğitim sektörünün mevcut sorunlarının temel nedenlerinde birisi olduğu gibi, öngörülen hedeflerin gerçekleşme olanaklarını da sınırlayan bir faktördür. Eğitim hizmetlerinin iyileştirilmesi ve yaygınlaştırılmasında, öncelikle devletin kendisine düşen görevi gereğince yerine getirme zorunluluğu vardır. Bu, aynı zamanda eğitimin en öncelikli sektör olarak kabul edilmesinin de doğal sonucudur (MEB, 1996, s: 401).

II KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. EĞİTİM VE EKONOMİ

Eğitim, “insanı ‘insanlığın mukadderatına göre’ yetiştiren bir süreçtir”. “İnsanlığın mukadderatı”, insanlığın geleceği, geleceğinin ulaşacağı “genel iyilik hali, insanın mükemmelliği halidir. Böyle bir sonda insan hürdür ve bütün faaliyetlerini mutlak akıl yoluyla yönetir, yani, sadece vicdanın emrettiklerini yapar (Hesapçioğlu, 1998).

Çağdaş ekonomistler ekonomiyi, bireylerin para kullanarak ya da para kullanmadan, belirli bir zaman diliminde farklı malları üretmek ve bunları gelecekte tüketmek üzere, bireyler ve gruplar arasında bölüştürmek için, yeryüzünde var olan kıt üretim kaynaklarının kullanılmasına ilişkin tercihlerini inceleyen bir bilim dalı olarak görmektedirler (Hesapçioğlu, 2008).

2.1.1. EĞİTİM EKONOMİSİ

Eğitim ekonomisi eğitimin ekonomi ile ilişkilerini kuran, olayların ve insanların karar ve davranışlarını objektif bir gözle gören ve bunların gerekçelerini ortaya çıkaran bir bilim dalı olarak ifade edilmektedir. Bu yönüyle eğitim ekonomisi, insanların ve toplumların geleceğe ilişkin daha sağlıklı planlama yapmalarına da katkı sağlamış olur. Ayrıca hükümetlerin ülke kalkınmasında hedefledikleri noktalara daha kolay ve kısa sürede ulaşmalarına yardım eder. Eğer yöneticiler eğitime sağlanacak kaynakların, öncelikle nerelerden ve nasıl sağlanacağını, kaynakların, köy, kent, bölge ve okul kademeleri arasında nasıl dağıtılacağını, farklı bölümlerde okuyan öğrencilerin bu kaynaklardan ne kadar yararlanacağını, öğrencilere sağlanacak burstan okul yapımına kadar bu finans kaynaklarının nasıl dağıtılacağını bilmiyorsa, eğitim gerçekten ciddi sorunlarla baş başa demektir. Yine insan kaynakları ve fiziki koşulların sağlanmasında, kısa, orta ve uzun vadeli planlamaların yapılmaması da ciddi sorunları beraberinde getirecektir. İşte bu sorunların ortaya çıkmaması için eğitim yönetimi ve eğitim finansmanının birlikte ele alınıp değerlendirilmesi gerekmektedir. Kuşkusuz bunu yapacak olanlar da yine eğitim yöneticileridir (Hesapçioğlu, 2008).

Eğer eğitim harcamaları tüketim olarak düşünülürse, tüketim harcamalarının kısılması gereken dönemlerde, ekonomi üzerinde uzun dönemli olumsuz etkiler meydana getirmeksizin, eğitim harcamalarından kısıntı yapılabilir. Oysa, eğitim harcamaları yatırım özelliğine sahipse, bu kalemde yapılacak kısıntı iktisadi gelişmeyi olumsuz yönde etkileyecektir. Bu nedenle yatırımların iktisadi gelişmeyi hızlandıran etkisi göz önünde bulundurularak eğitim

alanına, uzun dönemde iktisadi kalkınmaya tek başına yapacağı önemli katkı göz önünde bulundurularak, mümkün olduğu kadar fazla yatırım yapılması sağlanmalıdır (Serin, 1972).

Eğitim ekonomisi disiplini, eğitim ve ekonomi ilişkilerini kuran olayları ve insanların karar ve davranışlarını “objektif” bir gözle inceler ve “ne, nedir”, “ne olmuştur” sorularına yanıt arar; buradan bilimsel kurallar çıkarmaya çalışır. Eğitim ekonomisi eğitime ekonomik bir yaklaşımla odaklanırken genel olarak aşağıdaki sorulara yanıt arar (Tural, 2002):

- 1- Ne tür eğitimsel nitelikler üretilecektir? Örneğin tüm çağ nüfusuna zorunlu eğitim hizmeti sunmak ulusal öncelikler arasında mıdır? Ortaöğretimde çağ nüfusunun hangi oranda okullaştırılması hedeflenmektedir? Ortaöğretimde çağ nüfusunun genel ortaöğretime mi yoksa mesleki eğitime mi yönlendirilmesi ekonomik bir değer taşır? İkisi arasında öğrenci dağılımının göreceli değeri taşır? İkisi arasında öğrenci dağılımının göreceli oranları nelerdir? Yükseköğretimde öğrenenlere ne tür eğitimsel nitelikler kazandırılacaktır?
- 2- Ne tür eğitimsel nitelikler kazandırılacağı sorusuna yanıt verdikten sonra, söz konusu niteliklerin hangi kaynak bileşimi, hangi teknoloji ile, eş deyişle nasıl üretileceği sorusuna yanıt aranır. Eğitim yüz yüze mi yoksa uzaktan eğitim teknolojisi ile mi yapılacaktır? Sınıflar ve okullar hangi büyüklükte olacaktır? Eğitim hizmeti kamuya mı yoksa özel kesimin yürüteceği bir hizmet olarak mı örgütlenecektir? Bilgisayar ve bilgi teknolojileri, öğretmeni ikame edebilir mi? Bunlar ve benzeri sorulara yanıt aranarak eğitimde hizmetin nasıl üretileceği üzerinde durulur.
- 3- Varolan eğitim uygulamalarının ardından eğitimsel niteliklerin toplumsal kesimler arasında nasıl dağıldığı, diğer bir deyişle eğitim hizmetinden kimlerin yararlandığı sorularına yanıt aranacaktır. Irk, toplumsal köken, toplumsal sınıf, cinsiyet değişkenlerine göre eğitimdeki eşitsizlikler ve bunların işgücü piyasası uzantıları nelerdir? Bunların eğitime katılması niçin önemlidir, bunun için neler yapılabilir? Yükseköğretimden kimler yararlanmaktadır? Kaynakların verimli kullanımı ve eşitsizliklerin giderilmesi bağlamında, bunun öğrenen/yararlanan özelliklerinin eğitim finansmanı açısından doğurguları nelerdir?

1980’ li yıllarda başta OECD ülkelerinde olmak üzere artık eğitim ekonomisi kavramları konuşulur hale gelmeye başlamıştır. Öyle ki ABD’ nin son yirmi yıldaki bütün başkanları, Fransa’ nın bütün devlet adamları, Japonya’ nın başta maliye bakanları eğitim ekonomisi ile ilgilenmeye ve idari birimlerinde eğitim ekonomisi bölümleri açmaya başlıyorlar. Bu arada önemli bir katkı da UNESCO’ dan geliyor. UNESCO, 1988 yılında çıkardığı istatistik

yılığında, karşılaştırmalı eğitim harcamalarına ışık tutacak bir yöntem geliştiriyor. Biz Türkiye’ de eğitim ekonomisi ile ilgili devlet tarafından yapılmış en iyi araştırmaya 5 yıllık planlarda rastlıyoruz. En iyi iki örnek de 6 ve 7. Planlar (Melen, 1997).

Bireyin eğitiminden dışsal bir kazanç sağlayan en önemli grup toplumdur. Okur-yazarlık oranının ve eğitim seviyesinin yüksek oluşu, bilgi akışını ve dağılımını olumlu şekilde etkiler ve toplumun, iktisadi, siyasi, sosyal ve kültürel gelişmesini hızlandırır ve sağlamlaştırır. Ayrıca gelir dağılımının, uzun dönemde, toplum yararına daha adil bir niteliğe kavuşmasına veya bireyler, çeşitli gruplar, meslekler ve bölgeler arasında gelir eşitsizliklerinin süratle azalmasına imkân verir (Serin, 1972).

Günümüzde ve gelecekte hangi eğitimsel niteliklere niçin yatırım yapılması gerektiği (eğitim planlaması), nitelik üretiminin en etkin yolun ne olduğu (üretim sürecinin ekonomik çözümlemesi: üretim ve maliyet fonksiyonları) bu nitelik üretiminden kimlerin yararlandığı (eğitimin getirileri: toplum, işletmeler, bireyler), yararlananların eğitimden doğan finansman yükünü nasıl yüklenecekleri (eğitim finansmanı: kamusal, özel ya da karma); kaynak sağlanması ve dağıtımının en etkin ve adil yolunun ne olduğu gibi soruların yanıtları hala tartışılmaktadır. Bu bakımlardan eğitim ekonomisi alanında pek çok araştırmaya gereksinim duyulmaktadır (Tural, 2002).

2.2. EĞİTİM YÖNETİMİ

Eğitim sisteminde araştırmacıların gözlediği en temel sorunlardan biri amaçların çok genel olması ya da yeterince açık bir biçimde tanımlanmamasıdır. Bu konu, açılacak eğitim programları ve verilecek hizmetlerin belirlenmesini oldukça güçleştiren bir konudur. Gelecek yıl okuldaki hangi eğitim hizmetlerinin niceliği ve niteliği yükseltilecektir? Okuldaki rehberlik hizmetleri geliştirilmeli midir? Öğretmenlere sağlanacak eğitim araç ve gereçlerinin sayıları artırılabilecektir? Kütüphane hizmetlerinin etkinlik düzeyi nedir ve neler yapılmalıdır? Okulda ana okulu ve özel sınıflar açılmalı mıdır? Eğitim maliyetine velilerin ve diğer ilgili kümelerin katkısı nasıl sağlanabilir? Okulun karşılaştırmalı başarı düzeyi nedir? Başarı nasıl tanımlanmaktadır? Tüm bu konular açık ve net bir amaç tanımlaması ve dolayısıyla yürütülecek eğitim programlarına ulaşılmasına olanak sağlar. Okulun amaçlarının belirlenmesi ve programların oluşturulması sürecine, eğitim ve okul yöneticilerinin, aileleri, öğretmenleri, öğrencileri ve diğer kümeleri katması, bütçe uygulamaları sırasında sağlayacağı parasal ve moral destek açısından son derece önemlidir. Ayrıca okulların demokrasinin

yaşandığı yerler olması gerekliliği de düşünüldüğünde, bu çabalar ayrı bir anlam da kazanır (Tural, 2002).

Ülkeler arasındaki öğrenci değişimi ve hareketliliği, artış eğilimi göstermektedir. Bu bağlamda, eğitim kurumları verdikleri hizmeti uluslar arası istemi de düşünerek yeniden yapılandırmaktadırlar. Uluslararası istem, gelişmiş ülkelerin eğitim kurumlarının finansmanında önemli bir yer tutmaktadır (Tuzcu, 2006).

2.2.1. EĞİTİMDE BÜTÇE YÖNETİMİ

Bütçe Kavramı: 1926 tarih ve 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanununun 6. maddesine göre, bütçe sözcüğünden, belli bir dönemde devlet ya da öteki kurumların gelir ve gider kestirmelerini gösteren ve bu gelirlerin derlenme ve harcanılmasına hukuki yetki veren bir belge anlaşılmaktadır. Bu anlamdaki bütçe kavramı anılan yasa kadar eskidir. 1927 yılında “Maarif Vergisi” konularak ilköğretime kaynak yaratıldığı gibi eğitim bütçesine yeni kaynaklar sağlanmalıdır. Öyleyse eğitim bütçesi üzerinde durulması yararlı olacaktır.

Eğitim Bütçesi: Eğitim faaliyetlerinin istenilen düzeyde yürütülmesi; her şeyden önce yeterli parasal kaynakların araştırılması, sağlanması, çeşitli alt kesimler arasında dengeli biçimde bölüştürülmesi ve eldeki kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu açıdan eğitim kesimine ilişkin kararları olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen eğitim bütçesinin incelenmesi büyük önem taşımaktadır. Öte yandan eğitim kesiminin geliştirilmesi, eğitimsel ve yenileştirme programlarının ve bunlara ilişkin kararların uygulanmasının anahtarı da bütçedir. Planlı eğitim politikası izlenmesinde temel ilke, özellikle program-bütçe uygulanan ülkelerde, programlar ve bütçe arasında bir tutarlılık bulunmasıdır. Bir başka anlatımla programların gerçekleştirilmesi yalnız ve yalnız bütçenin desteğiyle olanaklıdır (Adem, 1993).

Eğitim harcamaları, eğitim hizmetlerinin gerçekleştirilmesi ve nitel ve nicel anlamda genişletilmesi için kamu ve özel kesimce yapılan tüm harcamalardır (Tuzcu, 2006).

Eğitim harcamalarının miktarı ile verilen eğitimin niteliği arasında bir bağlantı mevcuttur. Hiç kuşkusuz, eğitimin kalitesi arttırılmak istenirse bu alana yapılacak harcamaların miktarını arttırmak şarttır. Fakat eğitim harcamalarındaki artışların kaliteyi mutlaka yükselteceğini söylemek imkânsızdır. Çünkü eğitim hizmetleri için yapılan bir kısım harcamanın eğitimin kalitesi ile hiçbir ilişkisi yoktur. Eğer eğitim hizmetlerinin kalitesini yükseltmek veya kaliteyi korumak istersek, eğitim hizmetleri arttırıldığında harcamaların da yeterli oranda arttırılması

gerekir. Eğitim harcamalarının artmasının nedenleri, artan nüfusun eğitim talebini artırması, daha iyi, daha kaliteli eğitim hizmeti arz etmenin kaçınılmaz bir zorunluluk oluşudur (Serin, 1972).

Bütçe amaçları açısından eğitim planları, parasal bir karşılık bulup maliyetlere dönüştürüldüğü zaman değer kazanır. Kuşkusuz eğitim planları ve bütçeleri için önderlik yapması gereken kişiler, eğitim ve okul yöneticileridir. Ancak eğitimle ilgili çeşitli çevrelerin katılımının sağlanması planların ve bütçelerin gerçekleşme olasılığını artırmaktadır. Bununla birlikte genel olarak bütçe sürecinde öğretmenler ve diğer çalışanların katılımı en az düzeyde kalmaktadır. Eğitim ve okul yöneticileri, çeşitli nedenlerle önceki yılın bütçesini temel alarak gelecek yılın bütçesini hazırlamaktadır. Böylece önceki yılların eşitsizlikleri ve dengesizlikleri yinelenmiş ve geleceğe taşınmış olmaktadır. Oysa dinamik bir bütçe geçmişin değil, geleceğin öngörülen politikalarını gerçekleştirmeyi temel almalıdır (Tural, 2002).

Bir ülke hangi tür düzenle yönetilirse yönetilsin genel çizgilerle de olsa bir eğitim politikası vardır. Özellikle planlı kalkınma politikası izleyen ülkelerde eğitim politikası daha da belirlenmiştir. Belirlenmemişse belirlenmelidir. Elde yeterli bütçe ödenekleri yoksa belirlenen politikanın uygulanması olanaklı değildir. Örneğin 5.1.1961 tarih ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu on yıl içinde ilköğretim çağındaki tüm nüfusa; eğitim olanaklarının sağlanmasını kabul etmiştir. Bu politikanın gerçekleştirilmesi için, ilköğretim hizmetlerine ayrılması gereken katkılar, bugüne değin hiç gerçekleşmediği için hedefe de ulaşamamıştır. Eğitim bütçesi ülkenin benimsemiş olduğu eğitim politikasının uygulama aracıdır (Adem, 1993).

Eğitim bütçesinin hazırlanmasında nüfus ve öğrenci sayıları kestirmeleri, okul düzeyleri ve türleri arasında geçiş oranları, öğrenime yeni başlayanların farklı öğrenim dallarına dağılımları, öğrenim süreleri, terk oranları, dal değiştirme oranları ve başarı oranları gibi toplumsal talebe ilişkin bilgiler kullanılmalıdır. Ayrıca eğitim talebinin ve başarısının nasıl oluştuğu konusunda aydınlatıcı talep yaklaşımı aracılığıyla elde edilecek bilgiler eğitim gereksinmelerinin gerçekçi bir biçimde belirlenmesine katkıda bulunur. Özellikle mesleki ve teknik öğretim kurumları ve yüksek öğretim kurumları için insan gücü gereksinmesi yaklaşımı doğrultusunda iş gücü piyasası verilerine gereksinme duyulmaktadır. Bu da açılacak mesleki programlar konusunda önemli ipuçları vermektedir. Bütçenin hazırlanmasında, okulda öğrenim gören öğrencilerin çeşitli özellikleri, mezunların üst öğrenime ya da mesleğe geçiş oranları ve okulun mezunu olup toplumda yer edinmiş

vatandaşlara yönelik bilgilere gereksinme duyulmaktadır. Bu bilgiler, hem okula destek sağlama hem de eğitim planlarının ve bütçesinin hazırlanmasına yardımcı olmaktadır (Tural, 2002).

Eğitim bütçesi kuruluşun ulaşmayı amaç edindiği hedefleri belirleyen bir belgedir, eğitsel etkinliklerin parasal maliyet belgesidir. Eğitimde birim maliyet, ancak bütçeden öğrenilebilir. Bütçeye bir maliyet belgesi olarak bakılınca, eğitim bütçesinin hazırlanışında, eldeki parasal kaynaklardan tasarruf etme, ekonomik olma ve eğitsel işlevler vb. sorunların dikkate alınması gerekmektedir. Öyleyse bir eğitim bütçesi hazırlanırken, tüm parasal kaynakların çeşitli birimler arasında dengeli bir biçimde dağılması, birim maliyetlerin uygun bir düzeyde oluşması, harcanılan parasal kaynaklarla sağlanan sonuçlarda tutarlılık olması vb. sorunlar üzerinde durulmalıdır. Eğitim alanında belirlenen araçlara ulaşmasını kolaylaştıran, gerçekçi kaynaklara dayanan, bu alanda yapılacak etkinlikleri ayrıntılı bir plan ve program içerisinde açık seçik gösterebilen bir bütçe, iyi bir eğitim bütçesi olarak kabul edilebilir (Adem, 1993).

Eğitim kurumları veya otoriteleri bakımından eğitimin maliyeti, ilgili kurumların bütçelerini, ödenen maaşları, bakım ve idame masraflarını, malzeme masraflarını ve amortismanları kapsar. İşte, bu nitelikteki ortak veya kamusal hizmetlerin karşılanmasını devlet görevleri arasına alınca, finansmanını sağlamak için vergi koyma gücünü kullanır, resim ve harçlar alır ve gerekirse, vatandaşlarından borç alma yoluna gider (Serin, 1972).

Eğitimde para yönetimi konusu, eğitim yönetiminin üzerinde çalıştığı konulardan biridir. Zira eğitim sisteminin etkili bir biçimde çalışması için gerçek kaynaklara karşılık gelen parasal kaynakların nereden ve nasıl sağlanacağı ve bölgeler, iller, kırsal-kent, öğretim tür ve düzeyleri, farklı toplumsal kümeler alternatif öğretim teknolojileri ayırımında nasıl dağıtılacağı eğitim yöneticilerinin ve öğretmenlerin üzerinde durdukları ya da sonuçlarından etkilendikleri bir konudur. Eğitim finansmanı, eğitim yönetimi alanında üretilen örgüt ve örgütlenme, yönetim süreçleri, işlevleri ile ilgili bilgileri parasal kaynak kullanımı kapsamında değerlendirir; var olan bilgiyi gözden geçirir ve öneriler geliştirir (Tural, 2002).

Eldeki bina, laboratuvar, atölye, öğretim araç ve gereçleri, bunların bakım, onarım ve işletme giderleri de eğitim maliyetini artırmaktadır. Bu nedenle önce bu olanaklardan en iyi bir biçimde yararlanılıp yararlanılmadığı, daha sonra bütçe döneminde gereksinme duyulan öteki bina ve malzemeler belirlenmelidir. Ayrıca bu kesime ayrılan parasal olanakların harcanılmasında izlenecek önceliklerin de belirlenmesi gerekmektedir. Bütçe döneminde uygulanan her eğitim programının gerektireceği giderler ayrı ayrı gösterilmelidir. Yani

bütçede harcamalarla birlikte gerçekleştirilecek programlar da açık seçik ortaya konulmalıdır. Ayrıca bütçenin gerekçesi açıklanırken, ülkenin eğitim politikası da belirlenmeli, anılan bütçe ile umulan yarar belirtilmelidir. Bütçe ile istenilen ödenekler, eğitim maliyeti ve bundan sağlanacak yararlar temel alınarak hazırlanır. Böylece inandırıcı bir bütçe hazırlanması olasıdır (Adem, 1993).

Son yıllarda eğitimde karar mekanizmaları içinde bütçe konularına ilgi artmıştır. Konu, eğitim finansmanı çerçevesinde oluşmakla birlikte, genel olarak kamusal bir girişim olan eğitime ayrılan kaynakların daha iyi kullanılabileceği iddiası ile bütçe konuları da önem kazanmaya başlamıştır. Bütçeleme en geniş tanımı ile eğitime ne kadar parasal kaynak ayrılacağı ve ayrılan kaynakların hangi eğitim programlarına ve eğitimsel hizmetlere dağıtılacağı konularının belirlenmesine ilişkin karar sürecidir. Eğitimde bütçeleme, temel bir eğitim birimi olan okulda başlayıp, ilçe, il, bölge ve ulusal düzeye kadar genişleyen karar aşamalarını kapsar. Bu bağlamda başta okul ve eğitim yöneticileri olmak üzere eğitimle ilgili tüm kesimlerin eğitimde parasal konulara daha çok ilgi gösterdiği gözlenmektedir (Tural, 2002).

Eğitim hizmetinin iyi ve aksamaksızın yürütülebilmesi için öğretmen, yönetici, gerekli eğitim aracı, kütüphane, kitap vs. unsurların belli oranlarda kaynaşması zorunludur. Aksi halde okul binaları yapmadan, sadece öğretmen ve öğrenci ve daha kötüsü öğrenci sayısını arttırmak okullulaşma oranını yükseltse bile, eğitimin seviyesini tahmin edilemeyecek kadar düşürür. Aynı zamanda çağdaş eğitim sadece kitaplar, binalar, makine vs. değil aynı zamanda, araştırma elemanları, teknisyenler ve sekreter, yöneticiler gibi çeşitli nitelikte öğretim dışı kadroları ihtiyaç gösterir. Eğer öğretim hizmetinin yürütüleceği fiziki imkanlar yoksa, öğretmen sayısının artırılmasının hiçbir faydası yoktur ve yeni bir öğretmenin mevcut ve bir başkası tarafından kullanılan imkanlardan yararlanması yoluna gidilirse durum daha da kötüleşir (Serin, 1972).

Genel anlamda eğitimsel kaynaklar, öğrenci üzerinde bir etkiye sahip olan girdilerin toplamı olarak tanımlanır. Bu tanımlama içinde aileler, öğretmenler, yöneticiler, eğitim kurulları, eğitim binaları, eğitim araçları, kitaplar ve para da yer alır. Bu bağlamda, bir ilçe eğitim müdürü ya da okul müdürünün eğitim sürecinin geliştirilmesi ile ilgili yaptığı görevlendirmeler, söz konusu kaynakları harekete geçiren bir eylem olarak değerlendirilir. Okulda eğitim teknolojisi ile ilgili bir birimin kurulmak istenmesi, parasal, fiziksel ve insan kaynaklarının kullanımında farklılaşmaları gündeme getirir. Bu da eğitimsel kaynakların yönetimi karar ve uygulaması kapsamı içinde ele alınır. Tüm bu eğitimsel kaynakların parasal

karşılığını belirten bir eğitim girdisi olarak para da, bütçe ve bütçe yönetimi konusu çerçevesinde ele alınır (Tural, 2002).

Eğitim hizmetlerine olan istemdeki artış ve bu istemi oluşturan nüfustaki artışla paralel olarak, eğitim harcamalarının GSMH içindeki oranı artmaktadır. Aynın zamanda bu, Eğitim hizmetinin nitel olarak gelişmesi sonucunda maliyetinin de artmasından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte eğitim harcamalarını finanse eden tek kurum devlet ya da aile olmaktan çıkmakta, küresel bazda özel sektörün ve firmaların eğitime olan katkıları artmaktadır. Özellikle bilgi çağı ile özdeşleşmiş mal ve hizmetleri üreten firmaların bu katkıları, diğer sektörlere kıyasla daha fazla olacaktır (Tuzcu, 2006).

Eğitim masrafları analizi, eğitim politikasının gizli maliyetlerini ortaya çıkarabilir, önceki maliyet kalıplarının teşhis edilmesini (maliyetleri belirleyen etkenler, maliyetlerdeki değişiklik kaynakları gibi) ve gelecekteki maliyet gereksinimlerinin öngörülmesini sağlayabilir ve alternatif eğitim politikalarının uygun maliyetliğini değerlendirebilir. Dolayısıyla eğitimde maliyet çalışmaları, eğitimde gelişmiş politika üretimine katkı sağlayabilir (Tsang, 1988).

Eğitim ve okul yöneticileri, artan parasal kaynak sorunları ve kaynak çeşitlenmesi ile birlikte okul ve eğitim bölgelerinde bütçe konularına daha çok eğilmek gereği duymaktadırlar. Çünkü okulda, ilçede, ilde ya da ülkede gerçekleştirilecek her eğitimsel etkinliğin parasal doğurguları bulunmaktadır. Bu bağlamda bütçenin özünü oluşturan amaç koyma ve gereksinimleri belirlemeden bütçenin hazırlanması ve değerlendirilmesine uzanan pek çok süreçte eğitim yöneticilerinden çeşitli çalışmalar yapmaları beklenmektedir (Tural, 2002).

2.2.2. EĞİTİMDE BÜTÇE PLANLAMASI

“Planlamanın bittiği yerde bütçe başlar”. Kuşkusuz böyle bir formül yıllık bütçe ve programlar arasındaki ilişkilerin karmaşıklığını çok güzel ifade etmektedir. Çünkü gerçekte, öteki ulusal etkinlik kesimleri yönetiminde olduğu gibi, eğitim yönetiminin de planların ve bütçelerin önemi yönetimden yönetime değişmektedir. Kimilerine göre bütçe; eğitim planlaması, okullaştırmanın nitel ve nicel hedeflerinin seçiminden bunların gerçekleşmesi için somut programların ortaya konulmasına değin tüm evreleri kapsayan bir süreçtir. Böylece bütçe, öngörülen ödenekleri karşılayan bir icra organı olarak kabul edilmektedir. Kimileri de, orta ve uzun dönemde eğitim politikasının saptanmasında bütçeye ayrıcalıklı bir alan gözüyle bakmakta ve planlardan bütçe ödeneklerinin bir yıldan daha uzun bir süre için ayrılmasına

izin veren başvurma kaynağı olarak yararlanmaktadırlar. Her iki durumda da bütçenin etkisinin çok farklı olacağı açıktır (Adem, 1993).

Hem fiziki kapasiteyi, hem eğitimin kalitesini zaman bakımından gecikmelere sebep olmadan artıracak tedbirleri almak ve uygulamak gerekir. İyi bir eğitim planlamasının da başarması gereken şey budur (Serin, 1972).

Eğer bütçe iyi yönetilmezse, en iyi bütçe belgesinin bile bir değeri kalmayacaktır. Bu bağlamda okullarda ölçütler geliştirilmeli ve kısa ve uzun dönemler itibarıyla yapılması gerekenlerin listeleri hazırlanmalıdır. Eğitim finansmanına ilişkin kapsamlı bir planlama, aşağıda belirtilen alanlarda alınması gereken önemli kararları içermektedir (Tural, 2002):

- 1- Para ayrılacak eğitim programları (amaç, içerik, yöntem, değerlendirme boyutlarıyla).
- 2- Eğitim programlarına para kaynağı sağlayacak vergi sistemi ve diğer kaynaklar.
- 3- Devlet bütçesinden eğitim bölgelerine/okullara parasal kaynak ayırma sistemi (süreç, ölçütler, ilkeler).

Sıkı bütçe sınırlamaları altında eğitimi geliştirmenin temel zorlukları göz önünde tutulursa günümüzde gelişen ülkelerde eğitim politikası üreticileri, eğitim masrafları ile ilgili konularla alakadar oluyorlar. Bu belgede, ekonomik bir çerçeve kullanılarak gelişen ülkelerde söz konusu konular gözden geçirilmekte ve çeşitli eğitim masrafları literatürleri kullanılarak bulgular sentezlenmektedir. Eğitim masrafı ile ilgili dört kilit konu elen alınır: (a) Eğitim masrafları nelerdir? (b) Eğitim masraflarını belirleyici etkenler nelerdir? (c) Maliyet analizi hangi yollarla eğitimde politika üretmeyi geliştirebilir? (d) Eğitimde maliyet analizi için bilgilendirici gereksinimler nelerdir? Bu belgeye şu şekilde son verilir: maliyet analizi bilinçli kararlara önemli ölçüde katkı sağlayabilmesine rağmen maliyet analizinin bilgilendirici tabanını kuvvetlendirmek ve eğitim politikası üretiminde maliyet analizinin kapsama dahil edilmesi için daha fazla gayret gösterilmek zorundadır (Tsang, 1988).

Eğitim programının finansmanı aynı zamanda aşağıda belirtilen konulara ilişkin olarak temel siyasal kararlarını içerir (Tural, 2002):

- 1- Kim/kimler eğitim görmelidir? Bu hangi eğitim kümelerine eğitim hizmetinin sunulacağı ile ilgili bir karardır. Bu kümeler, okul öncesi eğitim çağı çocukları, ilköğretim, ortaöğretim ya da yüksek öğretim çağı çocuk ve gençleri, ayrıcalıklı ve engelli çocuklar ve gençler, yetişkinler, bunlar arasında işsizler ya da iş değiştirenler olabilir.

- 2- Sözü edilen hedef toplumsal kümelerin her biri için hangi toplumsal amaç ve hedefler saptanmalıdır? Çocuklar, gençler ve yetişkinlere sunulacak eğitimle, ne tür davranış değişikliklerinin gerçekleştirileceği açık bir biçimde belirlenmelidir.
- 3- Bu hedef kümeler için hangi eğitim programlarına gereksinime duyulur? Hedef kümeler için sunulacak eğitim programları genel ya da mesleki olabilir. Nüfusunun özelliklerine göre genel ve mesleki eğitim oranları farklılaşmaktadır. Özellikle mesleki eğitimlerde gözlemlenen program çeşitliliği ve iş gücü piyasasının mesleki niteliklere olan talebi bir arada değerlendirildiğinde, karar almanın güçlüğü ortaya çıkar.

Plan-Bütçe ilişkilerinin temeli, eğitim planı hazırlanırken kabul edilen açıklık ve kesinlik derecesine bağlıdır. Eğer planda eğitim kesimindeki yapı, nicel büyüme ve öğretmen kadrolarının ayrılması vb. somut projeler olarak ifade edilmişse, bütçe, planda öngörülen bu projelere göre hazırlanabilir. Hedeflerin gerçekleşmesi için, gerekli parasal olanakları hazırladığından bütçenin planlamada çok önemli bir etkisi bulunmaktadır. Başka bir varsayım da, eğer eğitim planı, makro düzeyde maliyet kestirmeleriyle eğitim dizgesinin gelişmesi konusunda bir referans şeması olarak kalırsa bütçenin etkisi, her yıl parlamento tarafından kabul edilen örnekler belki plan kestirmelerine karşılık olabilir. Ama bunun, eğitim hedeflerine ulaşmayı sağlayacak programların kesinlikle gerçekleşmesiyle sıkı bir ilişkisi olmayabilir. Oysa bütçe: a- Planın daha az açık ve daha geniş hedeflerinin açıklık ve kesinlik derecesine göre, b- Planlı dönem için saptanan gelişmelerinin öncelik sırasına hiçbir değişiklik yapmadan uyarak, planın zorunlu ve ussal bir tamamlayıcısıdır. Kuşkusuz bu da yönetsel açıdan planlama örgütünün, bütçenin belirlenmesinde az çok yetkisi olmasını varsayar. Çoğu ülkelerde durum böyle olmaktadır (Adem, 1993).

Kamusal yükümlülükler çerçevesinde kimlere eğitim sağlanması gerektiği, farklı toplumsal kümeler için hangi amaç ve hedeflerin uygun olduğu, bu amaç ve hedeflere erişmek için hangi eğitim programlarına gereksinime duyulacağı konusunda bir uzlaşma sağlandıktan sonra gereksinimleri belirlemek ve bu gereksinimleri karşılamada ülkenin ya da eğitim bölgesinin yeterli düzeyine ilişkin değerlendirmeler yapmak mümkündür. Eğitim nüfusunun belli bir kesimi için alınan eğitimsel kararın parasal açıdan çeşitli doğurguları vardır (Tural, 2002):

1. Böyle bir kararın eğitime alınmak istenen öğrenci (öğrenen) nüfusu açısından sonuçları nelerdir? Bu kararın bireye ve topluma yararı ve maliyeti nelerdir? Örneğin ülkemizde beş yıllık eğitimin sekiz yıla çıkarılması hem söz konusu öğrenciler ve aileleri için hem de toplum için çeşitli yararlar ve aynı zamanda maliyetler doğurmuştur.

2. Bu kararın uygulanabilmesi için hangi üretim faktörleri gerekmektedir? Öğretmen, okul binası, derslik, eğitim araçları gereksinmesi ne olacaktır? Bu bağlamda hem yatırım hem de cari harcamaların kestirilmesi gereklidir.

Maliyet analizi, eğitim yayılma planlarının, eğitim reformlarının ve yeniliklerinin ekonomik fizibilitesini test etmek ve kıt kaynakların eğitime etkin şekilde bölüştürülmesine rehberlik etmesi için eğitime uygulanmıştır. Resmi eğitim üzerinde odaklanılmıştır. Bu çaba, eğitime kaybın ve kamu eğitim giderlerinin hızla arttığı bir dönemde ortaya çıkmıştır ve eğitimin ekonomik değerinin yüksek olduğu inancını kısmen artırmıştır. Maliyet analizinin eğitim planlamasına uygulanması, eğitim politikası üretenlerin eğitim harcamalarının ekonomik hesaptan etkilenen bir yatırım faaliyeti olduğunu kabul ettiğini göstermiştir (Tsang, 1988).

Günümüzde büyük kentler, çok çeşitli sorunların yumağı haline gelmiştir. Yüksek ve orta gelir grubundan bireyler, kentin daha dışında, dolayısıyla sorunlarından uzak yerleşim birimlerine yönelmeye başlamışlardır. Büyük kentler, özellikle düşük eğitim almış vatandaşların istihdam ve diğer toplumsal amaçlarla göç etmeyi düşündüğü yerler olarak görülmektedir. İstanbul, Ankara ve İzmir ve diğer büyük kentler, ulaşım, güvenlik, gecekondu dolayısıyla konut, beslenme, eğitim ve sağlık sorunlarını yoğun bir biçimde yaşamaktadır. Bu sorunları en yoğun yaşayan gruplar arasında, çocuklar ve gençlerde bulunmaktadır. Eğitim kurumlarına az önce belirtilen sorunların bir kısmını hafifletmek amacıyla aktarılabilecek ek parasal kaynakların tutarı, belli maliyet öğelerini dikkate alan ağırlıklandırma ile saptanabilir. Son yıllarda bütçenin, maliyetleri listelemekle sınırlı bir görev olmaktan, maliyetleri programlarla ilişkilendiren bir sistem olarak program bütçe-görme eğilimi gelişmektedir. Eğitime uygulandığı biçimiyle program bütçe, eğitim planının alması alt programlar bakımından alt maddelere bölünmesini ve maliyetlerin bunlara göre ayrıntılandırılmasını öngörür. Bu yaklaşım, kaynakların kıt olduğunu ve bunların maliyet yarar temelinde dağıtılması gerektiğini ileri sürer (Tural, 2002).

Ülkeden ülkeye değişmekle beraber, çeşitli kaynaklardan –büyük bir kısmı merkezi hükümet ve mahalli idarelerce sağlanmakla beraber, bir kısmı da özel imkânlardan ve yurt içi ve yurt dışı özel fonlardan- eğitim alanına akan paraları en iyi şekilde kullanmak gerekmektedir. Bundan dolayı, eğitim bütçelerinin, özellikle iktisadi ve sosyal kalkınmasını planlı bir anlayışla gerçekleştirmek zorunda olan az gelişmiş ülkelerde eğitim planlarının, gerçekçi tahminlere dayanması zorunludur. Eğitim bütçelerinin hazırlanmasında, tahminler mevcut ve yeni kaydolacak öğrenci sayısına dayandırılmaktadır. İşte, bu nitelikteki ortak veya kamusal

hizmetlerin karşılanması devlet görevleri arasına alınca, finansmanını sağlamak için vergi koyma gücünü kullanır, resim ve harçlar alır ve gerekirse, vatandaşlarından borç alma yoluna gider (Serin, 1972).

AB ülkelerinde eğitim bütçesi planlamasının ve eğitim için kaynak sağlama yetki ve sorumluluklarının merkezi ve yerel yönetimlerce paylaşıldığı görülmektedir (Tuzcu, 2006).

Sıfır Tabanlı Bütçe (STB), önceki yıllara ait bütçe ödemelerine hiç bir gönderme yapmaksızın diğer bir deyişle sıfır lira ile işe başlayarak, bir kurumun bütçe taleplerine karşı savunma geliştiren bir bütçeleme tekniğidir. Eğitim sisteminin tepesindeki amaçlar ve hedeflerden çok, temel okul etkinliklerinin en alt düzeyinden başlayarak etkinlikleri ve kaynakları gözden geçirir. Site Tabanlı Bütçeleme sistem eğitim için gerekli insan ve fiziksel kaynakların tamamı için gelir yaratan yerel bir sistemdir. STB' nin etkili olabilmesi için öğrencilerin gereksinimleri ile var olan kaynakları denkleştirme bilgi ve becerilerine sahip yöneticiler ve eğitimcilere gerek vardır. Okuldaki öğrencilerin gereksinmelerine göre gerekli paranın sağlanması ve okul düzeyinde paranın üç veya dört kalemden harcanması kolay değildir. Okul çalışanları planlara dâhil edilmesi gereken bir gruptur ve bu noktada öğrenci gereksinmelerini etkileyebilen kültürel, etnik ve sosyoekonomik faktörlerin göz önüne alınması, bu gereksinimleri karşılayacak önceliklere göre bütçenin oluşturulması gerekir. Site Tabanlı Yönetim'in amacı, okul düzeyinde yönetici ve öğretim personeline bütçe, personel ve örgüt üzerinde daha çok denetim olanağı vermektedir. Okul yöneticileri ve eğitim iş görenlerinin eğitim sürecini denetleme olanaklarının artması; kararlara daha çok katılma, okul düzeyinde alınması gereken kararlara üst yönetim birimlerinin etkisinin azaltılması, yaratıcılığın sınırlandırılmaması ve okul performansının ilgili kamuya benimsenmesi ve eğitimsel sonuçları geliştirecek yeni öğretim yöntemlerinin bulunması olasılıklarını artırma gizli gücüne sahiptir. Bunların sağlanabilmesinin en temel ön koşulu ise, okul yöneticileri ve eğitim iş görenlerini etkin karar alıcılar olarak yetiştirmektir (Tural, 2002).

Bütçe, eğitim planının doğal bir uzantısı olmalıdır. Plan hedeflerini proje olarak formüle etmelidir. Önceliklere göre, hedeflerin gerçekleşme aracı olmalıdır. Öyleyse bütçe, plan uygulamasının temel aracıdır. Görüldüğü gibi bütçenin etkisi siyasal, kuramsal, yönetsel ve teknik etmenlere göre değişecektir (Adem, 1993).

Bir bütçe sistemi olmamasına karşın bütçeleme konusu ile oldukça yakından ilgili bir yaklaşım olan stratejik planlamada bütçeleme, eğitimde başlı başına bir amaç olmaktan ziyade, belli toplumsal, örgütsel ve kişisel amaçlara erişimin aracı olarak görülmekte ve

bütçeleme süreci, planlama sürecinin araçlarının belirlendiği bir aşamasında sürece dâhil edilmektedir. Hem stratejik planlama ve hem de onun önemli bir aşamasını oluşturan bütçeleme açısından toplam kalite yönetimi, okullarda kalite ekipleriyle mükemmeli yakalamanın modelini veren bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir (Tural, 2002).

2.3. EĞİTİM YÖNETİMİ VE FİNANSMAN İLİŞKİSİ

Başlıca iki çeşit olan finansman biçiminden birincisinin, eğitim harcamalarının % 90-95' i ulusal bütçeden karşılanan Türkiye gibi merkezi yönetimle yönetilen ülkeler, ikincisinin ABD gibi merkezi hükümetin eğitim finansmanına oldukça az bir katkısı olan ve büyük bir kısmının yerel yönetimlerce karşılandığı ülkeler olduğu belirtilmektedir. Bütçenin Finansmanı konusunda yönetimin ağırlığı ne denli büyük olursa, planın gerçekleşmesinde sözü edilen yönetimin etkisinin de o ölçüde büyük olacağı açıktır (Adem, 1993).

Eğer yöneticiler eğitime sağlanacak kaynakların, öncelikle nerelerden ve nasıl sağlanacağını, kaynakların, köy, kent, bölge ve okul kademeleri arasında nasıl dağıtılacağını, farklı bölümlerde okuyan öğrencilerin bu kaynaklardan ne kadar yararlanacağını, öğrencilere sağlanacak burstan okul yapımına kadar bu finans kaynaklarının nasıl dağıtılacağını bilmiyorsa, eğitim gerçekten ciddi sorunlarla baş başa demektir. Yine insan kaynakları ve fiziki koşulların sağlanmasında, kısa, orta ve uzun vadeli planlamaların yapılmaması da ciddi sorunları beraberinde getirecektir. İşte bu sorunların ortaya çıkmaması için eğitim yönetimi ve eğitim finansmanının birlikte ele alınıp değerlendirilmesi gerekmektedir. Kuşkusuz bunu yapacak olanlar da yine eğitim yöneticileridir (Hesapçıoğlu, 2008).

Bilimsel ve teknolojik gelişmeler toplumların eğitimden beklentilerini de değiştirmekte ve eğitime yeni işlevler yüklemektedir. Eğitimden beklenen toplumsal, siyasal ve ekonomik işlevlerin yerine getirilmesi, eğitime ayrılan kaynakların düzeyine ve bu kaynakların etkili ve verimli kullanımına bağlıdır (Tuzcu, 2006).

Türkiye eğitim sisteminde bölgeler, iller, kır/kent, öğretim düzeyleri, almasıık öğretim teknolojileri ve toplumsal ekonomik kümeler bağlamında parasal kaynak ayırma kararlarında etkinlik ve adalet bakımından çok genel ölçüler kullanılmakta; bütçe kararları bir önceki yılın bütçesi dikkate alınarak verilmektedir. Bilindiği gibi, bu kararlar geleceğin amaçlarını gerçekleştirmede etkili olmamaktadır. Amerika Birleşik Devletleri, eğitim finansmanı ve bütçeleme konularında çok çeşitli araştırmaların yürütüldüğü bir ülkedir. Araştırmalar, etkinlik kadar eşitlik ve yeterlilik boyutlarını içerecek biçimde örgütlenmiş, ülkeye özgü yönetsel yapıdan kaynaklanan finansman konuları üzerinde yoğunlaşmış; kaynakların

federal, eyalet ve yerel düzeyde yaratılması kadar, aynı düzeyler itibariyle dağıtımı üzerinde de durulmuştur. Öte yandan ABD’ de çok sayıda yargı kararının finansman uygulamalarına ışık tuttuğu gözlenmektedir (Tural, 2002).

Eğitimde finansman ve harcama çözümlemesi, eğitim ve insan kaynaklarının gelişimi için, her tür ve düzeyde kaynak sağlama yollarını ve bu kaynaklardan yapılan harcamaları değerlendiren ve aynı zamanda geleceğe yönelik kestirmeler yapan çözümleme yöntemidir. Eğitim sistemi için gerekli kaynakların nereden- nasıl sağlanacağı ve nereye- nasıl dağıtılacağına ilişkin kararların, etkililik ve eşitlik ölçütlerine göre değerlendirilmesidir. Eğitime ayrılacak parasal kaynakların sağlama yöntemleri, büyük ölçüde ülkenin yönetim biçimine, özellikle eğitim yönetimi yapısına göre farklılaşabilmektedir (Tuzcu, 2006).

Levin (1991), finansmanı ödeme çeki planının finans unsurunda, ne için kullanılabileceği, bir okulun ödeme çekinden fazlasını isteyip isteyemeyeceği, hediyeler yoluyla ek fon elde edilip edilmeyeceği, ulaşım masraflarının karşılanıp karşılanmadığı, temel fon kaynakları ve eğitim çekinin kapsamı gibi faktörlere atıfta bulunulur, bu faktörlerin işleyişinin, genellikle seçim üzerinde ama özellikle eğitim kaynaklarını kullanmak üzere farklı özel ehliyetleri olan gruplar arasında farklı etkileri vardır, şeklinde ifade etmektedir.

2.4. EĞİTİMDE FİNANSMAN YAKLAŞIMLARI

Dünyada eğitime kaynak sağlamada genel olarak üç yaklaşım gözlenmektedir. Bunlar eğitimin gelirlerinin kamu bütçesinden sağlanması yaklaşımı (kamu finansmanı ya da vergilerle finansman), eğitimde parasal kaynakların yararlanan öğrenci ve ailelerden sağlanması yaklaşımıdır (özel finansman ya da harçlarla finansman). Esas olarak iki zıt ucu temsil eden bu yaklaşımlara üçüncüsü eklenmektedir. Bu yaklaşım eğitimden doğrudan ya da dolaylı olarak yararlanan her kesimin kaynak sağlayıcısı olması gerektiğini ileri süren yaklaşımdır (karma finansman). Sözü edilen bu üç yaklaşım genel özellikleri ile aynı ülke içinde bile gözlenebilmektedir. Örneğin ülkemizde özellikle temel eğitimin tüm çağ nüfusa sunulması gereken temel bir hak olduğu belirtilmekle birlikte, katkı payı ya da okullarda toplanan diğer gelirler biçiminde ortaya çıkan toplam maliyete, oranı çok düşük de olsa bir özel finansman boyutu eklenmektedir (Tural, 2002).

Eğitimsel kaynakların kamuca ya da vergilerle sağlanması yaklaşımı, eğitimin doğrudan bireye sağladığı yararlar ile toplumsal yararları arasında bir ayrım yapmaz. Genel bir belirleme olarak eğitim, hem topluma hem de bireye yararlar sağlar. Eğitim görmüş bireyler

mezuniyetten sonra elde edecekleri gelirlerden (olası daha yüksek gelirler) ödeyecekleri vergiler (daha yüksek) yoluyla, bir anlamda kendilerinden sonra eğitim sürecine girecekleri eğitim maliyetini yüklenenlerdir. Ancak ileri eğitim düzeylerini tamamlamış olsalar dahi, çeşitli nedenlerle istihdam edilmeyenler ile kayıt dışı ekonomik etkinliklerde bulunanlar, vergi ödemediklerinden bir kuşak sonraki öğrenim maliyetini yüklenmeye katılmazlar (Tural, 1995).

Gelişen ülkelerde eğitimle ilgili maliyet analizi literatürü bayağı farklılık göstermektedir. Eğitim girişimlerinin (eğitim projesi, eğitimde bir yenilik ve eğitim planı) boyutunun yanı sıra eğitim alma modları (resmi ve gayri resmi eğitim), eğitim seviyeleri, eğitim türleri (devlet ve özel), coğrafi bölgeler (kent ve kırsal kesim), zamanla değişen trendler gibi analiz kapsamalarında farklılık gösteren çalışmaları içerir. Çalışmaların çeşitliliği, maliyetlendirme, ekonomik fizibilite testi, maliyet düşürme, maliyet-etkinlik kıyaslaması, maliyet-fayda kıyaslaması ve diğerleri gibi faktörlerin ele alındığı farklı ekonomik analiz türleri ile daha da katlanmıştır (Tsang, 1988).

Son yıllarda giderek yeğînleşen “eğitimin parasal kaynakları” sorunu ve bu sorunu çözmede merkez yönetimin başarılı olamaması nedeniyle özellikle ilköğretim ve ortaöğretimin parasal yükünün merkezi yönetimlerden, yerel yönetimlere, iş çevrelerine, gönüllü örgütlere ve ailelere aktarma görüşleri önem kazanmaya başlamıştır. Eğitimde yerinden yönetim tartışmalarının ikincisi, “etkinlik ve etkililik” bağlamında yürütölmektedir. Eğitimin merkezden yönetiminin birim maliyetleri yükselttiği ve maliyet düşürme olanaklarını ortadan kaldırdığı ileri sürölmektedir. Merkezi planlamanın yapıldığı 1960’larda eğitimin maliyetinin yükseldiği buna karşın niteliğin düşmesine yol açtığı belirlemesi karşısında, merkezi yönetimin etkisinin azaltılarak, okulları aile ve yerel topluluklara açma yoluyla eğitim yönetimi ve maliyesinin geliştirilebileceği ileri sürölmektedir. Yerinden yönetimin amaçlarından biri de açıkça dile getirilmese bile “politik gücün yeniden bölüşümüdür”. Bu amacın görünürdeki yansıması, toplumda demokrasi kültürünün yerleştirilmesi, yayılması ve marjinal kümelerin siyasal sisteme katılmalarının sağlanmasıdır (Tural, 2002).

Eğitim finansmanında temel ilke olarak, temel eğitim parasız ve zorunlu olmalı ve bütün giderleri devletçe karşılanmalı; temel eğitim sonrası eğitim kademelerinde özellikle üniversitelerde, şimdiye kadar uygulandığı gibi, sadece kamu finansmanına dayalı merkeziyetçi kaynak tahsis modeli yerine, kamu+ özel finansmana dayalı âdem-i merkeziyetçi

finansman modeli uygulanmalı, bu modelde, bazı Batı ülkelerinde olduğu gibi eğitim kurumlarının kaynak arama ve kullanma yetkileri genişletilmelidir (Baloğlu, 1990).

Eğitimin merkezden ve yerinde yönetimi ayrımında hangi yapılanmanın eğitim maliyetlerini daha da düşürebileceği tartışılan ayrı bir konudur. Eğitimin merkezden yönetiminde, yönetsel maliyeti yükselten nedenlerden birisi, eğitime ilişkin kararların alınmasının ve uygulamaya geçirilmesinin zaman almasıdır. Örneğin yerel eğitim yöneticisinin merkezin iznini gerektiren bir harcama yapabilmesi için, bunu bakanlığa yazması, yanıtı beklemesi, yanıt geciktiğinde izlemesi, bakanlıktan belki de daha fazla bilgi isteyen bir yanıtın gelmesi işlerin gecikmesine yol açar. Oysa bir kamu hizmeti olarak eğitimin istenilen nicelikte ve nitelikte yurttaşlara sunulabilmesi için, sorunların zamanında ve yerel gereksinimler, dikkate alınarak çözülmesi gerekir. Yerel toplulukların gelir ve servet düzeyleri birbirinden farklıdır. Bölgesel yoksunluklar toplumsal tercihlerin yaşama geçirilmesinde önemli engeller oluşturur. Bu durumda merkezi yönetimin yoksul ve varıl bölgeler arasında eğitimin gelirlerini eşitleme uğraşısını vermesi beklenir (Tural, 2002).

Levin (1991), mahkemenin, eyaletler içindeki eğitim giderlerinin daha fazla eşitliği ile sonuçlanan zümreler arasında okul finansındaki eşitsizliklere dayanarak mülkiyet vergisini reddettiğini ifade etmektedir. Yeni eyalet ve federal kanunlar yapıldığını; kız, engelli, iki dilli ve ekonomik açıdan yoksul öğrencilerin eğitim fırsatlarını hemen hemen eşitlemek için fon sağlandığını; kararlar alma ve onaylamada bütün eğitim seviyelerinde yetersiz temsil edilmiş gruplara pozitif ayrımcılık uygulandığını açıklamaktadır.

Kaynak kullanımında etkinliği sağlamak için, merkezi ve yerel yönetimler arasında bir görev paylaşımı gerekmektedir. Görev paylaşımında temel ilke, eğitimin her düzeyinde karar verme becerilerini geliştirme yönünde olmalıdır. Eğitimde okul, ilçe ve il örgütlerinin karar verme becerilerini geliştirmek, eğitim ve okul yöneticilerinin iyi yetiştirilmesi ve sistemin eğitimde uzmanlık hizmetleri ile desteklenmesi ile mümkündür. Yerel düzeyde, parasal kaynak yaratma ve bu kaynakların dağılımında adil, eşitlikçi ve etkinliği gözetme yönünde mekanizmalar oluşturulmalıdır. Bu süreçte merkezi yönetim, eğitime ilişkin bilimsel ölçünleri geliştirmek, bölge ve ülke düzeyinde bu ölçünlere ulaşıp ulaşılamadığını değerlendirmek, çerçeve planlar oluşturma, eğitim bölgeleri arasında iş birliği eş güdümü sağlama, eğitim finansmanına ilişkin uygulamaları sürekli izleme, sorunların çözümüne ilişkin araştırmalar yürütme gibi işlevlerle donatılmalıdır (Tural, 2002).

Etkili okul tabanlı yönetim süreçlerinin aşağıda belirtilen özellikleri taşıması gerekmektedir. (Odden, Picus, 2000):

- 1- Öğrencilerin öğrenmesi ya da program üzerine yoğunlaşma,
- 2- Okullara iş görenlerini seçme ve istihdam olanağı verme,
- 3- Karar sürecine tüm öğretmenleri katma,
- 4- Tüm çalışanların yetiştirilmesine ve böylece mesleki gelişimine yatırım yapma,
- 5- Mesleki kültürü ağır basan bir okul kültürü yaratma,
- 6- Kapsamlı bir okul bilgi sistemi oluşturma,
- 7- Okulda yüksek edimi sağlayacak bir özendirme sistemi kurma,
- 8- Okulda değişimi olanaklı kılan ve yönetebilen okul yöneticilerini istihdam etme,
- 9- Okulun bütçe üzerinde denetimini sağlamak,

Sözü edilen tüm özellikler eğitim yönetiminde yerleşme sürecinde, okula daha çok yetki ve sorumluluk vermeyi öngörmektedir (Tural, 2002).

Ülkelerin hemen hemen tamamında eğitim harcamalarının en azından %80' i (tüm kademeler dahil) devlet bütçesinden karşılanmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2007).

2.5. EĞİTİM HİZMETLERİNDE KAMUSAL FİNANSMAN

Devletin finansmanını üzerine alarak kamu hizmeti şeklinde yürüttüğü pek çok hizmetten biri (bazı ülkelerde kısmen özel kesim de bu hizmeti yürütmekle beraber) eğitimidir. Devletin böyle bir hizmetin sağlanmasını üzerine alması için iki önemli şartın gerçekleşmesi gerekir. Bunlardan birincisi, söz konusu hizmetin toplum bakımından önemli olması, ikincisi ise özel çabalarla ve mali imkânlarla hiç veya yeterli miktar ve nitelikte karşılanamamasıdır (Serin, 1972).

Genel olarak birim harcamaların hesaplanmasında iki amaç hedef alınmaktadır: Harcamaları rasyonelleştirmeye katkıda bulunmak ve kalkınmaya ilişkin planlar hazırlamak. Rasyonelleştirmek, eğitimin verimliliğini artırmak için çaba harcamaktır. Uygulamada bu sonuca, sistemin girdi ve çıktısı (input- output) karşılaştırılarak ulaşılabılır. Eğitim alanında sistemin girdilerini ölçmeye izin veren bazı yöntemler geliştirilmiştir. Ancak eğitim kesimi ürünün değerini parasal olarak ifade etme güçlüğüne bugün de bir çözüm bulunamamıştır. Öyleyse bu alanda verimlilik kavramı, yeterince açıklığa kavuşturulamamıştır. Bununla birlikte, birçok kamu kuruluşunda olduğu gibi eğitim alanında da bütçe hazırlanmasının amacı, harcamalar ve nitelik arasında bir ilişki kurmaktır. Sanayi işletmelerinde olduğu gibi

eğitimde de her karar, birçok seçenek arasından en iyisinin seçimidir. Sanayi işletmelerinde temel ilke, kazancın artırılmasıdır. Bu, eğitim alanında bu kadar açık değildir. Ama temel amacın eğitim kesiminin verimliliğini artırmak olduğu kabul edilirse, üretimin verimliliği konusunda yeterince bilgi edinilmesi önemli olmaktadır. Eğitimin sanayi, tarım, ulusal ekonominin öteki kesimlerinin büyük buluşları konusunda çok önemli bir etkisi olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte okullar, kendi verimliliklerini artırmak konusunda pek az çaba harcamaktadırlar. Sanayinin üretim yöntemlerini geliştirmek için harcadığı büyük paralar ve eğitimde verimliliği artırmak amacıyla ayrılan küçük çaptaki araştırma giderleri arasındaki fark çok büyüktür. Eğitim kesiminin, ulusal gelirden ve devlet bütçesinden önemiyle orantılı bir pay istemesi, verimini artırmak konusunda daha fazla çaba göstermesini zorunlu kılmaktadır. Sanayileşmiş ülkelerin çoğunda GSMH' nın % 3-7' sinin ve genel kamu harcamalarının da % 15-20' sinin eğitime ayrıldığı bilinmektedir. Hükümetlerin, eğitsel yatırım yapmanın ne ölçüde kazançlı olduğunu kabul ettiği gelişmekte olan ülkelerde de anılan yüzdeler giderek artmaktadır. Ekonomik kalkınmada daha etkili üretim yöntemleri aranırken, bu derece önemli bir kesim ihmal edilemez (Adem, 1993).

Eğitim alanına yapılan harcamalar bütün ülkelerde devlet bütçesi içinde önemli bir yer işgal etmektedir. Bu nedenle, özellikle kıt imkânlarla kalkınmalarını gerçekleştirme zorunda olan az gelişmiş ülkelerde eğitimin toplumun iktisadi ve toplumsal kalkınmasına en yüksek katkıyı sağlaması, kaynakların daha verimli başka bir faaliyete ayrılmamış olmasından pişmanlık duyulması gerekmektedir. Devlet imkânlarının sınırlı olması nedeniyle eğitim sisteminin genişleyememesi gittikçe daha büyük bir kitleyi kavrayamaması ise, dış yardımlarla önemli ölçüde etkisiz kılınabilir (Serin, 1972).

1970 lerin sonlarından bu yana ve özellikle son birkaç yıl içinde hiç ilerlemeyen ekonomik büyüme ve ciddi mali kısıtlamalar, ilgiliyi eğitim masraflarının kontrolüne ve/veya azaltılmasına kaydırmıştır ve eğitimi finanse etmek için alternatif mekanizmaların çalıştırılmasına neden olmuştur (Tsang, 1988).

Eğitimde belirlenen hedeflere ulaşılacak istenirse, eğitim kesiminin yakın geçmişteki durumu dikkatli bir biçimde çözümlenmelidir. Sonra ucuz fiyatla toplumun eğitim gereksinimlerini nasıl karşılayabileceği ya da daha az çaba ile daha fazla bir ürünün nasıl elde edilebileceği araştırılmalıdır. Ama uygulamada çoğu zaman böyle düşünülmemekte ve yapılmamaktadır. Sorumlu çevreler ekonomik anlamda verimlilik kavramının eğitime de uygulanabileceğinin bilincinde değildirler. Eğitim sisteminde girdi ve çıktı arasındaki ilişkiyi araştırma sorununa

önemle eğilinmelidir. Daha çok bilgi kazanma isteminin durmadan artması karşısında, eğitim sisteminin verimliliğini artırmanın zorunlu olduğu ortaya çıkmaktadır (Adem, 1993).

2.6. EĞİTİM HİZMETLERİNDE KAMUSAL FİNANSMAN KAYNAKLARI

Eğitim, parasal kaynakları öğrenciler ve aileleri, işverenler, devlet, uluslar arası örgütler gibi değişik kesimlerce sağlanan, hem kişisel hem de toplumsal bir yatırımdır. Bilindiği üzere, ülkelere ve öğretim tür ve düzeylerine göre kısmen farklılaşmakla birlikte, eğitim büyük ölçüde kamuca finansa edilmektedir. Eğitime merkezi ya da yerel kamu kurumlarından önemli düzeyde parasal kaynak aktarılmaktadır. Vergiler devletin en önemli kamu gelirleridir. Devlet, vergi gelirlerine ek olarak mal, mülk ve emlaktan doğan gelirlerin yanı sıra ticaret ve sanayi girişimlerinden doğan gelirler ile bu nitelikte olmayan “harç” adını taşıyan gelirlere de sahip olmuştur. Yine devlet kurup geliştirdiği sosyal güvenlik sisteminin gereği olarak işverenler ve işçilerden sosyal sigorta kesenekleri alır. Bunlar kamunu öz gelirleri iken, normal gelirleri giderlerini karşılayamadığı durumlarda devlet borçlanabilir ki bu yola son zamanlarda daha çok başvurulduğu gözlenmektedir. Devletin gelir elde ettiği kaynaklar çok çeşitlidir. Kamu gelirlerinin belli başlıları, mamelek gelirleri, hizmet satışları gelirleri, vergiler, harçlar, vergiye benzer kamu gelirleri, borçlanmalar ve hazine olanaklarından sağlanan gelirlerdir (Tural, 2002).

Eğitim hizmeti gibi ortak veya kamusal hizmetlerin karşılanmasını devlet görevleri arasına alınca, finansmanını sağlamak için vergi koyma gücünü kullanır, resim ve harçlar alır ve gerekirse, vatandaşlarından borç alma yoluna gider (Serin, 1972).

Kamusal finans kaynakları şunlardır:

- 1.) Harçlar
- 2.) Resimler
- 3.) Şerefiyeler
- 4.) Parafiskal gelirler
- 5.) Para ve vergi cezaları
- 6.) Mülk ve teşebbüs gelirleri
- 7.) Borçlanma gelirleri
- 8.) Diğer kamu gelirleri

Bu kaynakların devlet için en önemlisi vergilerdir. Piyasa ekonomisinin geçerli olduğu ülkelerde toplam kamu gelirlerinin % 70-95' ini vergi gelirleri meydana getirmektedir (Hesapçıoğlu, 2008).

Türkiye’de Maliye Bakanlığı’ nın yıllık gelir yüzde ve değerleri aşağıdadır:

	<u>%</u>	<u>Milyon YTL</u>
Özel Tüketim Vergisi	21,86	44,719
Gelir Vergisi	18,63	38 ,1
İthalde Alınan KDV	14,91	30,5
Vergi Dışı Gelirler	13,79	28,205
Diğer Vergi Gelirleri	12,58	25,735
Dahilde Alınan KDV	8,63	17,652
Kurumlar Vergisi	7,09	14,5
Özel Bütçeli İdarelerin Öz Geliri	1,67	3,417
DDK Gelirleri	0,84	1,728

Tablo 1 - T C Maliye Bakanlığı 2008 gelirler tablosu

Hiç kuşkusuz eğitim harcamalarını etkileyen unsurların veya değişkenlerin başında ülkenin milli geliri ve kişi başına ortalama gelir seviyesi gelmektedir. Genellikle kişi başına gerçek milli gelir miktarı arttıkça, eğitim amacına yönelen harcamalar da yükselir (Serin, 1972).

Eğitim bütçesi, Türkiye’ de olduğu gibi ağırlıklı olarak kamu yönetimince (genel bütçeden) karşılanan ülkeler Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İtalya, Lüksemburg, Portekiz ve Yunanistan; yerel yönetimce karşılanan ülkeler Almanya, Avusturya, Belçika ve İngiltere; Kamu ve yerel yönetimlerce karşılanan ülkeler ise Danimarka, İsveç ve Finlandiya’ dır. Hatta bu son üç ülkede eğitim sistemleri, kamu yönetiminden çok, yerel yönetimlerin sorumluluğundadır (Tuzcu, 2006).

Latin Amerika ülkelerinden Paraguay ve Bolivya’ da okul sistemleri, girmesine izin verilen son öğrencinin eğitiminin sosyal değerinin öğrencinin özel eğitim değerini her iki ülkede de

ilkokullarda hemen hemen yedi katı ve Bolivya’da ortaokullarda üç ila altı katı aşması kaydıyla etkin şekilde finanse edilmektedir (Jimenez, 1986).

AB’ nin yardımını gerektiren eğitimsel girişimler; üye ülkelerce yapılan doğrudan yardımlar ve dolaylı yardımların (KDV alınması vb) yanı sıra, Avrupa Sosyal ve Yapısal Fonlarıyla finanse edilmektedir. AB ülkelerinde genel olarak, merkezi- bölgesel- yerel olmak üzere üç düzeyli bir yönetim yapısı olduğundan, eğitimin finansmanı da benzer bir yapıya sahiptir ve ortalama olarak % 55’ i merkezi, % 25’ i bölgesel, % 20’ si yerel kaynaklardan karşılanmaktadır (Tuzcu, 2006).

Özetle belirtmek gerekirse, özellikle gelişmekte olan ülkelerin ilköğretim sistemlerini geliştirmek ve evrenselleştirme hedeflerine ulaşabilmek için çok yönlü kaynak (kamu, yerel toplum, özel, gönüllü kişi ve kuruluşlar) arayışlarını sürdürdükleri gözlenmektedir (Kavak, 1997).

2.7. TÜRKİYE’ DE EĞİTİMİN FİNANSMANI

Türk eğitimini ekonomik açıdan incelemek, bu kesime ayrılmış parasal kaynakların, genel ekonomi içindeki yerini ve önemini belirlemek anlamına gelmektedir. Bugünkü teknik ilerlemenin daha uzun süre öğrenimi gerektirmesi, gençlerin en yüksek düzeyde öğrenim isteminin artması ve gelişen Türk sanayisinin günden güne daha nitelikli insan gücüne gereksinme duyması, eğitim harcamalarının çözülmesini zorunlu kılmaktadır (Adem, 1993).

Eğitim sisteminin finansmanı, akademik bir çalışma konusu olmanın yanı sıra, eğitimin amaç, yapılanma ve süreç tüm boyutlarını etkileyen ve onlardan etkilenen bir uygulama alanıdır. Ülkemiz cumhuriyet döneminde hiç de azımsanmayacak miktarda parasal kaynaklarını eğitime ayırarak eğitimsel amaçların uygulamaya geçirilmesine katkıda bulunmasına karşın, ulaşılması istenen toplumsal ve ekonomik amaçları gerçekleştirmede darboğazları tamamen aşamamış, hızla artan genç nüfusun eğitim istemini yeterinde karşılayamamıştır. Bugüne dek eğitim finansmanı politikalarına yol gösteren politikalarda dillendirilen nicel yerel veya ulusal düzlemde finansman kaynakları şunlar olmuştur (Tural, 2002):

- Devlet gelirlerinin belli bir en az oranı,
- İl özel idare bütçeleri yıllık gelirlerinin belli bir en az oranı,
- Belediye gelirlerinin belli bir en az oranı,
- Yıllık köy bütçeleri gelirlerinin belli bir en az oranı,

- Eğitim sistemine doğrudan kaynak yaratmak üzere toplanan vergiler,
- Eğitimden yararlananların ödeyeceği katkı payları ve harçlar,
- Mesleki eğitimde işverenlerin sağladığı fonlar,
- Okul düzeyinde yaratılan diğer parasal kaynaklar,
- Diğer gelirler.

Türkiye’ de kamu okullarının finansmanın baş finansörü devlettir. Okul öncesi eğitimden yükseköğretime kadar eğitimin tamamı devlet tarafından desteklenmektedir. Ancak yüksek öğretimde öğrenci ve aileleri harç olarak belli bir miktarı okullara öderler. Burada da ekonomik anlamda yoksul olan öğrencilerin okullara yatırması gereken harcı devlet üstlenir. Ancak bu öğrencilerin yoksul olduklarını belgelemeleri gerekmektedir. Kuşkusuz bu sistem istismara açıktır. Çünkü ekonomik gücü çok yüksek olanların bu kredi ve bursları aldıkları bilinmektedir. Hatta bu kredi ve bursları milletvekili ve bakan çocuklarının da aldığı günlerce tartışma konusu olmuştur (Hesapçıoğlu, 2008).

Türkiye’ de eğitimin finansman kaynaklarının şöyle özetlenebildiği belirtilmektedir (Tuzcu, 2006):

- Konsolide bütçeden ayrılan paylar,
- Öğrenci katkı payı (yükseköğretim, 2547 sayılı Yasa gereğince),
- Çıraklık ve Mesleki Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu gelirlerinden ayrılan paylar(3308 sayılı yasa gereğince),
- Döner sermaye işletmelerinden sağlanan gelirler,
- Dernek gelirleri,
- İl özel idareleri bütçesinden ayrılan paylar,
- Halk (kişi ve kuruluşlar) katkıları- bağışlar,
- Dış ülke ve kuruluşlardan sağlanan krediler, burslar ve bağışlar.

14.06.1973 tarih ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasasının eğitim finansmanına ilişkin hükümleri bulunmaktadır. Bu yasaya göre, ilköğretim kız ve erkek tüm vatandaşlar için zorunlu ve devlet okullarında parasızdır. Bununla birlikte ilköğretim okulları düzeyinde yaratılan kaynaklar ve eğitime katkı payları, anayasanın ilgili hükmüne karşın kaynak yetersizliği gerekçesi ile öğrenci ve velilerden toplanmaktadır. Miktarı oldukça sınırlı da olsa toplanan bu paralar, orta ve üst gelir gruplarını etkilemezken özellikle düşük gelirli aileler için gerek parasal ve gerekse toplumsal ve psikolojik bir baskı oluşturmaktadır. Öte yandan okul düzeyinde yaratılan gelir kaynakları devlet okulları arasında toplanan parasal kaynaklar

bakımından farklılaşmalara neden olmuştur. Zira okulun yarattığı gelirler, okulun konuşlandığı semtin ve bu semtte oturup çocuklarını okula gönderen ailelerin gelir düzeylerine bağlı olarak değişmektedir. Diğer bir deyişle gecekondu bölgesinde toplanan gelirler çok sınırlı olurken görece daha varlıklı semtlerde daha çok kaynak yaratılmaktadır. Böylece finansman sistemi kaynak yaratma ve çeşitlendirmeye olanak tanırken, ne yatay ne de dikey eşitlik ölçütünü dikkate almaktadır (Tural, 2002).

Türkiye’de okul öncesi eğitimi devlet ve özel sektör açabilmektedir. Devlete ait olanları ilköğretim okullarının alt sınıflarında açılmakta ve devlet tarafından finanse edilmektedir. İlköğretim düzeyinde eğitim zorunlu ve parasızdır. Devlet okullarının ücreti merkezi hükümet tarafından karşılanır. Bu düzeyde özel okulların ücreti, özel okula çocuğunu gönderen aileler tarafından karşılanır. Ancak devlet bu okulların açılmasında ve işleyişinin sağlanmasında, bu okullara bazı teşvikler sunar. Örneğin bunların başında vergi indirimi ve arazi tahsisatı gelmektedir. Ortaöğretim ve ortaöğretim düzeyindeki meslek okulları zorunlu değildir. Ancak Bu düzeydeki öğrencilerin masrafları da devlet tarafından karşılanır. Yükseköğretimde ise öğrenciler tamamen bedava okuyamazlar. Yarı kamusal bir mal olarak algılanan yükseköğretime öğrencilerin katkı sağlaması beklenmektedir. Bu katkı öğrencilerden alınan harçlarla sağlanır. Ancak devlet burada da ekonomik yönden gücü olmayan öğrencilere kredi ve burs vererek onların finansmanını da sağlamaktadır (Hesapcıoğlu, 2008).

Yasal metinlerde görüldüğü üzere, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimin parasal kaynakları giderek çeşitlenmektedir. Söz konusu parasal kaynaklara ilişkin düzenli bir bilgi sisteminin olmayışı, gerek bütçe yönetimi ve gerekse etkinlik ve eşitlik açısından sakıncalar doğurmaktadır. Ya kaynak yaratma ve kullanmayı belli bir sistem içinde gerçekleştirmek ya da çok parçalanmış çeşitlenmiş finansman yapısını yönetmeye el verecek bir sistem kurmak gerekmektedir. Finansmanın kaynaklarının çeşitlenmesi, bu kaynakları yönetmenin maliyetini de artıracaktır. Ancak maliyetliden olsa parasal kaynak yönetiminde adil ve etkin uygulamaları gerçekleştirmek iyi işleyen bir bilgi sistemi ve yönetsel sistemle mümkün görülmektedir (Tural, 2002).

Özet olarak söylemek gerekirse, kamu sektörü, kendisine ait diğer kamu görevlerinin yanında bir kamu görevi olan eğitim hizmetini finanse etmek için başta vergi gelirlerine, daha sonra sırasıyla dış borçlanma gibi diğer kaynaklara başvurmaktadır. Devletin, kendisine ait kamu görevlerini yerine getirebilmek için yapacağı harcamalar yıllık bütçeler ile düzenlenir.

Böylece bu yıllık bütçelerde (= konsolide bütçe) her bir kamu görevi için ayrılan paylar gösterilir (Hesapçıoğlu, 1989).

Örgün ve yaygın eğitim, modern devlet kurumu olarak sistem içinde yer almasından bugüne, genel olarak kamuya sunulan bir hizmet olarak görülmüştür. Devletten, elektrik, su, telefon, sağlık hizmetlerinin karşılanması gibi, en azından temel eğitimin ülkenin tüm bölgelerine yaygınlaştırılması ve iyi bir eğitim hizmeti sunması beklenmiştir. Ancak eğitimle dolaylı ya da doğrudan ilgili pek çok ekonomik, toplumsal ve politik etkenlerden dolayı tartışmaların yönü, eğitimin kime hizmet ettiği ve doğurduğu maliyetleri kimin ya da kimlerin karşılaması gerektiğini konularına kaymıştır. Tartışmaların odağı, belli öğretim düzeyleri olduğunda bakış açıları ilgili öğretim düzeyinin kendine özgü nitelikleri açısından farklılaşmaktadır. Özellikle Türkiye’de zorunlu eğitimde finansman konuları bir sorunsal olarak kamuoyunda tartışılır gözükmemekle birlikte, zorunlu eğitim de kaynak yaratma veya kaynakları çeşitlendirme konuları eğitim uygulamaları arasında velileri etkileyecek boyuta ulaşmıştır (Tural, 2002).

Eğitim kesimine yeterince ödenek verilmezse, çeşitli eğitim tür ve düzeylerinde kapasite ister istemez sınırlandırılmış olur; başka deyişle halkın “eğitim istemi” karşılanamamış olur. Ayrıca ödenek yetersizliği, verilen eğitimin niteliğini de olumsuz yönde etkiler: Donatım yetersizliği, binalarda sıkışıklık, çok kalabalık sınıflarda ders okutulması, nitel açıdan yetersiz öğretmenlerle açık kadroların doldurulması vb. Bunlar da “eğitim bunalımı”nın özellikleridir. Öğretmen, öğrenci, öğrenci velisi olarak hemen her yurttaş günlük yaşantısında eğitime ayrılan para ve insan kaynaklarının yetersizliğini gözleyebilir. Bunalım içinde bulunan Türk eğitiminin bugünkü temel sorunu işte budur: Ülkemizin eğitimine ayırdığı parasal kaynaklar, eğitimin giderek artan işlevlerine paralel bir evrim gösteriyor mu? (Adem, 1993)

Öte yandan özellikle kamu kesiminde “eğitimin maliyetini kim karşılamaktadır” sorusu için genellikle verilen yanıt “devlet” olmaktadır. Bu yanıtta öğrenenlerin katlandığı maliyet, adeta sıfır olarak değerlendirilmektedir. Oysa önceki bölümlerde değinildiği gibi, öğrenenler hem öğrenim, hem yaşam ve hem de fırsat maliyeti ile karşı karşıyadırlar. Öğrenimin onlara kitap, yardımcı kitap, defter, kırtasiye, forma gibi bir maliyeti, otobüs, dolmuş, servis gibi ulaşım, öğlen yemeği gibi beslenmeden doğan yaşam maliyeti ve gelir getirici bir işten yoksun kalmalarından dolayı fırsat maliyeti vardır. Çalışma yaşında olmadıkları halde zorunlu eğitim dönemlerinde çalışmak zorunda kalan çocuklar, (fırsat maliyetini telafi etmek için) devamsızlık, okul terki, başarısızlık gibi eğitim sorunlarını sıkça yaşarlar. Bu yüzden bazı az

gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, dezavantajlı çocukları okula çekmek için öğrenim, (kitap, defter ve önlüğü bedelsiz öğrenciye vermek) yaşam (bedelsiz kahvaltı ve öğlen yemeği sunmak) ve hatta fırsat maliyeti (aileye bir miktar para yardımı yapmak) biçiminde karşılaşılan gerçek bireysel maliyeti, sıfır düzeyine indiren eğitim siyaseti uygulamalar (Tural, 2002).

Eğitim ve öğretimin artık dünya’ da pahalı bir şey olduğunu biliyoruz. Devletin ise eğitimdeki görevinin 21. Yüzyıla doğru yönlendirici bir hal aldığı da başka bir gözlem. Bir yerde ekonomik olarak devlet öğrenim ve eğitimden elini çekmeye çalışıyor. Çünkü kalitesi yüksek ve dünyada çağdaşları ile rekabet edebilecek insan yetiştirmenin maliyeti çok pahalı olmaya başladı. Belki burada biraz, son söylediğimiz sözde değişiklik yapacağız, devlet eğitimden elini tam anlamıyla çekmiyor da kaliteyi yükseltmeye çalışıyor. Örneğin öğrenci başına harcanan paranın getirisi ile Gayri Safi Yurtiçi Hasıla’ dan eğitime ayrılan pay, artık yeni kriterler olmaya başlıyor. Türkiye’ de bu soruların cevabının yanında yavaş yavaş ilköğretimin önemli bir kısmının yerel yönetimlere devredilmesi meselesi de gündeme gelmeye başladı (Melen, 1997).

Eğitime ilişkin finansman sayısalalarının incelenmesiyle, genel olarak ve her bir öğretim düzeyi için bazı sonuçlara ulaşılabilecektir. İlgili politikalardan da anlaşılacağı gibi, Türkiye’de eğitim finansmanı, çok büyük ölçüde vergilerle finansmana diğer bir deyişle kamu finansmanına dayanmaktadır. Ancak kamu kesiminin, gerek yasalarda öngörülen miktarda ödeneği ayırmaması ve gerekse eğitime taleple oranlı parasal kaynak aktaramamasıyla ciddi bir finansman sorunu yaşanır olmuştur. Karşlarına gelen öğrenci kitlesiyle okul günlük yaşamını sürdürmek zorunda olan okullar, bu durumda özel finansman kaynaklarını yaratmışlardır. Özel finansman kaynaklarının okul bölgesinin sosyo-ekonomik düzeyine göre büyük ölçüde farklılaşmasıyla, okullar arasında önemli düzeyde olanak eşitsizlikleri gözlenmiştir. Gerçekten gecekondü bölgesindeki okullar katkı payları ya da bunun dışındaki gelirleri düzenli olarak toplayamazken, görece daha varlıklı okullar, daha rahat harcama yapmaktadırlar. Ülkemizde ilköğretim zorunludur ve devlet okullarında parasız olarak sunulur. Toplumsal yararları kişisel yararlarından daha yüksek olduğu düşünülen ilköğretim zorunlu oluşundan dolayı 6-14 yaş grubundaki her kesime ulaşma gizil gücünü taşımaktadır. İlköğretimde yaratılan parasal kaynakların çok büyük bir bölümü katkı payları, bağış ve yardımlar ve krediler gibi gelirler hariç, kamu finansmanı kapsamındadır (Tural, 2002).

İlköğretim öğrencileri için yapılan harcama AB ülkelerinde her geçen yıl artmakta, Türkiye’ de ise azalmaktadır. Nitekim 1990- 2000 döneminde öğrenci başına harcama AB ülkelerinde 3.000 \$’ lardan 4700\$’ lara ulaşmış, Türkiye’ de ise 500 \$ dolaylarında sabit kalmıştır. Diğer bir deyişle, AB ülkelerinde harcama % 52, Türkiye’ de ise % 1 artmıştır. AB ülkelerinde yapılan harcama, ortalama olarak Türkiye’ den 9 kat daha yüksektir (Tuzcu, 2006).

Türkiye’de Maliye Bakanlığı’ nın 2008 yılı bütçe harcama yüzde ve değerleri aşağıdadır:

	<u>%</u>	<u>Milyon YTL</u>
Faiz giderleri	25,16	56,00
Sosyal güvenlik ve sosyal yardım	17,64	39,264
Genel kamu hizmetleri	14,53	32,336
Eğitim	12,91	28,739
Ekonomik işler ve hizmetler	9,62	21,408
Kamu düzeni ve güvenlik	6,01	13,375
Savunma	6,00	13,363
Sağlık	5,30	11,787
Dinlenme, kültür ve din	1,61	3,58
İskan ve toplum refahı	1,11	2,464
Çevre koruma	0,11	0,236

Tablo 2 - T C Maliye Bakanlığı 2008 bütçe harcamaları

Maliye Bakanlığı 2009 faaliyet raporunda, 2010-2012 orta vadeli mali planının bütçe giderlerine ilişkin temel politikalar bölümünde, sağlık, eğitim ve sosyal nitelikli harcamalar ile büyümeyi ve istihdamı destekleyen ve bölgesel gelişmişlik farklarını azaltan harcamalara daha fazla önem verilerek, toplumun yaşam kalitesinin yükseltilmesi, beşeri sermayenin niteliklerinin geliştirilmesi yönündeki politikaların uygulanmaya devam edileceği belirtilmektedir. 2009 yılı başında 202,1 milyar TL olarak öngörülen vergi gelirlerin yıl sonunda 172,4 milyar TL olarak gerçekleştiği, vergi gelirlerinin hedeflenenin altında

gerçekleşmesinin nedenlerinin; küresel ekonomide meydana gelen daralmaya bağlı olarak ekonominin yavaşlama eğilimine girmesi ve krizin etkilerini azaltmak için yapılan vergi indirimleri olduğu açıklanmaktadır. Buna rağmen hem bütçe gelirleri hem de vergi gelirleri, 2009 yılında bir önceki yıla göre yüzde 2,6 oranında artış göstermiş olduğu, bu durumun vergi gelirlerinin ekonominin genel durumuna göre daha iyi bir performans ortaya koyduğunu göstermekte olduğu ifade edilmektedir.

Milli Eğitim Şuralarında da eğitim bütçesi ile ilgili kararların, önemli bir yer tutmakta olduğu görülmektedir. 1981 yılında yapılan 10. Milli Eğitim Şurası'nda, okul bütçesi ile ilgili olarak alınan kararlar şunlardır:

- Okulun para kaynaklarını saptamak, sağlamak ve harekete geçirmek için planlama yapmak.
- Bütçeleme işleri için gereken işlemleri yapmak.
- Okulun para kaynaklarını eğitimin amaçlarına yönlendirmek.
- Savurganlığı önlemek ve etkili kullanımını sağlamak.
- Okulun bütçesini yapmak ve ilçe yönetimine önermek.
- Bütçe harcamalarını denetlemek ve değerlendirmek.
- Bütçelemeye ilişkin verileri toplamak.

01-05 Kasım 2010 tarihleri arasında gerçekleştirilen 18. Milli Eğitim Şurası'nda, ilköğretim ve ortaöğretimin güçlendirilmesi, ortaöğretime erişimin sağlanması konusunda, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında büyüklüklerine ve öğrenci sayılarına göre kurumsal bütçe oluşturulmalı, okulun fiziki durumu ve ihtiyaçları dikkate alınarak her okul için genel bütçeden ödenek tahsisi yapılmalı, bu bütçenin harcanması ve harcamaların denetlenmesi için okulda oluşturulacak kurullar etkili olacak şekilde mevzuatta düzenleme yapılmalıdır, eğitim alanında faaliyet gösteren özel kurum ve kuruluşların istihdamdaki vergi ve primleri kalkınmada öncelikli yörelere göre alınmalı, hizmet satın alma yoluyla özel okul kapasiteleri artırılmalı, arsa tahsisi ile ilgili problem çözülmelidir, eğitim kurumlarının yapım, donatım ve tüm giderleri; il özel idarelerince, belediyelerce, köy tüzel kişiliklerince bütçe imkânları nispetinde karşılanmalıdır, kararlarının alındığı ve böylece okulların giderlerinin karşılanabilmesi için yapılabilecek çalışmaların göz önüne serildiği görülmektedir.

Ayrıca yine aynı Şura' da eğitim ortamları, kurum kültürü ve okul liderliği konusunda, okullarda temizlik ve güvenlik hizmetleri eğitimi almış personel istihdam edilmeli ve mevcut personel mesleki eğitimden geçirilmelidir, personel giderlerinin okul aile birliğince

karşılanması hâlinde vergi muafiyeti sağlanmalı veya öğrenci sayısı göz önünde bulundurularak hizmetli tahsis edilmelidir, genel bütçeden ödenek tahsisi için düzenlemeler yapılmalıdır, kararları alınarak okullardaki personel ihtiyacının giderilmesi için çözüm önerisi getirilmektedir.

TESK Genel Sekreteri Sulkalar, ‘Mesleki Eğitimde İşletmelerin ve Eğitim Kurumlarının Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri’ Panel Oturumunda; ‘‘Eğitim kurumlarımız açısından sorunların tespitine yöneldiğimiz zaman en önemli sorunun finansman olduğunu tespit ediyoruz. Meslekî eğitim büyük bir finansman kaynağına ihtiyaç gösteriyor. Teknolojik gelişmenin baş döndürücü hızına eğitim kurumlarının yetişmesi gerçekten de beraberinde büyük bir maliyeti getiriyor. Esnaf ve sanatkâr teşkilatı, meslekî eğitimin hem temsil ettiği kesim ve hem de ülkemizin geleceği açısından taşıdığı büyük önemin farkındadır. Ama, farkında olmak yetmemekte, meslekî eğitime kaynak bulmak da gerekmektedir. Özet olarak, eğitim kurumlarının yaşadığı en önemli sorunlardan birinin özellikle ülkemiz gerçekleri çerçevesinde finansman olduğunu söylemek pek yanlış olmayacaktır.’’ demiştir.

Türk Eğitim-Sen Genel Başkanı Özcan; Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi’nde sorulan sorulara cevap verirken, öğretmen yetiştirmede ortaya çıkan sekiz başlık altında incelenen sorunlardan birinin finansman sorunu olduğunu belirterek, ‘‘Öğretmen yetiştiren kurumların finansman sorunu bulunmaktadır. Eğitim Fakültelerinin öğretmenlik uygulanması ve okul deneyimi dersleri için Millî Eğitim okullarında görev yapan öğretmenlere ücret ödemek zorunda olması, öğretmenlerin bir kısmının ek iş yapması ve eğitimin pahalı olması gibi durumlar finansman sorununu gündemde tutmaktadır.’’ demiştir.

Tüm Özel Öğretim Kurumları Derneği Akademik Direktörü Çağlar, Artı Eğitim Dergisindeki makalesinde; ‘‘2005 yılı verilerine göre Milli Eğitim Bakanlığı bütçe ödeneği 8.384.387.108 YTL’dir. 10.484.845 öğrenciye bölünürse öğrenci başına 799.666 YTL’lik bir harcama demektir. Bu rakam 498 Dolar’a karşılık gelmektedir. OECD ülkelerinde yine 2005 verilerine göre öğrenci başına ortalama 6134 dolar harcama yapılmıştır. Satın alma gücü dikkate alındığı zaman bu büyük farklılık kısmen azalsa bile bu fark önemli bir farktır. Özel okulculuk yine batı ülkelerinde % 10 civarından bir orana sahip olmasına rağmen ülkemizde % 2 civarındadır.’’ demiştir.

Yine aynı makalede; ‘‘Cumhuriyet tarihi boyunca incelendiği zaman ülkemizde birçok eğitim reformu yapılmıştır. Bu çalışmalarda başarılı olanlar incelendiği zaman örneğin; 1968 ilköğretim programı uzun bir hazırlık dönemi, güçlü bir ekip ve ülkenin bütün bölgelerinin temsil eden

pilot çalışmalar bu reformun ve çalışmalarının başarısını arttırmıştır. Oysa günümüzde genellikle her bakan kendi döneminde başlayıp kendi döneminde bitirilen sadece kendi mührünü taşıyan projeleri sahiplenme eğiliminde oldukları için her bakan hatta aynı partinin kurduğu farklı hükümetlerde çalışan aynı partiye ait farklı iki bakan değim yerindeyse miladı hep kendilerinden başlatmışlardır. Bu da Türk eğitiminin gelişme profilini kesintili hale getirmiştir. Süreklilik bakımından daha önce başlatılmış projelerin tamamlanması da en az yeni başlayan projelerin tamamlanması kadar önemli olmalıdır. İyi hazırlık yapılmadan etkili ekip oluşturulmadan yapılan çalışmalar örneğin; basamaklı kur sistemi, kredili sistem, beş yaşında okula başlama gibi projeler düşünce bakımından son derece çağdaş ve gerekli projeler olmalarında rağmen yeterli hazırlık ve pilot çalışma yapılmadığı için başarılı olarak uygulanamamıştır. Bu başarısızlıkta kamu maddi zarara uğramış öğrenciler eğitimsel olarak hırpalanmışlardır.” diye belirtmiştir.

Daha çok çocuğa daha iyi ilköğretim sağlama kapasitesi ilke olarak, iki temel şekilde geliştirilebilir: Bunlardan birincisi, kaynak kullanımında etkinliği geliştirerek çıktıların niteliğini yükseltmek, ikincisi, ilköğretim sisteminin kullanımına ek kaynaklar sunmaktır. Her ne kadar ilköğretime ayrılan kaynakların etkin kullanımı ve kaynakların yeniden dağıtımı ile ilköğretim için ek kaynaklar sağlanabilir ise de gelişmekte olan ülkelerde bu kaynakların ilköğretimin evrenselleştirilmesi ve kalitesinin geliştirilmesine yönelik sorunları çözmeye yetmeyeceği bilinmektedir. Bu bağlamda ilköğretime ek kaynak sağlama stratejileri arasında, kamu kaynaklarına ek özel kaynaklar sağlamak, vergi ağını genişletmek ve yeni vergiler oluşturmak, yerel mali destekleri artırmak sayılabilir. Söz edilen yerel desteklere ek olarak, okul- aile birlikleri ve dernekleri gibi okula dayalı örgütler aracılığıyla sağlanan gelirler de anlamlı bulunmaktadır. Bu tür örgütler, Okul ücreti, gönüllü katkıları teşvik ve gelir getirici sosyal etkinlikler aracılığıyla okullara kaynak yaratmaktadırlar (Kavak, 1997).

Okul Aile Birliği Yönetmeliği’ nin 6. maddesinde, okulun bina, tesis, derslik, laboratuvar, atölye, teknoloji sınıfı, salon ve odaları ile bahçe ve eklentilerinin bakım ve onarımlarının yapılmasına, teknolojik donanımlarının yenilenmesine, geliştirilmesine, ilâve tesis yaptırılmasına, eğitim-öğretime destek sağlayacak araç-gereç ve yayınların alımına katkıda bulunmak, okulun ihtiyaçlarını karşılamak için mal ve hizmet satın almak, okula yapılan aynî ve nakdî bağışları kabul ederek kayıtlarını tutmak; sosyal, kültürel etkinlikler ve kampanyalar düzenlemek; kantin, açık alan, salon ve benzeri yerleri işletirmek veya işletmek, Birliğin görev yetkileri arasında yer almaktadır.

Yine Okul Aile Birliği Yönetmeliği' nin 12. Maddesi gereği okul müdürü Yönetim Kurulu asil üyesidir.

2.8. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

'Türkiye'de İlköğretim Finansmanının Değerlendirilmesi' (Yolcu, 2007) adlı doktora tezinde araştırmacı tarafından, okul yöneticilerinin görevlerini yaparken karşılaştıkları sorunları sırasıyla, bütçe yetersizliği, yardımcı personel yetersizliği, okulların fiziki yapı ve donanım yetersizliği, öğretmen yetersizliği, bürokratik sorunlar, yakın çevreden okula yönelik tehditler, ailelerin ilgisizliği ve tek ebeveynli aile çocukların sayıca fazla olmasından kaynaklanan sorunlar olarak tespit edilmiştir. Bununla birlikte, okul yöneticilerinin yaşadıkları sorunlar görev yaptıkları okulun sosyoekonomik düzeyine [SED] bağlı olarak farklılıklaştığı sonucuna varılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunda yer alan ilköğretim okullarının dolap parası, yazı tahtası parası, fotokopi parası, kırtasiye parası, okul aile birliği aidatı, kaynak kitap parası, bağışlar, kayıt parası (bu olabilmektedir) gibi okul içinde yaratılan bütçe kaynaklarının yanı sıra, kardeş kurum, kardeş okul, firma destekleri, sivil toplum örgütleri ve kamu kurumları olmak üzere 60 farklı bütçe dışı gelir kaynağına sahip oldukları ortaya konulmuştur. Söz konusu, bütçe dışı gelir kaynaklarının sayısının okulların bulundukları çevrenin SED' i bakımından farklılaştığı belirtilmiştir. Okul yöneticilerinin bütçe dışı kaynak oluşturma sürecinde yasalardan çevresel koşullardan, bürokrasiden, velilerden, kişi ve kurumlardan kaynaklan güçlüklerle karşı karşıya kalmakta oldukları, bütçe dışı kaynak oluşturma sürecinde karşılaştıkları güçlüklerin, okul çevresinin SED' ine göre farklılık göstermekte olduğu açıklanmıştır. Okullarda çeşitli etkinlikler veya hizmetler için para toplanılmasının okul yöneticilerini velilerle karşı karşıya getirdiği, daha ötesi, velilerin eğitimin maliyetine katılması, okulları ve bu okullarda görev yapan okul yöneticilerini daha açık, hesap verilebilir ve şeffaf olmaya zorlamakta olduğu belirtilmiştir. İlköğretime öğrenci ve öğretmen sayılarındaki artışa paralel olarak bütçeden yeteri kadar ödenek ayrılması gerektiği, böylelikle, Anayasa ve diğer yasal metinlerde ilköğretimin devlet okullarında "parasızdır" hükmünün gereği yerine getirilmesi önerisinde bulunulmuştur.

'İlköğretim Okullarının Finansman İhtiyaçlarını Karşılama Düzeyleri (Van İli Örneği)' (Altuntaş, 2005) adlı yüksek lisans tezinde araştırmacı tarafından, okul müdürlerinin, ilköğretim okullarının finansman sorunu olarak birinci sırada "büyük ve küçük bakım ve onarım giderlerini", ikinci sırada "kırtasiye giderleri"ni, üçüncü sırada "okulların ödenek eksikliğini" ve "eğitim araç gereç giderlerini" eşit derecede sorun olarak görmekte olduklarını, ilköğretim okullarının finansman sorunlarının çözümüne ilişkin yeni kaynaklar

olarak ise; birinci sırada “okul adına bütçe ayrılması”nı, ikinci sırada “okul spor ve toplantı salonları ile bilgisayar teknolojisi sınıflarının, vb. okul bölümlerinin kiraya verilmesi” ni, üçüncü sırada ise; ‘Kermes, çay partisi, öğrenci ürünlerinin sergilenmesi ve satılması, sosyal, sportif vb. etkinliklerden sağlanacak gelirler’i önermekte oldukları tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda ulaşılan diğer bulgular şunlardır: Okul müdürlerinin ilköğretim okullarının finansmanının birinci sırada “devlet tarafından” ikinci sırada, “veliler” ve “devlet, belediyeler, il özel idareleri, gönüllü kuruluşlar ve veliler”, üçüncü sırada ise “il özel idaresi” tarafından karşılanması gerektiğini düşünmektedirler. Okul müdürleri ve okul aile birliği başkanları benzer olarak ilköğretim okullarının finansmanının birinci sırada, “devlet tarafından okul adına bütçe oluşturulmasıyla”, ikinci sırada, “her okulun derslik ve öğrenci sayıları göz önünde bulundurularak devletçe okul adına bütçe ayrılması”, üçüncü sırada ise “genel bakım-onarım, yakıt, elektrik, su giderleri devlet tarafından karşılanmalı” şeklinde karşılanabileceğini düşünmektedirler. Öneriler Yasalarca öngörülen devlet gelirlerinin en az % 3’ünün ilköğretime ayrılması gereğinin yerine getirilmediği, bu oranın % 2’lerde kaldığı görülmektedir. Bu nedenle devlet bütçesinden eğitime ayrılan oran yükseltilmelidir. Araştırma bulgularında devlet katkısının yanında ilköğretimin ihtiyaçlarının yerel yönetimlerce karşılanmasına yönelik görüşler belirgin olduğundan ilköğretimin ihtiyaçlarının yerel yönetimlerce karşılanmasına yönelik yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Okul bahçesi, otopark veya yaz aylarında çay bahçesi olarak, okul spor salonları, toplantı ve spor etkinlikleri için, okul binaları ders saatleri dışında dersanelere kiralanmak suretiyle gelir elde edilebilir. Okul dersliklerinin özel ya da tüzel kişilere, sponsor firmalara donatılması sağlanabilir. Öğrencilere müzik ve tiyatro gösterileri hazırlatılarak ücret karşılığı halka sunulabilir. Bu aynı zamanda okul yönetici ve öğretmenleri öğrencilere yönelik daha fazla eğitsel faaliyetler yapmaya itecektir. Ev ekonomisi ve iş teknik derslerinde öğrencilerin yaptıkları ürünlerin sergilenmesi ve satışı daha ciddi ele alınmalıdır. Okullardaki bilgi teknolojisi sınıflarında, okul tarafından bilgisayar kursu verilebilir ya da sınıf, bilgisayar kursları için kiralanabilir. Okullarda yetiştirme ve sınavlara hazırlık kurslarına özen gösterilerek öğretmenlerin özel dershanedeki başarılarını okullarda göstermeleri sağlanabilir, böylece, öğrencilerin okul yerine dershaneyi tercih etmeleri de engellenerek okula gelir sağlanabilir. Kantin gelirlerinin okula kalan payı arttırılabilir. Kantinlerin okul kooperatif kolu veya okul aile birliklerince işletilmesi özendirilmelidir. Okulların bina, onarım ve eğitim materyalleri gibi maliyeti yüksek gereksinimlerini gidermeleri için her okula öğrenci sayısına göre bütçeden para aktararak okul bütçeleri oluşturulabilir.

‘Eğitim hizmetlerinin kamusal niteliği, ilk ve orta öğretim hizmetlerinin finansmanı Türkiye uygulaması’ (Demir, 2004) adlı, OECD’ nin gelişmiş ülkelerinden ABD, Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, İspanya, Japonya, Güney Kore’ nin eğitim sistemleri incelenen yüksek lisans tezi çalışmasında, bu ülkelerdeki eğitim sistemlerinin toplumsal talepleri büyük ölçüde karşıladığı, özellikle Güney Kore’ de eğitim yatırımlarının son 20 yılda çok büyük bir hızla arttığı ve Güney Kore’ deki baş döndürücü kalkınmanın önemli bir dinamiği olarak ele alındığının, söz konusu ülkelerin eğitim konusundaki toplumsal gereksinimleri üst düzeyde karşılayarak tüm bireylere nitelikli bir eğitim hizmeti sunabilmelerini kolaylaştıran, sosyal ve ekonomik nitelikli bir takım avantajlara sahip olduklarının, bunlardan bazılarının, bu ülkelerde nüfus artış hızının düşük olduğu, eğitim çağındaki nüfusun toplam nüfus içerisindeki payının da gelişmekte olan ülkelere göre daha düşük düzeyde olduğunun, bu bağlamda eğitim bütçesinde meydana gelecek olan reel artışlarla, öğrenci başına eğitim harcamalarının çok daha rahat artırılabilirdiğinin söylenebileceği belirtilmektedir. Kişi başına düşen gelirin yüksek olduğu bu ülkelerde ailelerin, özel öğretim kurumlarından da yararlanabilmekte olduğu, kimi ülkelerde ilk ve ortaöğretim kademesinde kayıt ve sınav ücreti adı altında okul idareleri tarafından para toplandığı ve bunlarla daha çok yerel nitelikli ihtiyaçların karşılanmaya çalışıldığı, söz konusu ülkelerde eğitim hizmetlerinin sunumunda merkezi idarenin yanında yerel idarelerin de etkin görev almakta, idari ve mali bir takım sorumluluklar üstlenmekte oldukları anlatılmaktadır. Eğitim politikalarının ve genel eğitim bütçesinin Türkiye’ deki gelişimine bakıldığında ise kalkınma planı, hükümet programı ve eğitim şuralarında eğitimin, ekonomik ve toplumsal kalkınmanın en etkili araçlarından biri olarak kabul edildiği ve bu doğrultuda bütçeden eğitim hizmetlerine daha fazla pay aktarılması gerektiği üzerinde önemle durulduğunun, ne var ki, eğitimle ilgili göstergeler ve yaşanan gelişmelerin plan ve programlarda belirtilen hedeflerle, gerçekleşenler arasında önemli farkların olduğunu göstermekte olduğu, Türkiye’ de eğitim hizmetine yönelik talepte sürekli bir artış olmasına rağmen bütçeden eğitime ayrılan kaynakların bu ölçüde artırılamamış olması ve kimi dönemlerde öğrenci sayılarında artışa rağmen eğitim bütçesinin reel olarak azalması, ilgili plan ve programların üzerinde bir baskı oluşturmuş ve eğitim konusundaki toplumsal beklentiler plan ve programlarda karşılanmış olsa bile uygulamada tam olarak yerine getirilmediği, Türkiye’ de son dönemlerde bir takım iyileştirme çalışmaları olmasına rağmen, eğitime ilişkin göstergelerin önemli bir kısmının OECD ortalamasının ve incelemeye konu olan sekiz ülke ortalamasının gerisinde olduğunun söylenebileceği, Türkiye’ nin eğitim bütçesini diğer ülkeler kadar rahat kullanamadığı, her geçen yıl artan öğrenci sayılarını karşılamak için sürekli bir kaynak arayışı içerisinde olması gerektiği, Türk eğitim

sisteminde öteden beri üzerinde durulan ancak bir türlü çözüm bulunamayan temel sorunlardan bir diğ erinin de eğ itimsel kaynakların dağılımında adaletin ve etkinliğin sağ lanamamış olması açıklanmaktadır. Türkiye’ de eğ itime biraz daha fazla önem atfedilen bölgelerde ise okul yönetimleri ve aileler kendi olanaklarını seferber ederek bir takım ilave kaynaklar oluştururlarken, bölgeler arasında önemli düzeyde farklılaş malara da yol aç tıkları, bu doğrultuda gelir düzeyinin yüksek olduğu bölgelerde nitelikli okullar ön plana çıkarken eğ itimsel kaynakların dağılımında görü len dengesizliklerin de derinleş miş olduğu vurgulanmaktadır. Araştırma sonucunda Türk Eğ itim Sistemi’ nin nitelik ve nicelik yönünden geliştirilerek yeniden yapılandırılması sürecinde, üzerinde önemle durulması gereken ve bir bakıma sorunların temel nedeni olarak görü len kaynak yetersizliğini aş abilmeyi kolaylaşt ıracak olan çözüm önerilerinin baş ında, alternatif finansman yöntemlerinin uygulamaya konularak, bir kaynak çeş itliliğ inin oluşturulması gelmektedir. Getirilen diğ er öneriler ş unlardır: Zorunlu olan temel eğ itim tümüyle ücretsiz sunulurken, ortaöğ retimde kamunun desteğ i kısmen de olsa azaltılmalı, özellikle okulun günlük giderlerinin karşı lanmasına yönelik olarak, bazı durumlarda ailelerden ödeme gücüne göre eğ itime katkı payları alınabilmelidir. Yüksek öğ retim kurumlarının mali özerklikleri geniş letilerek kaynak sağ lama olanakları artırılmalıdır, üniversiteler sanayi ile iliş kilendirilmeli, gerektiğ inde ürettiğ i teknolojiyi endüstriye pazarlayabilen birimler haline getirilmelidir. Buradan sağ lanacak ilave kaynaklar ile yükseköğ retimin finansmanında kamunun yükü hafiflediğ i ölçüde ilköğ retime daha fazla kaynak artırılabilir. Özel sektörün vakıf yolu ile veya kâr amaçlı okul aç ması, bu konu da kullanılacak enstrümanlar geniş letilerek çok daha yoğun teş vik edilmeli, özel kesimin de eğ itim sektöründe aktif görev alması sağ lanmalıdır. Özel öğ retim kurumlarına yapılan ödemeler de dahil olmak üzere, ailelerin türlü eğ itim harcamaları daha büyük oranda vergiden düş ülmeli, üst gelir gruplarında olan öğrenc iler, kimi durumlarda özel okullara yönlendirilerek kamu okullarının yükü hafifletilmeye çalış ılmalıdır. Devlet, kupon yöntemi baş ta olmak üzere farklı yöntemlerle kimi zaman bu okullardan da eğ itim hizmeti satın alarak bu okullardaki atıl kapasitenin tam olarak kullanılmasını sağlamalıdır. Eğ itim hizmetlerinde merkezi idarenin bir takım yetki ve sorumlulukları azaltılarak, yerel idarelere devredilmelidir. Okulların kendi olanaklarını kullanarak gelir elde etmelerine izin verilmelidir. Bu bağ lamda okullar fiziki imkânlarını kullanarak örneğ in arsa veya sosyal tesislerini değerlendirek gelir elde edebilmelidir. Eğ itim hizmetlerinin toplumsal ve ekonomik bakımdan önemini vurgulayan programlara ağı rlık verilerek eğ itim konusundaki toplumsal bilincin sürekli geliştirilmesi sağ lanmalıdır. Bu yolla, eğ itim finansmanında alternatif kaynak arayış ları karş ısındaki toplumsal direncin olabildiğ ince azaltılabileceğ i

söylenabilir. Kaynak konusunda önemli bir potansiyel olan vakıflar ve yardımseverler eğitime destek konusunda yoğun biçimde teşvik edilmeli, gerek yeni okul inşasında, gerekse mevcut okulların türlü ihtiyaçlarının karşılanmasında bağış ve yardım şeklinde ortaya çıkan bu kaynaklardan en üst düzeyde yararlanılmalıdır. AB, UNESCO, OECD ve Dünya Bankası gibi global örgütlerle işbirliğine gidilerek, ilgili ülkelerin eğitim fonlarından da yararlanılmalıdır.

‘Avrupa Birliği Ülkeleri Eğitim Sistemi ile Türk Eğitim Sisteminin Eğitim Yönetimi ve Finansmanı’ (İnandı, 2005) adlı, Avrupa Birliği ülkelerinin (Fransa, İtalya, Danimarka, Lüksemburg, Yunanistan, Almanya, Belçika, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsveç, Avusturya, Finlandiya, Hollanda ve Portekiz) genel olarak eğitim sistemleri ve eğitim yönetimleri, eğitimin finansmanı için kimlerin destek sağladığı, okul kademelerine göre kamu desteği, öğretmenlerin çalışma koşulları, minimum ve maksimum öğretmen maaşları, müdürlerin çalışma koşulları minimum ve maksimum müdür maaşları, öğrenci yapılan harcamalar ile mesleki teknik eğitimin finansmanının nasıl sağlandığı ortaya konmaya çalışılan doktora tezinde, şu sonuçlara varılmaktadır. Avrupa Birliği ülkelerinin eğitimi finanse etme biçimlerine bakıldığında, eğitim daha çok kamu ağırlıklı olarak sunulmaktadır. Kamunun dışında, eğitime en büyük destek ise, öğrenci aileleri, vakıflar, dernekler, özel kurum ve kuruluşlarla birlikte Avrupa Sosyal Fonlarından gelmektedir. Türkiye’ de, Gayri Safi Milli Hasıla’ dan eğitime en az kaynak ayıran ülkelerin başında gelmektedir. İlköğretim düzeyinde öğrenci başına en fazla harcamayı yapan ülke, Danimarka 7074 dolar harcamakta iken Türkiye 1050 dolar harcamaktadır. Çalışmada, yetki ve sorumlulukların yerel ve bölgesel düzeydeki yetkililerce paylaşılmasının, eğitimde verimliliği ve etkililiği artıracığı, dolayısıyla belirlenen hedeflerin daha kolay gerçekleşeceği, öğrencilere etkili bir eğitim öğretim için gerekli eğitim ortamını sunmak için yeterli eğitim harcamaları yapılması, Avrupa Birliği ülkelerinde hem Gayri Safi Milli Hasıla’ dan hem de kamu harcamalarından eğitime ayrılan kaynakların Türkiye’ nin ayırdığı kaynaklardan daha fazla olması, Türkiye’nin eğitimde, Avrupa Birliği ülkeleri ve gelişmiş ülke standartlarını yakalamasının zor görülmesi nedeniyle, Türkiye kamu harcamalarından ve Gayri Safi Milli Hasıla’ dan eğitime gereken kaynakları ayıramıyorsa, farklı kaynak arayışlarına yönelmesi, kuşkusuz bu kaynakların da artırılmasının tek başına yeterli olmadığı, kaynakların ihtiyaçlar belirlenerek yerinde kullanılması ve etkili bir şekilde yönetilmesi, kaynakların etkili yönetilmesinin de eğitim örgütünün başından uygulama ayağı olan okullara kadar etkili yöneticiler ve iş görenler aracılığıyla gerçekleştirileceğinden, Bakanlığın kaynakların etkili yönetilmesi için yöneticilere gereken yetki ve sorumluluğu vermesi ve yerel yetkililerle bu sorumluluğun paylaşılması önerileri sunulmaktadır.

‘Türkiye’de Eğitime Ayrılan Kaynaklar ve Eğitimin İktisadi Büyüme ve Türk Ekonomisindeki Etkileri’ (Coşkun, 2008) yüksek lisans tezi çalışmasında, devlet kaynaklarının eğitimi finanse etmeye yetmediğinden sınırlı kaynakların etkin ve verimli kullanılmasının öneminin bir kat daha artmakta olduğu, yeni kaynakların yaratılması ve mevcut kaynakların da etkin kullanılması için eğitimin finansmanına, planlanmasına, kaynakların dağıtımına, eğitime yapılan harcamalara gerekli önemin gösterilmesi belirtilmektedir. Türkiye’ de, yaşanan ekonomik krizlerden sonra güçlü ekonomiye geçiş için sıkı mali disiplin politikası uygulanarak, bütçe fazlası oluşturma amaçlandığı, dolayısıyla bütçeden eğitime ayrılan payların düştüğü, eğitime yeterli kaynak ayrılmadığından ve eğitim harcamalarının düşük olması nedeniyle öğrenci başına derslik, öğretmen başına öğrenci sayısı ve okullaşma oranlarında istenilen düzeye ulaşamadığı, okulların çağdaş gereksinimlere yanıt verebilecek yapıya sahip olmaması ve modern teknolojilerle donatılmamasının eğitimin kalitesini olumsuz etkilemekte olduğu bu durumun, öğrencilerin iyi eğitim görme olanaklarını azaltmakta, bilgi ve beceri düzeylerini yeterince artıramadan mezun olmalarına yol açmakta olduğunu, iyi eğitim görmüş genç nüfus, Türkiye için büyük bir avantaj oluşturmakta iken bu alanda istenilen düzeyde gelişmeler sağlanamadığından, beşeri sermaye birikimi açısından sahip olunan genç nüfusun iyi değerlendirilemediği irdelenmektedir. Sonuçta, Türkiye’de, eğitimin finansmanının büyük bir kısmının kamu tarafından karşılanmakla birlikte gerek kamu kesiminin gerekse özel kesimin eğitime ayırdığı payların dünya ortalamasının çok altında olduğu, başka bir deyişle ülkemizde, eğitime ayrılan kaynakların yetersiz olduğu, devlet kaynaklarının yetersiz olduğu durumlarda, eğitime ayrılan kaynakların artırılması için yeni finansal kaynakların bulunması gerektiği, bununla birlikte özel kurum ve kuruluşların eğitim hizmetlerine katılımının özendirilmesinin sağlanması, Türkiye’ de eğitime ayrılan kaynaklarda, öğrenci başına yapılan harcamalarda, okullaşma oranlarında artışlar gerçekleşmez ise gelişmiş ülkelerle arasındaki açığın daha katlanarak artacağı, bu durumun ise, Türkiye’nin uluslar arası piyasalarda rekabet etmesini olumsuz yönde etkileyeceği vurgulanmaktadır.

‘İlköğretim Okulu Yöneticilerinde Tükenmişlik (Düzce İli Örneği)’ (Babaoğlu, 2006) doktora tezi çalışmasında araştırmacı, okul yöneticilerinin tükenmişlik nedenlerinin, çalışanların iş yükü ile tükenmişlikleri arasındaki ilişkinin araştırılabileceği, tükenmişlik düzeyini belirlemeye yönelik araştırmalarda, katılımcıların kendilerinin doldurduğu ölçekler kullanmak yerine, gözlem ya da görüşme gibi nitel yöntemler kullanılmasının daha gerçekçi sonuçlar ortaya koyabileceği önerilerini araştırmacılara getirmiştir.

‘Okul Yöneticilerinin Problem Çözme Becerileri ve Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişki’ (Kösterelioğlu, 2007) adlı yüksek lisans çalışmasında araştırmacılara, yöneticilerin tükenmişlik düzeyleri ve problem çözme becerilerinin gözlem ve görüşme gibi nitel yöntemlerle saptanmasının daha gerçekçi sonuçlar ortaya koyabileceği önerilmiştir.

‘İlköğretim Okul Müdürlerinin Yönetim İşlerine Verdikleri Önem ve Harcadıkları Zaman’ (Kaykanacı, 2003) adlı makalede, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı ilköğretim okulu müdürlerinin bir öğretim yılı içerisinde yönetim işlerine verdikleri önem derecesi ve harcadıkları zamanı saptamak amaçlanmıştır. Araştırma bulguları şunlar olmuştur: İlköğretim okulu müdürlerinin yönetim işlerinden, eğitim öğretim işlerine, personel işlerine, öğrenci işlerine pek çok önem verdikleri ve çok zaman harcadıkları, okul çevre işlerine ve işletme işlerine çok önem verdikleri ve harcadıkları zamanın orta derecede yoğunlaştığı görülmektedir. Araştırma kapsamında bulunan ilköğretim okulu müdürlerinin uygulanan anket sorularına verdikleri yanıtların ortalamaları bakımından yönetim işlerine verilen önem ve harcanan zaman konusunda en yüksek değere sahip madde, “okul binasının bakım, onarım ve temizlik işlerinin yürütülmesini sağlama” olmuştur. Yönetim işlerine verilen önem ve harcanan zaman konusunda en yüksek değere sahip diğer bir madde, “derslerin amaç ilke ve programlara uygun olarak planlanması ve yürütülmesini sağlama” dır. “Personel arasında uyumlu ve dengeli iş bölümü yapma, okulun amaçlarını gerçekleştirmek için uygun ortam ve çalışma havası yaratma, personeli okulun amaçlarına yöneltme, güdüleme eğitim öğretimin işleyişine etkin bir şekilde katılımını sağlama”, “kanun yönetmelik ve diğer mevzuat değişikliklerini emirleri uygun iletişim yöntemleri ile personele zamanında ulaştırmayı sağlama” önem verme derecesi pek çok ve zaman harcama derecesi çok olan maddeler arasında bulunmaktadır. Araştırmaya katılan okul müdürlerinin zamanı daha çok okulun temizlik ve bakımına harcadığı görüldüğünden, araştırmacı tarafından getirilen önerilerden birisi, okulun gelir kaynaklarının artırılması, temizlik işlerinin şirketler yoluyla yapılarak okul müdürlerinin zamanlarını eğitim işlerine ve okulu geliştirmeye ayırmalarının sağlanması olmuştur.

‘Okul Müdürlerinin Yönetimsel Stres Kaynakları’ (Ural, 2002) adlı makalede ilk ve orta öğretim okulu müdürlerinin yönetimsel stres kaynaklarını belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma ile okul yöneticilerinin karşılaştıkları yönetimsel stresin ağırlıklı olarak; siyasal karışma ve baskılar, yetersiz iş gören sayısı ve niteliği, araç-gereç yetersizliği, aşırı iş yükü, aile ve sosyal yaşama zaman ayıramamak, kendini geliştirme imkânının yetersizliği ve aşırı yazışmalardan kaynaklandığı sonucuna varılmıştır.

III YÖNTEM

3.1. MODEL

Araştırmada nitel araştırma modellerinden (desenlerinden) olgubilim çalışması uygulanmıştır.

Olgubilim (fenomenoloji/ phenomenology) deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir. Bu olgularla günlük yaşantımızda çeşitli biçimlerde karşılaşabiliriz. Ancak bu tanışıklık, olguları tam olarak anladığımız anlamına gelmez. Bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgubilim (fenomenoloji) uygun bir araştırma zemini oluşturur. Olgubilim araştırmalarında başlıca veri toplama aracı görüşmedir. Olgulara ilişkin yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmak için görüşmenin araştırmacılara sunduğu etkileşim, esneklik ve sondalar yoluyla irdeleme özelliklerinin kullanılması gerekmektedir. Araştırmacının görüşülen bireyle güven ve empatiye dayalı bir etkileşim ortamı oluşturabilmesi önemlidir. Böyle bir ortam içinde bireyler kendilerinin bile daha önceden farkında olmadıkları ya da üzerinde fazla düşünmedikleri yaşantıları ve anlamları dışa vurabilir, ortaya koyabilirler. Olgubilim araştırmaları nitel araştırmanın doğasına uygun olarak kesin ve genellenebilir sonuçlar ortaya koymayabilir. Ancak bir olguyu daha iyi tanımamıza ve anlamamıza yardımcı olacak sonuçlar sağlayacak örnekler, açıklamalar ve yaşantılar ortaya koyabilir. Bu yönüyle hem bilimsel alanyazına hem de uygulamaya önemli katkılar getirebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

3.2. ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmada, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemiyle, devlet ilköğretim okullarında en az beş yıl fiilen yönetici olan, farklı sosyoekonomik düzeyde bulunan yerlerde ve farklı ilçelerde görev yapan müdürlerden çalışma grubu oluşturulmuştur. Büyükoztürk ve arkadaşları (2009), bir araştırmada gözlem birimlerinin belli niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesneler ya da durumlardan oluşturulabildiği, bu durumda örneklem için belirlenen ölçütü karşılayan birimlerin (nesneler, olaylar vb.), örneklem alındığını açıklamaktadırlar. Yıldırım ve Şimşek (2008) tarafından, nicel araştırma geleneği içinde gelişen, ancak nitel araştırmacılar tarafından da sınırlı biçimde kullanılan olasılık temelli örnekleme yöntemlerinin tersine amaçlı örnekleme yöntemleri, tam anlamıyla nitel araştırma

geleneği içinde ortaya çıktığı belirtilmektedir. Amaçlı örnekleme yöntemlerinin pek çok durumda, olgu ve olayların keşfedilmesinde ve açıklanmasında yararlı olacağı açıklanmaktadır. Ölçüt örnekleme yöntemindeki temel anlayışın önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılması olduğu, burada sözü edilen ölçüt veya ölçütlerin araştırmacı tarafından oluşturulabileceği ya da daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi kullanılabileceği belirtilmektedir. Okul sistemi göz önüne alındığında örnek olarak, bir öğretim yılında 10 günden fazla devamsızlığı olan öğrencilerin derinlemesine bir nitel çalışmanın örneklemini oluşturabildiği, 10 günden fazla devamsızlığın örnekleme temel oluşturduğu verilmektedir.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

3.3.1. GÖRÜŞME FORMU

Araştırmada veri toplama aracı olarak, deneyimli ve uzman kişilere inceletilerek, meslektaş görüşü alınarak ve katılımcı teyidi sağlanarak, geçerlik ve güvenilirliği önceden denenerek hazırlanmış görüşme formu (görüşme protokolü) kullanılmıştır. Görüşme formunda okul müdürlerinin; okul finansmanı, okulun finansmanının sağlandığı kaynakların neler olduğu, okula finansman sağlama konusundaki çalışmalar, finansman konusunda üst düzey yöneticilerin olumlu/olumsuz etkileri, finansman konusunda önerileri ve ideal bir finansman sisteminin nasıl olması gerektiği ile ilgili görüşlerini alan sorulara yer verilmiştir. Yüz yüze yapılacak görüşme süreci başlangıcında, görüşülen kişiye çalışmanın amacı, içeriği ile tahmini görüşme süresi konularında bilgi verilerek, kayıt cihazı kullanımı için izin istenerek ve gizlilik konusunda kodlama kullanılacağı ile ilgili güvence verilerek, soruların içten ve samimi olarak cevaplanması sağlanmıştır.

3.4. VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmacı tarafından çalışma grubu ile yüz yüze görüşmeler yapılarak, görüşmecilerin görüşme formundaki maddelerle ilgili görüşleri alınmış, görüşme esnasında görüşmeciden onay alınarak kayıt cihazı kullanmış, görüşmecilerin tavır, mimik, konuşma özellikleri ve benzeri davranışlarıyla ilgili gözlemler not alınmıştır.

3.5. VERİLERİN ANALİZİ

Çalışma grubundan görüşme formu çerçevesinde alınan görüşlerle ilgili betimsel analiz uygulanmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2008), betimsel analizi, toplanan verilerin önce sistematik

ve açık bir biçimde betimlenmesi, daha sonra yapılan bu betimlemelerin açıklanıp, yorumlanması, neden-sonuç ilişkilerinin irdelenmesi ve birtakım sonuçlara ulaşılması olarak belirtmektedirler. Betimsel analizin, betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve bulguların yorumlanması olmak üzere dört aşamada oluştuğunu açıklamaktadırlar. Betimsel analizde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verildiğini ifade etmektedirler. Büyüköztürk ve arkadaşları (2009) görüşme verilerinin analizindeki amacın, elde edilen görüşme verileri ile araştırma konusunu kaynaştırmak olduğunu belirtmektedirler. Yıldırım ve Şimşek (2008) tarafından, araştırma sorularından, araştırmanın kavramsal çerçevesinden ya da görüşme ve/veya gözlemde yer alan boyutlardan yola çıkarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulduğu açıklanmaktadır. Görüşme sorularından yola çıkarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulmuştur. Yine, Yıldırım ve Şimşek (2008), daha önce oluşturulan çerçeveye göre elde edilen verilerin okunup, düzenlendiğini, bu aşamada, verilerin tanımlama amacıyla seçilmesi, anlamlı ve mantıklı bir biçimde bir araya getirilmesinin söz konusu olduğunu, ayrıca daha sonra sonuçlar yazılırken kullanılacak doğrudan alıntıların seçildiğini açıklamaktadırlar. Düzenlenen veriler tanımlanıp, gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenerek, tanımlanan bulguların açıklanması, ilişkilendirilmesi, anlamlandırılması çalışmaları yapılmış ve raporlaştırma işlemi gerçekleştirilmiştir.

IV BULGULAR VE YORUM

Okul finansmanı deyince okul müdürlerinin aklına (f=4) para, (f=3) maddi gider, (f=3) gelir-gider gelmektedir.

“Okulun geliri, gideri, parasal durumları aklımıza gelir. Başka ne gelecek.” (Üst SED, M7, E, 10)

Hatta okulunun geliri sadece veli bağıışı olan bir okul müdürü, velileri ve öğrencileri para olarak görmektedir.

“Okul finansmanı denilince aklıma veli, öğrenci geliyor. Para geliyor yani. Başka bir şey yok.” (Orta SED, M5, E, 12)

Devletin yaptığı yardımları da finansman olarak değerlendiren bir okul müdürü bulunmaktadır.

“Okul finansmanı deyince, okulun maddi giderlerini karşılamak üzere elde edilen bağışlar veya işte devlet tarafından yapılabilecek maddi yardımlar aklıma geliyor.” (Orta SED, M6, E, 6)

Okul aile birliğinin yaptığı katkılar ve veli katkıları finansman olarak değerlendirilmektedir.

“Okul finansmanı okul aile birliğimizin yaptığı katkılar, velilerimizin yaptığı katkılardan oluşuyor bu, bununla biz okulumuzda yıl içerisinde ihtiyacımız olan fotokopi, kâğıt, dışarıdan eleman almak bunların finansmanını sağlıyoruz.” (Üst SED, M8, E, 27)

Devletin okul finansmanına katkısının idareci, öğretmen ve kadrolu memur, hizmetli maaşlarını ödemek, okulun büyük tamiratlarını yaptırmak ve elektrik, su, doğalgaz faturalarını ödemekle sınırlı kaldığı görülmektedir. Mevcut olan eleman sayısının yetersizliği veya hiç eleman bulunmaması nedeniyle, dışarıdan temizlik, evrak ve güvenlik elemanı çalıştırılabilmesi ve okulun, fotokopi, kâğıt gibi kırtasiye, donanım ve tamirat gibi zorunlu, temel ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için finansmana ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir. Sık sık veli toplantıları yapılarak, okulun eksik yönlerinin gösterilmesi ve çocuklarının daha steril daha güzel bir ortamda eğitim yapmaları konusunda velilerin ikna edilmesiyle finansman sağlanabileceği düşünülmektedir. Kaliteli bir eğitim yapılabilmesi ve başarı sağlanması için finansmana ihtiyaç duyulmaktadır. Finansman tanımıyla ilgili diğer cevaplar şunlardır:

“Okul finansmanı denince aklımıza; eğitim ve öğretimin sağlıklı yürütülebilmesi, kaliteli bir eğitim yapılabilmesi için donanım ihtiyaçlarından temizlik ihtiyaçlarına kadar, öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayabileceğimiz maddi giderlerin tamamı okul finansmanı olarak aklıma geliyor.” (Alt SED, M1, E, 12)

“Okuldaki tüm harcamalar, gelir-giderler, masraflar, okulun temizlik ve ihtiyaçları, tamirat ihtiyaçları, öğrencilerin eğitim ve öğretim faaliyetleri için harcanan paralar bunların hepsi aklıma geliyor.” (Alt SED, M2, K, 5)

Okul için finansmanın önem derecesi ile ilgili olarak okul müdürlerinin tamamı (f=10) eğitimin sağlıklı yürütülmesi, kaliteli olması ve başarı sağlanması açısından finansmanın çok önemli olduğu görüşündedirler.

“Efendim; günümüzde okulun daha ne kadar çok finansman kaynağı varsa okulda sizin yapacağınız projeleri destekleyecek maddi kaynaklarınız varsa okulda eğitimin kalitesi de o derece üst düzeye taşınabiliyor. Para yoksa eğitimin kalitesi de düşüyor. Bunu burada açıkça belirtiyim.” (Alt SED, M1, E, 12)

“Bununla ilgili olarak okuldaki başarının artmasının finansmana bağlı olduğunu düşünüyorum ben; her ne kadar finansman önemli değil maddiyat önemli değil hani başka az şeyle de çok çalışmalar yapılabilir gibi düşünülse de bir bütçesi olmayan çalışmanın ciddi başarılar getirmesi mümkün değil.” (Alt SED, M2, K, 5)

“Şimdi okullar da finans çok önemli. Yani okulun bütün daha iyi sağlıklı daha verimli bir eğitim verebilmesi için finansmana mutlaka ihtiyaç vardır. Özel okullarda mesela böyle bir sorun olmadığı için daha araç gereçli, daha donanımlı daha böyle farklı şeylerin olduğunu diğer mesela etkinliklerde olsun, diğer çalışmalarda olsun öğrencilerin daha başarılı olmasının nedeni bence; finanstan kaynaklanıyor yani. Olduğu zaman paranın olduğu yerde güç de olur daha kaliteli bir eğitim de olur.” (Orta SED, M5, E, 12)

Okullarda geçmiş yıllardaki gibi sadece tebeşir ve tahta kullanılarak ders işlenmediği ve teknik donanıma, çeşitli ders araç-gereçlerine ihtiyaç duyulması nedeniyle finansmanın olmadığı yerde eğitim öğretimin yetersiz kalacağı düşünülmektedir. Günümüzde Bilişim ve Fen Laboratuvarı gibi öğrenim alanlarının, bilgisayar, projeksiyon ve akıllı tahta gibi teknolojik yönden gelişmiş dersliklerin oluşturulması, bunların sürekli, eksiksiz var olması ve geliştirilmesi için finansman zorunlu bir ihtiyaç haline gelmiştir.

“Şimdi okul eğitim öğretimin yapılacağı bir yer geleceğimizin teminatı olan çocuklarımızın yetiştirildiği bir yer ve 20-30 yıl sonra ülkenin geleceğini, yöneticilerini, işverenlerini yetiştiren bir kurum olduğuna göre bu kurumda yetişen bu çocuklarımızın da sağlıklı eğitim öğretim görmeleri açısından finans olmazsa olmazımız diye düşünüyorum.” (Orta SED, M4, E, 11)

“Zamanımızda eğitim tamamen paraya dayanıyor, teknolojiye dayanıyor, araç gerece dayanıyor. Artık sıra, masa, tahta, tebeşir, öğrenci, öğretmen grubu devri bitti, geçti. Bugün artık teknoloji her şeyde, okulların içinde teknolojiyi kullanırsan öğrenciyi yetiştirirsin. Kullanamazsan öğrencinin yetişimi klasik ve eksik kalır.” (Üst SED, M7, E, 10)

Okulların finansman sağlamasında ana kaynak, Okul Aile Birliği' ne yapılan veli ve hayırsever bağışları olarak görülmektedir. Okul müdürleri tarafından genelde kesin bir oran verilememekle birlikte gelirin büyük bölümü veli bağışlarından sağlanmaktadır, alınan bağış miktarı ise okulların sosyo-ekonomik düzeyine göre değişim göstermektedir.

“Büyük ölçüde okul aile birliği bağışlarından sağlanmaktadır. Yani şöyle söyleyebilirim, bağış zorunlu bir şey olmadığı için velileri zorlamak gibi bir imkânımız yok. O nedenle bizim yani kendi okulumuz için söyleyecek olursak yaklaşık 1500 öğrenci var ama bağış yapan %10 civarında, bu şekilde”. (Orta SED, M6, E, 6)

“Yani devletin bir bütçe verdiği yok. Ama bizim burada öyle değil işte ikna yöntemiyle, veliden bağış talep ediyoruz. Mesela başka yerlerde iki yüz alınıyorsa biz burada elliye alamıyoruz, kırkı da alamıyoruz.” (Orta SED, M9, E,26)

Okul Aile Birliği tarafından kiraya verilen kantinler de okulların gelir kaynakları arasında yer almaktadır.

“Okulun parasal gelirlerinin ana kaynağa bağışlardır, velilerimizin bağışları. İşte kayıt sırasında, nakillerde ve yıl içinde aidat şeklinde zorlamadan, bezdirmeden gönüllülük esasına dayalı, gelir temin etmeye çalışıyoruz. Devlet; okulların sadece doğal gazını, elektriğini, suyunu karşılıyor. Bunun dışında herhangi bir nakit ödemesi yok. Nakit resmi gelir olarak bir tek kantinlerin kirası var. Bunun dışında başka okulun kayıtlı geliri yok.” (Üst SED, M7, E, 10)

Bazı okullarda gezi ve kermes düzenleme, tiyatro gösterimi gibi etkinlikler de gelir kaynaklarındandır.

“Şu an oran olarak kesin söyleyemem de yalnız bağışlar, ondan sonra gezilerden elde edilen gelirler, tiyatro gelirleri gibi buna benzer gelirler oluyor.” (Üst SED, M10, E, 26)

Bazı okullar da sponsorlardan, gönüllü kurum ve kuruluşlardan kaynak sağlamaktadırlar.

“Bizim okulumuzun finansmanı önemli ölçüde öğrenci katkılarıyla sağlanıyor. Bunun dışında zaten bir gelir kaynağımız yok. Bu da şöyle söyleyeyim; ihtiyaçların belki %20'si civarında öğrenci velileri tarafından sağlanıyor. Geri kalanını da sponsorlar aracılığı ile sağlamaya çalışıyoruz. Yeterli mi diyeceksiniz? Hayır, yeterli değil. Ancak günü kurtarmaya çalışıyoruz. Önemli birçok projemiz var bu projeleri sürekli ertelemek zorunda kalıyoruz. Sürekli geçiştirmek zorunda kalıyoruz.” (Alt SED, M1, E, 12)

“Okulun finansmanları, veli bağışlarından, çevredeki gönüllü kurumlardan, gönüllü kuruluşlardan, kurumların sosyal sorumluluk projelerinden ve okul içinde yürütülen faaliyetlerden, etkinliklerden; bu

etkinlikler işte kermes, gezi vs. gibi etkinlikler. Oranları daha çok veli bağışları, velilerden toplanan yıllık bağışlar; %50 gibi veli bağışları, %50 gibi de gönüllü kuruluşlar ve okulda düzenlenen etkinlikler gibi düşünebiliriz. (Alt SED, M2, K, 5)

Okul müdürleri, okulun finansman kaynaklarına bağlı olarak çeşitli çalışmalar yürütmektedirler. Tamamı (f=10) velilerden bağış sağlamak için görüşmeler yaparak yardım isteğinde bulunmaktadır. Gelir kaynağı sadece bağışlar olanlar, velilerle toplantılar ve görüşmeler yapmaya daha fazla ağırlık vermekte, onları bağış yapmaları için ikna etmeye çalışmaktadırlar.

“Öğrenci velilerimizden gönüllülük esasına göre yardım talep etmekteyiz. Bunun dışında hiçbir gelirimiz söz konusu değil.” (Üst SED, M3, E, 22)

“Finansman sağlamada biz veli toplantıları yapıyoruz. Velilerimize kendi ihtiyaçlarımızı sıkıntılarımızı belirtiyoruz, söylüyoruz. Yani okulun nelere ihtiyacı var, aylık gideri nedir, ona göre sorunlarımızı anlatınca, velilerimizden de bu katkı alıyoruz ve yardımcı oluyorlar bu konuda bize. (Orta SED, M5, E, 12)

Okula finansman sağlamak için kermes, tiyatro gösterimi gibi çeşitli etkinlikler yapılmaktadır.

“Ne diyeyim zaman zaman kermesler düzenliyoruz. O da belki yılda bir kez ancak yapılabilir. Öğrenci aidatları temin etmeye çalışıyoruz; o da velilerin bütçesi nispetinde ancak yapılabilir. Düşünün ayda 5 lira katkı sağlamak için belki öğrenci velisine 5 kez derdimizi anlatmak zorunda kalıyoruz. Bunun dışında başka bir gelir kaynağı da yok okullarda.” (Alt SED, M1, E, 12)

“Öncelikle işte bağış istiyoruz velilerimizden, temel yaptığımız iş bu. Çok fazla zorlamadan, isteğe bağlı, gönüllü olarak bunun dışında da işte etkinlikler yapmaya çalışıyoruz. Sosyal etkinlikler. Küçük ücret karşılığında tiyatro vb. sinema gibi bu şekilde karşılamaya çalışıyoruz. Okul aile birliği bütçesine katkıda bulunması için; kermes vb. o da yılda bir veya iki defa olur. Başka da bir gelirimiz yok zaten.” (Orta SED, M6, E, 6)

Okul çevresindeki kurum ve kuruluşlarla görüşerek, bazı sosyal sorumluluk projelerine katılma çalışmaları yapan okul müdürü de bulunmaktadır.

“Okula finansman sağlamak için; öncelikle çevre, okulun bulunduğu çevredeki kurum ve kuruluşları tanıyıp, onların sosyal sorumluluk projelerinde okulun yer almasını, onlara öneriyoruz. Onun dışında okuldaki etkinlikleri düzenlerken yine okulun ihtiyaçlarına katkı sağlayacak etkinlikler düzenlemeye çalışıyoruz. Bu da zaman zaman okulda eğitim-öğretim faaliyetleri dışına çıkmamıza finansman sağlamak için eğitim-öğretim faaliyetlerinin ikinci plana atılmasına neden oluyor ki oldukça kötü bir durum.” (Alt SED, M2, K, 5)

Okul müdürleri (f=8) yönetici olarak velilerden bağış almakta güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Velilerin okula bağış yapmakta zorluk çıkarmasının nedeni, özellikle medyada üst makamlarca yapılan bağış yapılmaması yönündeki açıklamalar ve devlet okullarının parasız olması olarak düşünülmektedir.

“Yönetici olarak açıkçası çok büyük sıkıntılarla karşılaşıyoruz. Yani öğrenci velisi bir kere okulla Bakanlığın açıklamaları arasında kalıyor. Bir yandan bu kurumun üst düzey yetkilileri, okulların parasız olduğunu velilerin okula katkıda bulunmak zorunda olmadıklarını ancak gönüllülük esasına göre bağış yapabileceklerini ifade ediyorlar. İş gönüllülük esasına kaldığında da emin olun bizim bölgemizde özellikle, gönüllü bir şekilde okula katkıda bulunmak isteyen veli sayısı hemen hemen yok gibidir. Dolayısıyla sürekli anlatarak sürekli ihtiyaç alanlarını göstererek veliyi ikna etmeye çalışıyoruz...” (Alt SED, M1, E, 12)

“Velilerden bağış almak için çok ciddi güçlüklerle karşılaşıyoruz... Basında, televizyonda yasalar gereği eğitim ve öğretim, ilköğretim parasızdır, eşittir ilkelerine karşı çıkmış oluyoruz, velilerden para talep ederken. Bu oldukça sıkıntılı bir durum; hani veli istediğimiz paranın gerekli olup olmaması konusunda tereddütlere düşüyor... rüşvet şeklinde algılanabiliyor, vermek istemiyor ya da “Başkası vermiyorsa ben niye vereyim?” şeklinde düşünüyor... Diğer okulları bilemiyorum oransal olarak ama benim okulumda bu eğitim-öğretim yılı için yılda 50 lira ödenmesi istenmişti velilerden. Bunun %30’u gibi bir oranını bankaya yatırdılar, geri kalanı ödemedi. Ve bunları ödetmek için de elimizde zorunlu olan bir yasal çerçeve olmadığı için her sene böyle bir durumla karşı karşıya kalıyoruz.” (Alt SED, M2, K, 5)

Okul müdürleri tarafından, velilerin bağış verme konusunda çıkardıkları güçlükleri yenmek için konuşma, bağış yapma gereğini anlatma ve ikna etme çalışmaları yapılmaktadır.

“Velilerden yani kimse para vermek istemiyor bir kere. Çünkü özellikle eğitim yetkilileri para alınmayacağı konusunda sürekli uyarılar yaptıkları için kayıt dönemlerinde hep genelde oluyor bu. Bu yüzden çok zor yani. Veliler asla para vermek istemiyorlar, asla bağış yapmak istemiyorlar. Bu iş zaten gönüllü olduğu, gönüllülük esasına göre kimse bu işi yapmak istemiyor. Çok sıkıntı çekiyoruz bunu toplantılarda falan velilere anlatmaya çalışıyoruz. Başka da bir yöntem yok zaten. İkna etmeye çalışıyoruz.” (Orta SED, M6, E, 6)

“Şimdi maalesef burada yöneticilerimiz “Devlet okuludur, sizden hiç kimse para alma hakkına sahip değildir. Sizin çocuğunuz ücretsiz okuyacaktır.” gibi açıklamalar yapıyorlar. Velilerde okula gelince “Akşam televizyonda falanca şöyle dedi, sen ne parası istiyorsun?” diyor. Biz de izah etmeye çalışıyoruz: “İşin doğrusu öyle ama bir de bunun gideri var. Bu giderin karşılanması o lafı söyleyenler bize bir nakit ödemede bulunmuyor...” diyoruz. “Senin bu okula katkın olursa bu okulda kalite yükselecek çocuğunun ihtiyacı karşılanacak temizlik olacak... Burada ikna olan, bizi tatmin edici, mutlu edici, memnun edici ödemeler yapan da var ama bir tek kâğıt vermeyen devlete ve bize karşı tavır alan velilerle de karşılaşıyoruz. Bu aynı zamanda iç huzurumuzu, dengemizi de bozuyor. Para

veren veli “Okulun yükünü ben çekiyorum, ötekisi vermiyor. Onun çocuğunu ben mi okutacağım?” gibi onlardan da haklı tepkiler alıyoruz. Maalesef art niyetli olanlara da “Bak senin çocuğuna hak geçiyor öbürünün verdiği para ile senin çocuğunda bundan istifade ediyor.” Burada inanç yönünden de konuya açıklık getirmeye çalışıyoruz.” (Üst SED, M7, E, 10)

Üst SED velilerinin okula bağış yapma konusunda genellikle güçlük çıkarmadıkları, ihtiyaçların giderilmesi için istenen miktarda katkı sağladıkları, okul müdürlerinin herhangi bir sıkıntı ya da problem yaşamadıklarından anlaşılmaktadır.

“Zaten en zor soru bu zannediyorum...Veli toplantılarında, konferans salonlarımızda biz ihtiyaçlarımızı not şeklinde velilere iletiyoruz. Diyorum ki, “Bu yıl okulumuzda şunu, şunları yapmak istiyorum. Şu yenilikleri yapmak istiyorum, okulda şu temizlikleri işte cam temizliği, okulun temizliklerini.” Onları velilerimize sunuyoruz ve panomuzda da onu ayrıca asıyoruz ve ayrıca web sitemizde de yayınlıyoruz biz. Velilerimiz görünce, yapılan şeyleri görünce kaynağımız artıyor. Yaptığın zaman, veliye bunu kanıtladığın zaman velimiz bize hem sıcak bakıyor, hem de okulumuza gereken yardımı yapıyor ve 7 yıldır bu okulda öyle bir problem yaşamadım.” (Üst SED, M8, E, 27)

“Şöyle biz velilerden okula bağış veya katkı alırken miktar belirtmiyoruz. “Şu kadar ödeyeceksin” demiyoruz. Sadece işlemler bittikten sonra her şey olduktan sonra diyoruz ki: “Okulumuza bir katkı sağlayabilir misiniz? Katkı sağlayamazsanız biz size sağlayabilir miyiz? Size yardımcı olabilir miyiz?” diyoruz. Ondan sonra velilerle biz burada sekiz yıl beraber olacağımız için onları küstürmek istemiyoruz. Okula genellikle bağış veyahut katkı sağlıyorlar. Herhangi bir sıkıntımız olmuyor yani.” (Üst SED, M10, E, 26)

Okulların bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik düzeyi, okul müdürlerinin finansman konusunda çalışma şartlarını doğrudan etkilemekte, alt düzeydekiler bağış almakta sıkıntı çekerek, okulun temizlik gibi temel ve zorunlu ihtiyacını karşılamakta zorluk yaşarken, özellikle üst düzeydekiler kolay bağış sağlayabilmekte, okulun her ihtiyacını karşılayabilmektedirler.

Alınan bağışlarla daha çok (f=10) temizlik ihtiyacı karşılandığı için, okul müdürleri tarafından eğitimin niteliğini artırmak üzere yapılan çalışmalar yetersiz kalmakta, istenilen düzeyde gelişme ve iyileştirme yapılamamaktadır.

“Şimdi alınan bağışlar eğitimsel bazdan harcanma noktasında çok elimizde büyük para kalmıyor. Birinci önceliğimiz personel sorunu olduğundan dolayı ve bütün paraların % 90’ı da personele yönelik harcandığından dolayı okulun eğitim tarafından işte materyal olsun ve yahut değişik tarzdaki donanımlarını alabilmek için çok fazla imkân oluşmamakta bundan dolayı da çok büyük bir katkı sunulamamaktadır yani.” (Orta SED, M4, E, 11)

“Şimdi bir kere temizlik birinci şart. Bu temizliğin yapılması için temizlik malzemesi alacaksınız. Aldığınız zamanda böyle bir poşetle moşetle olmuyor, kamyonetle geliyor. Bu temizlik malzemesini kullanacak işlem yapacak hizmetli lazım... Okul güvenliği için güvenlik tutmak zorundasınız. Bunların hepsinin ücreti, aylığı, vergisi, primi, sigortası okul tarafından ödeniyor ve buraya büyük bir kaynak gidiyor. Ayda en az 5-6 bin lira gibi... Diğer taraftan okulun araç gereci yönünden fotokopi makineleri, bilgisayarlar arıza yapıyor, malzeme gerekiyor toner şu bu... Projeksiyon cihazları, bunların kullanımı arızası halinde bakımı, araç-gereç, malzeme, haritasından tutun da işte akıllı tahta kalemine kadar hepsi bu paralardan karşılanıyor. Bu paraları bulup ödersen okulda sistem, teknoloji tıklar tıklar işliyor. Bulamazsan bilgisayarın arızalanır yaptırılmazsın eğitimin de eksik kalır...” (Üst SED, M7, E, 10)

Okullarda alınan nakdi bağışların büyük kısmının personel gideri olarak harcanmasından dolayı, okul müdürlerinden bazıları bağışçı, sponsor bulmak ya da yerel yönetimden talep etmek suretiyle okullarının teknolojik donanımını temin ederek eğitimin niteliğini artırma yoluna gitmektedirler.

“Önce fiziki ortamı düzeltmek için çalışmalar yaptık kendi okulumda, en azından ona benzer çalışmalar. İngilizce sınıfı yaptık, bir dernek bağışı ile yaptık. Fen laboratuvarını yeniledik. Günümüz müfredatına uygun hale getirdik. Sınıfların donanımlarını yine akıllı tahta, bilgisayar, projeksiyon donanımlarını yine bağışlarla yaptık ve en büyük şu an için okulların ciddi ihtiyaçlarından bir tanesi yardımcı hizmetli açığının oldukça fazla olması birinci planımızda zaten. Birinci hedefimiz öncelikle yardımcı hizmetli maaşlarının karşılanması. Onların ödenmesini birinci aşamaya koyuyoruz. Ondan sonra diğer faaliyetlerin yürütülmesine yer veriyoruz.” (Alt SED, M2, K, 5)

“Okulda eğitimin niteliğini artırmak için aldığımız bağışları emin olun temizlik giderlerini ancak karşılayabilecek bir bağış alma durumumuz var, ama okulun eğitim niteliğini arttıracak çalışmaları bağışlardan değil önemli ölçüde sponşörlardan sağlıyoruz; mahalli idare yöneticilerinden sağlıyoruz. Fırsat buldukça derdimizi anlattığımız her kapıdan, mutlaka bir şeyler koparmaya çalışıyoruz; yani eğitim yöneticiliğinden ziyade neredeyse okula maddi katkı sağlamak için kapı kapı dolaşan bireyler halindeyiz. Onun için bunu okulun performansını yükseltmek için öğrenci velilerinden katkı sağladığımızı düşünemiyorum.” (Alt SED, M1, E, 12)

Yeterli bağış alamadığından, yapmayı düşündüğü etkinlikleri gerçekleştiremeyen bir okul müdürü de uzmanlar getirterek öğrenci ve velilere çeşitli seminerler düzenleyip eğitime katkı sağlamaya çalışmaktadır.

“Keşke bağışlar alınsaydı, nasıl etkinlikler olurdu. Aldığımız kadarıyla etkinlik yapamıyoruz ki çünkü işçi paramıza yetmiyor. E kalite artırımı ama yani sonuçta etkinlik deyince etkinlik çok çeşitlidir. Yahu keşke diyorum hepsi vermiş olsaydı, bakın ne tür etkinlikler olurdu. Ama ben bunun yanında yine

şöyle yaptım, bu bağışlar değil de mesela aile planlaması üzerine işte efendim çocuk gelişimi üzerine, anne-baba-çocuk ilişkileri üzerine, ben seminerler düzenlettirdim. Dışarıdan uzmanlar getirttim ben, yani ben bunları para ile vermedim ki.” (Orta SED, M9, E,26)

Bir üst SED müdürü ise nakdi bağış yanı sıra velilerden doğrudan donanım malzemelerini temin ederek eğitim-öğretimin niteliğini artırma çalışması yapmaktadır.

“Alınan bağışlarla şöyle yani, biz sırf olaya para bağlamında bakmıyoruz. Bağış olarak mesela velimiz, bizim velilerimiz, işte okulun sınıf araç gereçlerinin, eğitimi ile ilgili araç gereçlerinin giderilmesinde de direkt katkı sağlıyorlar. Mesela sınıflarımızda alınan bağışlardan projeksiyon aleti, ondan sonra ders materyalleri, ondan sonra bunları işte sıra eksiklerimiz varsa bunları, fen bilgisi laboratuvarı, bilgisayar laboratuvarının eksiklerini, araç gereçlerini karşılama yoluna gidiyoruz” (Üst SED, M10, E, 26)

Finansman konusuna okul müdürlerinin çoğu (f=7) çalışma zamanının büyük bölümünü ayırmaktadır. Finansman sağlamak için ayrılan zamanın çok olması, eğitim ve öğretim için ayrılan zamanın sınırlı kalmasına sebep olmaktadır. Bu durum da okul müdürlerini rahatsız etmektedir.

“Yani buna tabi ki eğitim ve öğretime ayırdığımız zamandan daha fazlasını ayırıyoruz. Zorunlu değil, okula verilen bağışların hepsi gönüllülüğü esas alarak yapılıyor. Bu çevredeki kuruluşlar velilerin bağışları okulda yapılan etkinlikler de yine gönüllülüğe dayanıyor... Gönüllülük üzerine yani zorunluluk olmayan, yasal çerçevesi olmayan işleri de insanlara yaptırmak oldukça zor. Hani ciddi başarılar elde etmiş durumdayız... Zamanımızın büyük çoğunluğunu eğitim öğretimden daha çok finansman yaratma işte okulun onarım tadilat vesaire işlerine ayırıyoruz.” (Alt SED, M2, K, 5)

“Aslında büyük bir zamanımızı finansmana ayırmakla geçiriyoruz. Çünkü para olmadan gerçekten özellikle büyük şehirlerde bir adım atmanız mümkün değil aklınıza gelebilecek toplu içneden tutun da kâğıda kadar, bilmem neye kadar hepsini parayla alıyoruz. Tamiratlar bilmem neler, adam çalıştırma... Hal böyle olunca biz öncelikle yani eğitimden çok bu işleri düşünmek durumunda kalıyoruz. Tabii bu da çok kötü yani.” (Orta SED, M6, E, 6)

Hatta bir okul müdürü, finansmana çok zaman harcamaktan dolayı, okulun bir ticari kuruluş ya da şirket gibi olmasından mustarip olup, bu durumu Türkiye’ de eğitimin gelişmesine engel bir faktör olarak görmektedir.

“Bundan önceki kaymakamımızın bir sözü vardı. “Ben okul müdürlerinin enerjisinin ve vaktinin % 90’ını okulun parasal işlerinin aldığını düşünüyorum, buna inanıyorum” demişti. Aşağı yukarı bu doğrudur... Nerden ne bulacağım, bulduğumu nasıl değerlendireceğim, bir hesap sorulduğu zaman nasıl hesap vereceğim diye her an teyakkuzda, tetikte, böyle hesabı kitabı denk tutmak için gayret sarf ediyoruz. Biz aslında burada bir şirket değiliz... Biz

eğitim kurumuyuz. Biz eğitimciyiz. Biz müdürüz ama öğretmenlikten buraya geldik. Bizim enerjimiz daha kaliteli, daha iyi bir eğitim nasıl yapılabilir bunu düşünmeye yönelik olmalı... Bu ancak zamanımızın enerjimizin belki % 40'ını alıyorsa, % 60'ı eğitim dışı şeylere gidiyor... Bu da belki de bunun ölçüsü hesabı kitabı yok ama Türkiye geneline vurursanız belki de eğitimin gelişmesini engelleyen bir faktör olarak ortaya çıkıyor da farkında değiliz.” (Üst SED, M7, E, 10)

Bazı okul müdürlerinin (f=3) sürekli finansmanla uğraşmanın yanı sıra, okulların yeni bir eğitim ve öğretim yılına başlama zamanı olan ekim, kasım aylarında, okul öğrenci kayıtları esnasında velilerden bağış talep edildiği ve velilerle uzun süreli bağışa ikna görüşmeleri yapıldığı için daha yoğun olarak uğraştıkları ortaya çıkmaktadır.

“Evet bu da güzel soru. Her günümüzde, her gün bununla uğraşıyoruz yani. Öyle gün oluyor bir saat gelen velimize anlatıyoruz. Veli toplantılarında 2-3 saatimizi verdiğimiz oluyor ama en yoğun en yoğun ekim-kasım ayında uğraşıyoruz. O dönem hem okulumuza yeni kayıt olan çocuklarımız var hem de tahmini bütçemizi oluşturuyoruz, yani bu 8-9 ay içerisinde neler yaptığımızı, önümüzü görmemiz açısından. Velilerle en yoğun uğraştığımız dönem ekim-kasım ayları hocam.” (Üst SED, M8, E, 27)

Bazı okul müdürleri (f=2) okuldaki çalışma zamanı dışında evde iken bile, okulun finansman problemi ile ilgili çözümler üretme düşüncesi içinde olduklarını söylemişlerdir.

“Bunu şöyle diyelim, bir müdür 24 saat finansman için çalışır. Nasıl, deriz ya “Öğretmen okulda da öğretmendir, sokakta da öğretmendir, evde de öğretmendir, o sadece eğitimi düşünür.” Müdür öyle değil. Eve gider, uyurken, “Acaba şu eksikliği nasıl gidersem? Telefonlar kesildi, acaba bunu nasıl açtırsam? Yahu bu ay işçinin parasını ödeyemeyeceğim, bunu nasıl sağlayabilsem?” Müdür 24 saat düşünür bunu. Bazen uykularına girer. Ama o zaman günü birlik de devamlı düşünmek zorundasınız.” (Orta SED, M9, E,26)

Veliden bağış almakta zorlanmayan bir okul müdürü ise, finansmanın hiç zaman almadığını belirtmektedir.

“Yok yok iş zamanı almıyor bizde. Hiç zaman almıyor. Çünkü böyle fazla bir sıkıntımız olmadığı için hiç zaman almıyor.” (Üst SED, M10, E, 26)

Okul müdürlerine (f=9), okula finansman sağlama, bağış toplama konusunda okul bünyesinden yardımcı olan kişilerin, müdür yardımcıları, öğretmenler ve okul aile birliğinde görev alan veliler oldukları belirtilmektedir.

“Okul bünyesinde bize daha çok öğretmenlerimiz yardımcı oluyorlar, finansman sağlama ve daha çok öğrenci velisine ulaşma konusunda. Çünkü okulumuzun genel yekûnunu teşkil eden öğrenci, birinci kademe öğrencisi ilk beş sınıfta ve ilk beş sınıfın öğretmeni, öğrenci velisine çok daha yakın. Öğrenci velileri ile hep bire bir oturup görüşebiliyorlar. Dolayısıyla en büyük

katkısı, okul yönetiminden idareci arkadaşlarımız okul müdür yardımcıları, arkasından da öğretmenlerimiz, okul aile birliğinden birkaç fedakâr veli işte...’’(Alt SED, M1, E, 12)

Bir okul müdürünün verdiği cevaptan, herhangi bir zorunluluk olmadığı için eğer isterse, sadece gönüllü olarak öğretmenlerin finansman konusunda yardımcı oldukları, bazı öğretmen, veli veya öğrencilerin de okula bağış toplanması konusuna tepki gösterdikleri hatta kırııcı sözler söyledikleri dahi olduğu anlaşılmaktadır.

“Tabi ki okul aile birliği okulda çalışan idareciler yardımcı personel ve öğretmenler de zaman zaman yine gönüllülük kelimesini kullanacağım ben buradan gönüllü olanlar yardım ediyor. Gönüllü olmayan “Ben para toplamak zorunda değilim. Para ile ilgili işlerde görev almak istemiyorum.” şeklinde bir de soru işareti koyuyor aslında oraya “Ben parayla ilgili işlere bulaşmak istemiyorum.” Yani o işler karışık ne olduğu belli değil anlamında da bir ima kullanıyor ve ben bir yönetici olarak, bu beni oldukça inciten bir konu... Çalıştırdığım kişilerin zamanında maaşlarını ve sigorta işlemlerini yapmak istiyorum. Bunu yapamayacağımın kaygısını, endişesini duyuyorum... Böyle bir soru işaretinin de birileri tarafından konuluyor olması bu ister veli ister öğretmen isterse öğrenci, öğrenci de zaman zaman bunu düşünebiliyor ya da ima edebiliyor; oldukça kırııcı bir durum...” (Alt SED, M2, K, 5)

Bir okul müdürü ise okul bünyesinden herhangi bir yardım almadığını, sendika üyesi öğretmenlerin velilerden para alınmasına tamamen karşı olduklarını ve bu haklı tepkilerine rağmen, engellemenin desteğe dönüşmesi için ikna konuşmaları yaptığını söylemiştir.

“Okul bünyesinde böyle bir yardım olmaz. Hatta kendi arkadaşlarımızın içinde sendikalarının aldıkları karar doğrultusunda muhalefet eden birçok öğretmenimiz de var: “Biz veliden para istemeyiz. İstemeye de karşıyız anayasa madem parasız demiş, eğitim parasız olmalı.” gibi haklı tepkileri oluyor. Biz de arkadaşlarımıza bunun çözüm yerinin okul olmadığını... Kiminle muhatap bulursanız görüşün, bu sorunu orada çözün. Yeter ki okulun içindeki bu gelişimi engellemeyin, destek olun. O mücadeleniz ayrı olsun. Bu katkınız ayrı olsun” gibi kendi aramızda ikna edici, işte kendi aramızda onları da destek verici şekilde böyle konuşmalarla okulu götürmeye çalışıyoruz.” (Üst SED, M7, E, 10)

Bir okul müdürüne, maddi destek sağlamak yerine, sınıflarda kullanılacak teknolojik araç ve gereçleri alarak okul bünyesinde yardımcı olan veliler de olduğu anlaşılmaktadır.

“Okul bünyesi içinde bizim durumu iyi olan velilerimiz var. Yani zaman zaman okullarda ve sınıfta bulunan ihtiyaçlar, araç ve gereçlerin temininde onlara başvuruyoruz... Mesela bütün sınıflara klimalar aldırıldık bunun hiçbirisi okuldan karşılanmadı. Birçok sınıfımıza projeksiyon makinesi, televizyon, dvd falan, bunları da durumu iyi olan velilerimizden istedik. Onlar da sağ olsunlar temin ettiler ve yaptılar. Parasal olarak değil de bize lazım olan diğer araç ve

gereçler olarak, manevi olarak da bize yardımcı oluyorlar.” (Orta SED, M5, E, 12)

Bir okulda ise bazı gönüllü veliler, bağışçı bulma konusunda okul müdürüne yardımcı olmaktadır. Okulun bir eksiği bağışçı tarafından giderilmektedir.

“İyi niyetli, dürüst, efendim böyle gerçekten eğitime gönül vermiş velilerimiz de var. İşte onları yönlendiriyoruz, “işte falan işyerine gidin, işadamlıya görüşün.” Aslında Türk milleti çok hayırsever bir millettir ama anlatmayı bilerseniz hayırseverdirler, verirler, onu kullanırsınız ama yerinde kullanacaksınız tabi yani adam da görecektir. Hani dedim ya cenazeyi görmeden vatandaş verir mi? Vermez. Bu eksiği göstereceksiniz. Ben mesela o kapıyı, bir milletvekili adayı, hayırsever, buraya kadar geldi. Dedi “Hocam ben hacca gideceğim, yahu ne gibi bir yardımda bulunabilirim?” Dedik “Efendim ben parasal bir şey istemiyorum.” O kapı bizim üzerimize düşecekti... “Hacca gidiyorsunuz, işlediğiniz en büyük sevaplardan başlayın. O kapıyı yaptırır mısınız?” dedim. “ Hay hay” dedi. İşte o kapıyı o adam yaptırdı. Şimdi bunu yaptırmaya kalkarsan 2000 liradır...” (Orta SED, M9, E,26)

Okul müdürleri, “Bir üst kurumdan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü’nden bütçe dışı parasal destek almakta mısınız?” sorusuna (f=10) almadığını söylemekte olup, bazıları (f=4) bu soruya manalı bir gülümsemeyle cevap vermektedirler.

“Alamayız, veremezler zaten öyle bir şey yok, böyle bir kanun yok ki. Onların verme yetkileri de yok.” (Orta SED, M9, E,26)

İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri’ den destek almayıp, onların kendilerinden katkı istediğini söyleyen okul müdürleri (f=3) bulunmaktadır.

“Hayır; hiçbir şekilde almıyoruz. Hatta bizden istemeseler diye dua ediyoruz. Yani bizden bir katkı istenmesin şeklinde bir düşünceyle hareket ediyoruz.” (Alt SED, M2, K, 5)

Ayrıca kantin kiraya verilmesi, okul bahçesinin otopark olarak işletilmesi, hazırlık ve yetiştirme kursu açılması gibi durumlarda İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri’ ne pay olarak okulların katkı sunduğu belirtilmektedir.

“Yani bu çok uç bir soru gibi geliyor hiçbir kurumun bence İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü’nden böyle bir katkı alabileceğini düşünmüyorum. Bilakis okullardaki kantinde olsun veya bu gibi gelir getirici şeylerde İl ve İlçe payı adı altından da bir kesinti yapılarak il ve ilçelere böyle bir katkı sunulmaktadır çünkü İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü’nün de kendi finansmanı olmadığından dolayı böyle bir katkı sağlama imkânı da bulunmamaktadır.” (Orta SED, M4, E, 11)

“Ooo! Hiçbir kuruş olmaz oradan. Hatta bazen İlçe Milli Eğitim Müdürlüğümüzün sıkıştığı ihtiyacı olduğu zamanlarda bize okullara bir nevi destek talebi de olmuştur geçmiş yıllarda. Yakın zamanda olmadı. Bunun

dışında biz mesela kantin kirasının bir kısmını, okulda yazın okulun bahçesini otopark olarak işletip bunun vergisini, il ve ilçe paylarını sürekli yatırıyoruz. Hatta biz ilçe ve il milli eğitim müdürlüklerine bu şekilde bir destekte ve katkıda bulunuyoruz. Hatta okulda yapılan kurslardan sanki özel bir işletme gibi binlerce lira parayı eski hesap milyarlarca lira da vergi veriyoruz devlete...” (Üst SED, M7, E, 10)

İlköğretim okulları zorunlu olmasına rağmen, üst kurumlar tarafından katkı verilmezken, orta öğretim kurumları zorunlu olmadığı halde, Bakanlığın onlara bütçe ayırması ise bir okul müdürünün eleştirisi konusu olmuştur.

“Hayır, maalesef hiçbir kurumdan almıyoruz. İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü de, Bakanlığımız da okullara özellikle de ilköğretim okullarına herhangi bir yardım, katkıda bulunmuyorlar... Bir terslik var bu işte. Çünkü ortaöğretim mecburi olmadığı halde her yıl Bakanlık ortaöğretime belli bir bütçe ayırıyor. Ama ilköğretim mecburi ve zorunlu olmasına rağmen ilköğretime herhangi bir katkı herhangi bir yardım yapılmıyor.” (Orta SED, M5, E, 12)

Okul müdürleri (f=9), okula finansman sağlama konusunda üst düzey yöneticilerin olumsuz tavır sergilediklerini söylemektedirler. Üst düzey yöneticilerin medya kanalıyla öğrenci velilerine bağış yapmamalarını açıklayıp, resmi toplantılarda ise kendilerine, ihtiyaçları anlatıp, velileri ikna ederek, gönüllü bağış yapmalarını sağlamalarını istediklerini belirterek, bu konuda oldukça mustarip olduklarından, ikilem yaşadıklarından bahsetmektedirler.

“Açıkkası ne şiş yansın, ne kebab tavrı içerisindeler. Kapalı salon toplantılarında “Velileri incitmeden bağış alabilirsiniz, anlatın şikâyetlerinizi ve taleplerinizi ve insanlardan sağladığınız gelirlerle de okulu idare edin” diyorlar. Ama bir basın mensubu mikrofonu uzattığı zaman “Okullar parasızdır, devlet okullarında paraya ihtiyaç yoktur, okullar kendi işlerini kendileri rahatlıkla halledebiliyorlar” şeklinde ifadeler kullanıyorlar. Bu da zaten öğrenci velisine bağış yapacak olsa bile geri adım attırıyor. Çünkü “Okulların zaten paraya ihtiyacı yokmuş, bakanımız öyle açıkladı, siyasiler öyle açıklıyor, öyleyse siz finansmanı ne yapacaksınız? Parayı ne yapacaksınız?” diye veli bizi sorguluyor... Dolayısıyla dediğim gibi tavşana kaç, taziye tut misali bir anlayış var, bizim eğitim camiasında.” (Alt SED, M1, E, 12)

“Günümüzün gerçeği, okulların durumu ve şartları ortada, belli, yasalar da ortada, belli, ama televizyon ekranlarında, basında, yayında üstteki yöneticilerimizin “Aaa bağış almak yasaktır, bağış yapmayın” tabii ki bunu abartan arkadaşlarımız da, meslektaşlarımız da var. İşte beş milyara öğrenci kaydeden, on milyara nakil alan vesaire uç örnekler de var ama ben genel yani bizim düzeydeki -biz ekonomik olarak oldukça zor bir çevrede yaşıyoruz-, gibi okuldaki veliler zaten bunu dikkate alıyorlar. İşte bağış yapmayın bize şu şekilde geliyor “Bağış yapmayın denildi, ben bağış yapmak istemiyorum, zorunlu değilim, vermek istemiyorum.” şeklinde bir tepkiyle geliyor... Yani üst yöneticilerimiz ya okulların durumlarını bilmiyorlar gerçekten, okulların

yaşadığı problemleri bilmiyorlar ya da tamamıyla gerçek dışı bir beyan oluyor... Yani bir taraftan tabii ki devletimiz okulumuz için çok şeyler yapıyor, okullarımız için...” (Alt SED, M2, K, 5)

Üst düzey yöneticilerin, okul müdürlerine destek olması bir yana, en azından engel olacak açıklamalardan kaçınılması istenmektedir.

“Şimdi okula finansman sağlanması noktasındaki üst yöneticilerimizin olumsuz tavırları şu. Her dönemde, kayıt dönemi denilen dönemde özellikle üst yönetici dediğimiz hatta bakanlığın üst, en üst temsilcileri çıkıp basın yayın organları ve medya kanalıyla kesinlikle okullara bağış yapılmayacaktır ve bu noktada bağış alan okul idarecileri pardon özür diliyorum bağış demeyelim de zorunlu bağış alınmayacaktır. Bu noktada tavır gösteren okul idarecilerinin gereğinin yapılarak gerekirse görevden uzaklaştırma yöntemlerinin de uygulanabileceği düşünülüyor ve bu da özellikle okulun olmazsa olmazı finans noktasında okul yöneticileri ve velilerle veya vatandaşlarla karşı karşıya getireceğinden dolayı en büyük sıkıntı bu... Kaba bir tabir olacak ama biz üst yöneticilerden şunu bekliyoruz: “Gölge etme başka ihsan istemem” diyorum yani.” (Orta SED, M4, E, 11)

Bir okul müdürü, üst düzey yöneticinin okul müdürü iken velilerden bağış aldığını, bulunduğu mevkie gelince de, velilerden, bağış isteyen okul müdürlerini şikâyet etmelerini istediğini belirterek, bu duruma tepkisini açıklamaktadır.

“Şimdi burada da bir çelişki var. Bizde mesela milli eğitimde, valilik, kaymakamlık, ilçe milli eğitim müdürü zaman zaman bize söylüyorlar. “İşte ihtiyaçlarınızı sıkıntılarınızı söyleyerek velilerinizi ikna ederek onları onlardan istediğiniz kadar para toplayabilirsiniz, yardım alabilirsiniz.” Ama bunun dışında herhangi bir veli, okul idaresi bizden para istiyor çocuğumuzdan para talep ediyorlar... denildiği zaman da sorun oluyor ve biz sıkıntıya giriyoruz... Mesela... geçen sene televizyonlarda, gazetelerde, orda, burada açıklama yapıyordu. “İşte kayıt parası isteyen müdürleri bize bildirin, bilmem ne yapın” falan diye söylüyordu. Ama kendisi okul müdürü olduğu zaman bu parayı topluyordu, bu kayıtlarda... Kendisi de zaten itiraf ediyordu... Hatta ben bu sene başı okul müdürleri toplantısında bütün müdür arkadaşlar şahittir buna, ben dedim ki: “Yani hiçbirimiz, hiçbir şekilde para toplamayalım...” Dedik: “Sözleşmeli personel de almayalım, madem devletin okulu...” Bütün okul müdürü arkadaşlar da destek verdiler. Ama herkes bir şekilde para toplamak zorunda...” (Orta SED, M5, E, 12)

Devletin öğrenci başına bir maliyet belirleyerek, okullara ödenek ayırmasını isteyen okul müdürü bulunmaktadır.

“Olumlu tavırlarından ziyade olumsuz tavırlarından bahsedelim. Olumlu bir tavır olarak bir şey yok çünkü. Biz bütçe ayrılmasını istiyoruz, öğrenci başına belli bir miktar, atıyorum yıllık 50 TL veya 30 TL neyse, bunun maliyeti bilimsel olarak hesaplanıp, bu paranın verilmesini istiyoruz okullara ki, biz buna göre harcama yapabilelim. Bunun dışında bağışlar konusunda,

hani gücü yeten bağış yapabilir şeklinde açıklama yapılırsa, özellikle kayıt dönemlerinde bu işler gündeme gelir. Bu dönemlerde bu gibi şeyler yapılırsa işimizi kolaylaştırıcı. Yani şunu demek istiyorum devlet ya bize ödenek ayırsın ya da bize bağış toplama konusunda destek olsun. Çünkü çok sıkıntı yaşıyoruz bu konuda.” (Orta SED, M6, E, 6)

Türkiye’ de okul sayısının fazla olmasından ve devlet bütçesinin yetersiz kalmasından dolayı katkı sağlanmasının zor olduğunu düşünen bir okul müdürü hiç olmazsa şartların yetkililerce açıklanmasını ve velilerin bağış yapmaya yönlendirilmesini, böylece finansman işini daha kolay yürütebileceklerini belirtmektedir.

“...bakanlardan bahsedeyim, bak bu siyasi kaçacak. Şimdi bir bakan çıkar da ekrandan derse ki kayıt parası alınmayacak... Veli zannediyor ki bütün kaynaklar devlet tarafından veriliyor... E devlet veriyor işte personelin giderlerini veriyor okulları yaptırıyor, sınıfları açıyor, malzeme veriyor işte elektrik, suyumuzu karşılıyor. Temizlik giderleri var, efendim işte işçi çalıştırıyorsunuz, efendim güvenlikçi çalıştırıyorsunuz, bunları devlet bunları vermiyor ki. Şimdi o zaman bakan şöyle demeli açık açık, “Ülkemizde şu kadar ilköğretim okulu var. Bizim Türkiye’mizin bütçesi bu kadar, işte atıyorum %10’u ayrılıyor bütçemizden... Ancak yetiştirebiliyoruz, okullarımızın ihtiyacı var, artık vatandaş elini biraz taşın altına soksun”, dense yeter. Yeter. Yeter. Biz ikna ederiz... Veli de gidecek, artık bilişim çağındayız, bakıyorsun hemen bakanlığa mesajı atıyor. Mesela bu bizim başımıza geldi. Efendim sıkıntı yaşıyoruz... (Orta SED, M9, E,26)

Okul müdürlerinin bazıları (f=5), finansman sağlamak için sponsor bulmaktadır. Bu sponsorlar, sivil toplum kuruluşları, dernekler, şirketler ve belediyeler olmaktadır.

“Sponsor bulabiliyor muyuz; açıkçası nakdi yardım değil ama aynı yardım özellikle bazı kuruluşlardan, sivil toplum kuruluşlarından, işte belediyeden bir takım katkılar alabiliyoruz. Tabii bu okulların bulunduğu bölgeye göre değişiyor. Yani hitap ettiğiniz öğrenci çevresine göre değişiyor. Bizim okulumuzun bulunduğu bölge, gerçekten son derece yoksul insanların yaşadığı emeği ile geçinen insanların yaşadığı bir bölge. Hatta küçük yaşta çocukların çalıştırılarak ev geçiminin sağlandığı bir bölge; dolayısıyla bu insanlardan zaten sponsor bulmak bu çevreden sponsor bulmak oldukça zor, oldukça güç. Okulun dışına da çok fazla açılma şansınız olmuyor okulun çevresi dışına, çünkü her çevrenin kendine ait bir okulu var ve ben yardım etsem yakınımındaki okula yardım ederim anlayışı taşıyorlar. Bir sponsor bulabildiğimizi, her zaman bulabildiğimizi de düşünmüyorum.” (Alt SED, M1, E, 12)

“Buluyoruz evet. Dernekler, kuruluşlar, şirketler, özel şirketler, işte birebir görüştüğümüz şirketler olabiliyor.” (Alt SED, M2, K, 5)

Sponsor bulan okul müdürünün, finansman yükünün hafiflemesinden dolayı, daha rahat bir çalışma koşulu sağladığı anlaşılmaktadır.

“Yani tabi okula finansman bulmak için sponsor bulmak bizim birinci önceliğimiz. Ben kendi adıma söyleyeyim bir kurum değişikliği olmuştu. Bir önceki kurumla ben temizlik meselesini bir sponsor vasıtası ile çözmüştüm. Dört yıl boyunca dört eleman ve onların giderleri, masrafları, sigortası dahil olmak üzere bir kurum tarafından üstlenilmişti ve benim belki de en rahat çalıştığım bir dönemdi. Çünkü o büyük sorunu çözmüş durumdaydım. Bu yeni atandığım kurumda da buna yönelik tekrar çalışmalarımız olacak. Sivil toplum kuruluşları olsun bu gibi katkı sağlayacak kurum ve kuruluşlarla bağlantı kuracağız ve bu noktada da mutlaka olmazsa olmaz tarzda bir finansman bulmak zorunda olduğumuzu düşünüyorum yani.” (Orta SED, M4, E, 11)

Bir okul müdürü de sosyo-ekonomik düzeyi düşük semtte sponsorların okullara daha fazla destek olduklarını, maddi durumu iyi olan velilerin bulunduğu yerlerde yardımcı olmadıklarını belirtmektedir.

“Maalesef bulunmuyor. Şimdi ben bundan önce fakir bir semtte görev yaptım. Oralar fakir muhitler olduğu için bazı kulüpler, bazı şirketler, belediyeler oralara yardım edebiliyorlar, gerekçe mazeret gösterdiğimizde. Ama buralar merkezi okul olarak görülüyor ve buralara pek sıcak bakmıyor. “Sizin işte zengin velileriniz var, sizin durumunuz iyi, merkez okulsunuz” gibi bu şekilde bakıyorlar... Ancak kermes yaptığımız zaman bazı giyim mağazalarından elbise falan bir şeyler veriliyor. Başka öyle sponsorluk yok. İlçe Belediyesi nakit ödeme şeklinde değil, yeni salon -yıllardır talebimiz vardı- okulun bahçesine bir kapalı spor salonu yapıyor... Sınıflara akıllı tahtalar koydu... Bazen yolunu bulabilirsek malzeme temin edebiliyoruz devlet kaynaklarından.” (Üst SED, M7, E, 10)

Hiç sponsor bulamayan okul müdürleri (f=5) bulunmaktadır.

“Sponsorlar bitmiş. O kadar çok kullanılmış ki sponsorlar, maalesef bizim bölgemizde, ben 20 yıldır bulamadım.” (Üst SED, M3, E, 22)

“Bizim bu bölgede sponsor bulma işi biraz yok yani zayıf. Hatta hiç yok.” (Orta SED, M6, E, 6)

Okul müdürlerinin tamamı (f=10) yerel yönetimlerin okulun ihtiyaçlarının karşılanmasında çeşitli şekillerde katkıları olduğunu belirtmişlerdir. Bu katkılar ilçelere göre değişim göstermektedir. Genelde boya-badana işleri, tesisat onarımları, temizlik desteği, bilgisayar ve akıllı tahta gibi teknolojik ihtiyaçların karşılanması, bahçe düzenlemesi ve asfaltlaması gibi çalışmalarla katkı sağlamakta olup, okulların finansman yükünü hafifletmektedirler.

“Şimdi katkıları gerçekten oluyor yani bu bizim yükümüzü önemli ölçüde hafifletiyor. Nedir mesela? İşte yaz aylarında, özellikle okulların tatile girdiği dönemlerde, okulların fiziki olarak eğitim-öğretime hazırlanması, boya badana işleri, sıhhi tesisat işleri, bu konularda ihtiyaca göre zarurete göre birkaç kalem katkıları oluyor, her yıl oluyor onu da söyleyeyim. Mesela eskiden yılda değil 3 yılda 5 yılda ancak okulların boyası badanası yapılırken şimdi her yıl yapılabilir; en azından bina içi. Haftada bir gün temizlik

elemanı gönderiyorlar, okulu temizliyorlar. O da bir katkı sayılır. Bunun dışında başka bir şey yok. Yani çok zaruri şeyler olduğunda işte çatı akmasıdır, bilmem nesidir falan bu tür konularda mahalli idare yöneticilerimiz katkı sağlıyorlar diyebilirim.” (Alt SED, M1, E, 12)

“Nakit katkı diye parasal katkı diye hiçbir şey yok. Ama belediye çöpümüzü alıyor, boyamızı veriyor. İşçilik vermiyor. Beyaz boya veriyor. Biz de renklendirmek istersek renklisini alıp karıştırıp yani ana boya temin edilmiş oluyor. İlaveleriyle işçimizi tutarak boya badanasını yapıyoruz. Onarım; büyük çaplı onarımları zaten il özel idaresi kaynaklarından o yapılıyor. Deprem güçlendirmesi de yaptı... Bunları yapıyor da okulun işte ona göre küçük ama bize göre büyük ayda 8-10 bin lirayı bulan harcamaları da, buna da hiç devlet karışmıyor.” (Üst SED, M7, E, 10)

Yerel yönetimler tarafından boya, onarım gibi giderlerin bir bölümünün karşılanması, okul müdürlerini minnettar kıldığı, ilçe belediye başkanlarına teşekkürlerini sunmalarından anlaşılmaktadır.

“Biz şanslıyız. Bizim başkanımız sağ olsunlar. Okulumuzun her yıl boya badana ve diğer ihtiyaçlarını karşılama da bize büyük katkısı var. Burada yine teşekkür ediyorum. Biz yerel yönetimlerde şanslıyız o konuda.” (Üst SED, M8, E, 27)

“Şöyle oldu, mesela bize üç yıl okul boyama parası vermedi, bunu belediye, sağ olsunlar. Malzemeleri ben temin ettim. Kaynaklama, mesela buraya baliciler geliyordu, tinerciler geliyordu, işte burayı koruma altına almak için sacıydı, demiriydi onları ben temin ettim. Diğer kaynaklardan, kaynak işlemini belediye yaptı. Mesela asfaltlama işimiz oldu, belediyenin katkısı oldu...” (Orta SED, M9, E,26)

Geliri yüksek olan üst sosyoekonomik düzey okul müdürlerinden birinin, yerel yönetimin katkısını az bulduğu görülmektedir.

“Şimdi yerel yönetimlerin katkısı 2009-2010 eğitim-öğretim yılında okulun iç ve dış boyasını belediye yaptı, 2008-2009 eğitim-öğretim yılında okulun dış bahçesinin tellerini değiştirmek yoluna gitti, onun dışında fazla bir katkısı da yok.” (Üst SED, M10, E, 26)

Okul müdürleri, (f=9) okulda oluşturdukları kaynakların diğer okullarla aralarında fark olduğunu kabul etmektedirler. Farklı sosyo-ekonomik seviyede bulunan okulların, ihtiyaçlarını karşılama konusunda farklılık göstermesi nedeniyle maddi durumu iyi velileri olan okullarda sıkıntı yaşanmazken, kötü olanlarda oldukça fazla sıkıntı yaşandığı görülmektedir.

“Şimdi burada biz ayda 10 lira diyoruz senede 100 lira diyoruz böyle bir aidat koyuyoruz, velilerimizin yarısından fazlası buna katılabiliyor. Kayıtlarda velimize durumumuzu anlattığımız zaman 500 lira, 1000 lira gibi

bağış yapanlar da oluyor ama fakir semtlerde bunlar yürümüyor. Oralarda aidat toplamada da çok büyük sıkıntı oluyor devlet versin deyip çıkıyorlar. Kayıtlarda işte en fazla verse 20 lira, 30 lira, 50 lira gibi bağış yapılıyor. Bunlar okulun ihtiyacını karşılamaya yetmez, bizim buralar biraz daha nispeten iyi...” (Üst SED, M7, E, 10)

Bir okul müdürü, çevresinde nüfus yoğunluğu az olan okulların, kontenjan boşluğunu doldurmak için uzak bölgelerden öğrenci kayıt ederek, daha kolay bağış alabildiklerini ve servis taşımacılığından da kaynak sağlayabildiklerini, bu durumun da okullar arasında önemli farklılık yarattığını belirtmektedir.

“Şimdi nasıl söyleyeyim bir kere bazı okulların gerçekten çok şanslı olduğunu düşünüyorum. Nasıl şanslı? Şimdi okullar bulundukları alanlarda zorunlu bölgeden kayıt yaptıkları öğrenci sayıları çok az; diyelim ki 1500 kapasiteli bir okulsu bu 300 kişiyi kendi dar alanından alıyor, geri kalan 1200 kişiyi de -çok talep alan okullar için söylüyorum bunu- kendi bölgesi dışındaki mahallelerden ve yerleşim alanlarından öğrenci alıyor... Çünkü okulun kapısına başka bir bölgeden öğrenci kaydı için geldiğinde veli “Hocam benim öğrencimi buraya kaydedin, okul için ne gerekiyorsa yaparım” anlayışı ile geliyor... Bu çocukların o okula kayıtları, servis taşımacılığındaki bir takım gelir kapıları, olduğu gibi o okullara akıyor. Dolayısıyla o okullarla açıkçası kendimizi kıyaslayamam bile çünkü ben bölgemde zaten bölgemin ihtiyacını bile karşılayamayacak bir durumdayım okul olarak... Dolayısı ile o okullar ekonomik açıdan son derece güçlü okullar, biz ise ancak kendi yağında kavrulabilen bırakın onu, okulun zaruri ihtiyaçlarını bile zor görebilen bir durumda kalıyoruz.” (Alt SED, M1, E, 12)

Finansman sağlamadaki farklılığının, okulların eğitim ve öğretimde başarılarına yansıdığı belirtilmektedir.

“... Şöyle düşünebiliriz; eğer bir okul biraz daha fazla maddi finansman ve gelir elde edebiliyorsa ve bunu yönetici olarak da şöyle bir perspektif içerisinde ise, o yöneticiler bu aldıklarımızı okulumuzun daha iyi, daha sağlıklı, daha düzenli bir yere gelmesi açısından harcadığından bu hem eğitim yönünden öğrencilerin daha başarılı olmasını sağlıyor. Fiziksel yönde daha olumlu olmasını sağlıyor. Eğitim camiasının ve eğitim kadrosunun kendi okullarına daha sıcak bakmasını sağlıyor ve en önemlisi de çocuklarını okullara getiren velilerin okula bakış açısı değişiyor. Daha olumlu yönde bir gelişme sağlıyor ve okula katkı daha fazla olmaya başlıyor.” (Orta SED, M4, E, 11)

Okullar arasında maddi destek sağlamada oluşan farklılığın okul idaresinden kaynaklandığını, veli ile iyi iletişim kurarak, güven vermenin etkili olduğunu düşünen okul müdürleri bulunmaktadır.

“Şimdi bizim okulun gene çevre okullara göre biraz daha iyi durumda, yani birçok okul müdürü arkadaşlarımızdan görüştüğümüzde... Velilerden ve

öğrencilerden daha doğrusu velilerden yardım, katkı pek alamıyorlar. ...ama bizim velilerimiz biraz, nispeten diğer okullardan daha duyarlı. Daha ilgili olduğunu zannediyorum. Bu da tamamen idareden kaynaklanan bir şey. Eğer idare kendi çevresi bünyesinde falan iyi bir iletişim kurarsa ve güven verirse insanların da yardımcı olduğunu görüyoruz. Bu konuda da fazla bir sıkıntı çektiğimizi söyleyemem.” (Orta SED, M5, E, 12)

“Şimdi farklılıklar vardır. Bizim mesela okulumuzda öyle bir ekonomik sıkıntımız yok. Diğer okullarda veya diğer ilçedeki okullarda ekonomik sıkıntıları vardır. Bir de buradaki velileri eğitim düzeyi, ondan sonra işte eğitime bakış açısı işte okuldaki idari kadroya güven duyguları, finansman sıkıntısını ortadan kaldırıyor.” (Üst SED, M10, E, 26)

Okulların tamamında (f=10) kadrolu hizmetli yetersizliğinden dolayı temizlik konusunda sorun yaşandığı ve bu sorunu gidermek için okul aile birliği bütçesinden eleman çalıştırıldığı görülmektedir. Fakat çalıştırılan eleman sayısı okulun sosyo-ekonomik düzeyine göre değişim göstermektedir. Alt SED okulları 1 ya da 3 eleman çalıştırmakta iken orta SED okulları 3 ya da 4 eleman, üst SED okulları 4 ya da 5 eleman çalıştırmaktadır.

“Temizlik elemanları dört kişi, ondan sonra bir de memur çalıştırıyoruz beş kişi. Güvenlik var. Onların sigortaları falan her şeyi aile birliği tarafından karşılanıyor.” (Üst SED, M10, E, 26)

Alt SED okulları evrak ve güvenlik için hiç eleman çalıştıramazken orta SED okullarından (f=2) evrak, (f=1) güvenlik elemanı, üst SED okullarından (f=1) evrak, (f=2) güvenlik elemanı çalıştırmaktadır.

“Tabi çalıştırıyoruz. Şu anda bir memurumuz anasınıfıyla beraber dört tane de hizmetlimiz var. Bunların ücreti tamamen okul tarafından karşılanıyor. Bir de güvenlik görevlimiz var, bunların vergisi, sigortası, primi, maaşı hepsi okul tarafından karşılanıyor.” (Üst SED, M7, E, 10)

Çalıştırılan elemanların ücret ve sigorta giderlerinin, okul bütçesine önemli boyutta külfet yüklemekte olduğu ve bu giderin karşılanmasında zorluklar yaşandığı belirtilmektedir.

“Temizlik ve evrak olarak şimdi bizim okulumuzda biri memur, 4 tane hizmetli personel çalışıyor. Toplam 5 kişi çalışıyor. Bu hizmetli bizim bir tek kadrolu işçimiz var. Onun dışında dördü sözleşmeli. Yani bunun parasını aile birliği tarafından karşılıyoruz ve bu da bize büyük bir maddi külfet getiriyor. Yani en azından kişi başına ortalama maliyet maaşı sigortası ile birlikte 800-900 TL civarında ki bu da ciddi bir rakam yani. Beş kişi hesapladığımızda ortalama ayda 4500 TL para ediyor. Ama biz bunu kendi imkânlarımızla ödemeye çalışıyoruz.” (Orta SED, M5, E, 12)

Temizlik elemanı çalıştırmak en büyük sorun olarak görülmektedir.

“Yani şu an bu kurum için söyleyeyim biz şu anda beş tane eleman çalıştırıyoruz. Bu beş eleman zaten başlı başına bizim en büyük sorunumuz. Aşağı yukarı başta da söylediğim gibi. Evrak için biz bir tane eleman çalıştırıyoruz. Dört tanesi temizlik için çalışıyor. Dolayısı ile bizim işte finansımızın % 90’ı zaten bu şekilde gidiyor yani.” (Orta SED, M4, E, 11)

Özellikle alt sosyo-ekonomik düzey çevrede bulunan ve geliri düşük olan okullarda temizliği sağlamak ciddi problem olarak kendini göstermektedir. Bu tür okullarda temizliği sağlamak için öğrenci ve veliden de doğrudan destek alınabildiği belirtilmektedir.

“Temizlik için bir tane eleman çalıştırıyoruz. Zaman zaman okul imkânlarıyla çalıştırıyoruz. Son zamanlarda işte işçi bulma kurumu aracılığıyla bir eleman üç aylık bir dönem çalıştı, geçen birinci kanaat döneminde. İkinci kanaat döneminde de yine üç aylık bir dönem için görevlendirildi (İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından); mayısın on beşi itibarıyla onun da işi bitiyor; ondan sonra biz yine kendi halimize, kendi kaderimize döneceğiz. İmkân olursa tutacağız yoksa bazen öğrencilerle birlikte temizlik yapıyoruz okulda, bazen öğrenci velileri ile birlikte temizlik yapıyoruz.” (Alt SED, M1, E, 12)

Okul bütçesinden yapılan harcama kalemleri içerisinde en büyük payı % 40 ile % 90 arasında değişen oranlarla temizlik ve personel almaktadır. Diğer harcama kalemlerinin ise % 10 ile % 50 arasında değişen paya sahip olduğu görülmektedir. Diğer harcama kalemlerini yoğun olarak, elektrik, su ve kalorifer tesisatlarının, demirbaş arızalarının ve binanın çatı, kapı, pencere vb yerlerinin onarımları, baskı, fotokopi, kırtasiye, telefon gibi giderler oluşturmaktadır. Burada oranlar değerlendirilirken, okulun gelir miktarının da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Geliri yüksek olan bir okulda harcama kaleminin dilimi küçük görünürken, geliri düşük olan okula göre harcama tutarı fazladır.

Bir okul müdürü, tesisat, demirbaş onarımı, telefon gibi giderleri saymayarak, okul gelirinin % 50’ sinin baskı-fotokopi gideri, % 50’ sinin de temizlik gideri olarak harcadığını söylemektedir.

“Önemli ölçüde harcama kalemlerimizden en büyüğü temizlik giderleri, temizlik malzemelerinin gideri. İkincisi baskı, fotokopi giderleri; fotokopi giderleri için öğrenciden ayrı bir gelir, ayrı bir para alınmıyor. Öğretmen ihtiyacı olduğu zaman, baskı makinesinde istediği kadar çoğaltma yapabiliyor ve götürüp çocuğun önüne koyabiliyor. Ve giderlerimizin şöyle söyleyeyim % 50’ si baskı-fotokopi gideri, % 50’ si de temizlik gideri bunun dışında zaten başka bir giderimiz, başka bir gider için okul kaynağını harcadığımızı söyleyemem.” (Alt SED, M1, E, 12)

Bir okul müdürü de, okul gelirinin % 50’ gibisini personel giderlerine, % 50 gibisini de diğer giderlere harcadıklarını belirtip, diğer giderlerin harcama kalemlerini sıralamaktadır.

“Okul bütçesinden, yaptığımız harcama kalemleri daha çok personel giderleri olarak, arkasından bilgisayar ve onun kullanımıyla ilgili program giderleri var. Bilgisayarların bakımı tamirâtı, onarımı, servis işlemleri, yangın tüplerinin vesaire doldurulması, baca temizliği, okulun telefon faturaları, sınıflarda kullanılan tebeşir, kâğıt vb. ihtiyaçlar, kırtasiye ihtiyaçları, tabii ki okulun patlayan boruları, kalorifer kazanlarının tamiri, kırılan camlar vesaire gibi ihtiyaçlar var. Oranları % 50 gibi personel giderleri, % 50 gibi de diğer giderler düşünülebiliriz.” (Alt SED, M2, K, 5)

Okul gelirinin % 90'ının personel giderine, % 10'unun diğer giderlere harcadığını söyleyen okul müdürü de bulunmaktadır.

“... % 90' ı zaten personel olduğuna göre geriye kalan % 10' u da zaten okulun olmazsa olmazlarıdır. İşte toneridir, bilgisayar bakımıdır, efendim telefonudur faksıdır vesaire. Kırtasiye malzemeleri için harcanıyor. Bir de ufak tefek büyük tamiratlar oluyor; kapı kırılmaları, baca kırılmaları işte pencere kırılması dediğimiz bu tür ufak tefek sıkıntılar oluyor. Bunların onarılması noktasında harcanıyor...” (Orta SED, M4, E, 11)

Diğer okullarda, farklı harcama kalemleri içerisinde ders araç gereci almak için pay ayırlamazken, üst SED okul müdürü % 15' lik bir dilimin ayrılabilmediğini, hatta harcamalardan sonra gelirden artan meblağ olduğunu ve bunun da bankada durduğunu belirtmektedir.

“Valla yüzde olarak şöyle söyleyeyim yani % 40' ını falan personel giderleri teşkil ediyor seneliği olarak. Ondan sonra kırtasiye oluyor, fazla değil kırtasiye % 5' lik falan bir dilimde. Ders araç-gereçleri oluyor işte %15'lik falan bir dilimde. Haberleşme giderleri, telefon vesaire onlar işte % 2- % 3' lük bir dilimde oluyor. Temizlik malzemeleri giderimiz aşağı yukarı % 2-3' lük dilimde oluyor onlarda yine, çünkü büyük bir bölümünü biz velilerimizden karşılama yoluna gidiyoruz. İşte geriye kalan paralarımız da duruyor bankada.” (Üst SED, M10, E, 26)

Okul müdürlerinden bazıları (f=3) harcama kalemlerini söylerken yüzde olarak oranlarını verememektedir.

“Okul bütçesinden yapılan harcama tam oran söyleyemeyeceğim. Şu anda da büyük ölçüde temizlik ve temizlik malzemesi için ve bunların işte sigorta işlemleri için biz en büyük payı onlara ayırıyoruz. Yaklaşık, ortalama 3000 TL çalışana ve temizlik malzemesi, belki biraz daha fazla da olabiliyor zaman zaman, giderimiz var. Bundan geriye kalan işte tamiratlar, ufak tefek kırtasiye alımları, bu tür işler.” (Orta SED, M6, E, 6)

Okul müdürleri, Okul Aile Birliği bütçesinin denetiminin (f=4) ilköğretim müfettişleri, (f=2) harcama komisyonu, (f=4) denetim kurulu, (f=1) ilçe şube müdürleri, (f=2) bizzat kendileri tarafından yapıldığını belirtmektedirler.

Okul müdürleri (f=3) Okul Aile Birliği bütçesinin denetimini hem yönetmelik gereği okulda oluşturulan denetim kurulunun, hem okul idaresinin hem de bölge müfettişlerinin yaptığını söylemektedirler.

“Okul aile birliğinin bütçesini biliyorsunuz, okul aile birliğinin bir de denetim kurulu söz konusu yönetmelik gereği. Ayrıca okul idaresi olarak biz de titizlikle işi takip ediyoruz ve de bölge müfettişleri yapmış oldukları denetimlerde çok titiz davranıyorlar.” (st SED, M3, E, 22)

“Okul aile birliği bütçesi tabi biz şimdi tabi okul aile birliği yönetmeliği gereği bir yönetim ve denetim kurulu oluşmaktadır. Ayrıca biz okul aile birliği harcama komisyonu adı altında bir komisyon oluşturuyoruz ve bu kaymakamlık olurunun alarak çalıştırıyoruz. Bunların periyodik olarak denetimlerini okul aile birliği denetim kurulu tarafından üç ayda bir zaten yapılmakta. Ayrıca okulun kendi içerisinde de bu harcama komisyonunu, okul müdürlüğü zaman zaman hesapları denetleyerek inceleyerek sağlıklı bir şekilde yürütülmesini sağlıyor. Onun ötesinde de zaten yasal denetim gördüğümüzde de kurum müfettişleri bu tür gelir giderlerimizi net bir şekilde denetliyor ve inceliyorlar.” (Orta SED, M4, E, 11)

İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü şube müdürleri tarafından da okul bütçesinin denetlendiğini söyleyen okul müdürü bulunmaktadır.

“Yine bu ekim ayında denetleme kurulu seçiliyor. Bir ayda bir, o arkadaşları çağırıyoruz, faturalar fişler üzerinde denetleme yapıyor, bir de okullarımız bildiğiniz gibi eskiden her yıl denetleniyordu ilköğretim mfettişlerimizle, ama bu artık iki yılda bir denetleniyor o arkadaşlarımız da gelip denetliyor. Zaman zaman ilçeden de ilçe müdürümüz, şube müdürleri gönderiyor, onlar da denetliyorlar. Hem iç denetim, hem mfettişlerimiz, hem de ilçe şube mdrllerimiz.” (st SED, M8, E, 27)

Her ay okul aile birliği gelir giderleri düzenli olarak panolara asılıp, ilan edilerek iç denetim ve takip sağlanabilmektedir.

“Okul aile birliğinin bütçesinin denetimi zaten bir harcama komisyonu marifetiyle yapılmaktadır, bütün harcamalar. Öğretmenlerin de içinde bulunduğu, müdür yardımcısının ve okul aile birliği üyelerinin içinde bulunduğu bir harcama komisyonu var. Bütün alımlar, alış-verişler, efendim teklifler bunlar tarafından yapılmaktadır. Para çekilmesi; yine bir ğretmen ve yine bir okul aile birliği yetkilisi marifetiyle yapılmaktadır. Bu şekilde düzenli olarak her ay gelirler, giderler toplanmaktadır. Okuldaki panolara asılmaktadır. Bu şekilde takip ediyoruz.” (Orta SED, M6, E, 6)

Herhangi bir şikâyet olduğunda, denetimciler tarafından özellikle okul müdürü muhatap alındığı için, bizzat kendisi tarafından denetim yapıldığını, harcamaların titizlikle incelendiğini belirten okul müdürü de bulunmaktadır.

“Zaten okul müdürü de okul aile birliğinin yönetim kurulu üyesi sayılıyor, yeni yönetmeliğe göre. Burada doğrudan bütün her ne kadar aile birliği başkanı velilerden olmuş olsa da buraya, burada bir yolsuzluk, usulsüzlük olsa veya bir şikâyet olsa gelen denetimci ya da muhakkik hiç aile birliğinden kimseyi muhatap almaz, doğrudan okul müdürünü muhatap alır. O bakımdan bunu sık sık günü gününe, çok titizlikle bizzat kendim takip ediyorum... Sık sık hesapları kontrol ederiz, bilançolar çıkarırız “Ne durumdayız, bir kaçağımız, bir gözden kaçan bir şey var mı?” gibi falan. Bunları çok titizlikle takip ederiz ve bugüne kadar da bu konuda en küçük bir sıkıntı yaşamadık. Her şey orada muazzam gider.” (Üst SED, M7, E, 10)

Bir okul müdürü de yapılan her harcamadan haberdar olduğunu belirtmektedir.

“Nasıl yapmaktayız; mesela aylık toplantılar olur. Zaten benim onayım olmadan para çekemezler. Mümkün değil yani okul müdürü talimat vermeden para çekilmez. Efendim işte harcama kalemi gösterilir işte faturası gösterilir, kararlar alınır, gelir-gider tablosu sürekli takip edilir, denetlersiniz.” (Orta SED, M9, E,26)

Finansman konusunda önerileri sorulduğunda, ideal bir finansman sistemiyle ilgili olarak okul müdürleri (f=8) devletin doğrudan belirlenen bir meblağı okullara vermesini ve yöneticilerin para işiyle uğraşmamasını, (f=1) devletin giderlerinin çok olmasından dolayı, maddi durumu iyi olan her veliden zorunlu katkı alınmasını, (f=1) her iki yöntemden uygun olan birisinin uygulanmasını istemektedirler.

“... bu çağda finansman olmazsa hiçbir şey yapamayacağımıza göre, benim kendi görüşüm şöyle; bizim anayasal bir hak olan ilköğretim zorunludur, devlet tarafından parasız okutulur ibaresi olduğuna göre ilköğretimdeki okullarımızın parasal yani finansal sorununun tamamen devlet tarafından çözülmesi. Sadece biz eğitim yöneticileri ve öğretmen arkadaşlarımız okulumuzun eğitim ve yönetimiyle alakalı plan program geliştirmeliyiz, projeler yetiştirmeliyiz. Bütün enerjimizin finans bulmaktansa bu noktada harcanması... Her şeyden fedakârlık yapılabilir fakat eğitimden bence fedakârlık yapılmaması lazım çünkü burada yapılan fedakârlık geleceğimizi yok etmek anlamına geliyor diye düşünüyorum.” (Orta SED, M4, E, 11)

Okul müdürlerinin eğitim öğretimle ilgilenmek yerine, sürekli finansman sorunuyla uğraşmaktan şikâyetçi oldukları görülmektedir. Devletin bu duruma çözüm bulmasını istemekte ve okullara ödenek ayrılması gerektiğini düşünmektedirler.

“Valla ideal bir finansman bence devletin okullara katkıda bulunması gerekir. Atıyorum bugün bu okulun aylık gideri 6-7 milyar civarında ise devlet 10 ayda 70 milyar lira bir para bu okula ödenek ayırması lazım ve bu şekilde veli ile öğrenci ile karşı karşıya gelmememiz lazım. Çünkü bu bir yerde eğitim öğretimi engelliyor. Hem de bizi küçük düşürüyor. Bu şekilde veli ile pazarlık yapmada kayıt döneminde olsun, okulun ihtiyaçlarını söylemede olsun yani biz

artık camii imamlarını da geçtik. Yani bunda bir terslik olduğunu düşünüyorum. Eğer bu ilköğretim mecburi ve parasızsa devletin okullara sahip çıkması lazım. Okul müdürleri ve öğretmenler de eğitim ve öğretimle ilgilenmesi lazım, yani parasal işlerden tamamen kurtulması lazım... Eğer devlet buna eğilirse yani ortaöğretime değil de ilköğretime bu finansmanı ve bu yardımı yaparsa bana göre daha sağlıklı, daha iyi bir eğitim olacağına inanıyorum.” (Orta SED, M5, E, 12)

Bir okul müdürü de hastanelerde başhekim dışında hastane müdürü olduğunu örnek göstererek, okulda da okul müdürü dışında finansman işini yürütmekle görevli bir personel bulundurulmasını istemektedir.

“Evet; aslında bu iş çok uzun bir iş. Yani ben 27 yıllık müdürüm, müdürlerim hep “Bağış alma” dedi ama biz bir şekilde okulları böyle yönettik. Aslında bunun özel idareler buna bir el atmaları lazım. Özellikle hizmetli yönünden ve memur yönünden çok sıkıntı çekiyoruz. Sigortaları olsun, vergileri olsun bunu gerçekten bu yükü bizim üzerimizden almaları lazım. Eğer okulun temizlik ve memur ihtiyacı düşünmesek diğer eğitim-öğretime daha çok zaman harcarız... Ama hastanelerde biliyorsunuz bir başhekim var bir de hastane müdürü var. Orada hastane müdürü bu işlerle uğraşüyor, hastanenin işte kapısıyla, işte temizliğiyle. Diğer başhekim de sağlığıyla uğraşılıyor. Bizde de aslında öyle bir şey olsa okullarımızda. İşte temizliğiyle, kapısıyla, penceresiyle bir şefimiz veya bir birimimiz uğraşsa bizlerde tamamen kendimizi eğitim ve öğretime versek daha iyi olacağını düşünüyorum...” (Üst SED, M8, E, 27)

Yurt dışına giden, farklı ülkelerin eğitim ve öğretimini inceleme olanağı bulan okul müdürleri (f=2) ülkemizdeki şartlarla karşılaştırma yaparak, sadece biz de finansman sorunu yaşandığını, gördükleri ülkelerde tüm harcamaların devlet tarafından karşılandığını belirtmektedirler.

“... Avrupa’nın 8 devletini gördüm... ben o okullarda da sordum yani nasıl oluyor böyle? İnanır mısın dağın tepesinde bir tane ev vardır orada böyle, oraya kadar asfalt çıkmıştır, elektrik çıkmıştır. Atıyorum iki çocuk var. Devlet ne yapıyor? Oraya servisini gönderiyor. Çocuğu alıyor oradan getiriyor okula, eğitimini yaptırıyor, yemeğini veriyor, tekrardan evine teslim ediyor. Gelmediği zaman kapısında polis gider “Neden göndermediniz?” Her şey tertemiz, steril... Orada kariyer sistemine göre yani başarınıza göre size maaş verirler, başarınıza göre efendim işte kademe atlarsınız. Finansmanı orada zaten devlet sağlamış. Biz de ise şöyle der; ilköğretim devlet okulunda parasızdır... Madem parasızsa o zaman devlet karşılamalı... İşte Avrupa öyle Avrupa olmuş. Dileriz ki devlet bize bütçe versin, sürekli denetlesin. Biz de müdür, finans direktörü değil, maliyeci değil, müdürlüğünü yapacak, idari işlere bakacak, eğitim öğretime bakacak...” (Orta SED, M9, E, 26)

Bir okul müdürü bir ülkede okuldaki eğitim ve öğretim donanımının devlet tarafından yapıp tek elden çıkmasının düzgünlük ve standart sağladığını, ülkemizde ise bu tür işlerin farklı

kaynaklardan sağlanmasından dolayı düzgün ve standart olmadığını, fakir bir ülkede bile okulların bakımlı olduğunu söylemektedir. Sınıf mevcutlarının 20 ve altında olmasını, özel eğitim gerektiren öğrencilerin mutlaka ayrı eğitilmesini ve eğitim verilmeyen çocuk kalmamasını vurgulamaktadır.

“... bizim bir projemiz var, Avrupa ülkeleriyle, 5 ülkeyle... Oralarda böyle bir şeyin kesinlikle olmadığını her şeyin devlet tarafından karşılandığı söylendi. Zaten belli her şey tek elden çıkmış. Geçen hafta Slovenya’daydık. Okula hayran kaldım... Bizde bakıyorsunuz her şey yama yama... Standart olmuyor.... Onların, öğretmenin, müdürün, idarenin parayla herhangi bir işinin olmadığını söylüyorlar. Bulgaristan’ı, gezdiğimiz ülkeler içinde en fakir onu gördük... Okula gittiğimizde okul çok güzeldi, bakımlıydı, donanımlıydı. Okul müdürüne “Okulun giderlerini nereden karşılıyorsunuz?” diye sorduğumda. “Devlet her okula burada öğrenci sayısına göre ödeme yapar ve biz o parayla hem okulum bütün ihtiyacını karşılarız hem de günde iki defa yemek veririz” dedi... ben orta ve uzun vadeli programlar yapılarak bu okulların finansman işini böyle okul müdürünün inisiyatifiyle, velinin merhametiyle yerine daha sistemli bir şey olmasını öneriyorum... Şu anda bizim yaptığımız masrafı devlet bize ödemeye kalksa ve bunun Türkiye çapındaki okul sayısı ile çarpımını düşündüğünde çok büyük rakamlar çıkar... Çünkü devletin çok masrafı var ama bunu kademe kademe bir takım kaynaklar bularak uzmanlar bunun üzerine eğilir, on sene sonra bir miktar, yirmi sene sonra bir miktar ama bu mutlaka çözülmeli... Bu gençlerde böyle okullara toplayıp da 40 tanesi 50 tanesini bir sınıfa doldurmakla da olmaz. Ne yapıp edip devlet icabında bir semtin apartmanlarını istimlak edecek oraya okul yapacak, bu mevcutları düşürecek... İlçe Milli Eğitim Müdürümüz bile bu konuda konuşma yaptı. Bir lise açılışında; “Bir sınıfa” dedi “40 tane doldurup da içine iki tane uygunsuz öğrenci koyarsan, burada eğitim yok demektir...” dedi. Bunlar için ayrı okullar yapılmalı.... Biz istiyoruz ki Avrupa standartlarında, 20 ve altında öğrenci olsun ...” (Üst SED, M7, E, 10)

Alt SED okul müdürü, bağış konusunda idareci, öğretmen, veli ve öğrencinin karşı karşıya geldiğini, devletin Milli Eğitim Bakanlığı’na ayırdığı bütçenin yetersiz olmasından dolayı, yoksul olanlar hariç her veliden katkı alınmasının gerekli olduğunu söylemektedir.

“... Eğer devlet Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinden eğitim ve öğretime ayırdığı payın önemli bir kısmını sadece personel gideri olarak ayırıyor ve personel gideri içerisinde de bu giderlerin tamamına yakını öğretmenlerin maaşlarına ayrılıyorsa burada okulun donanım ihtiyaçlarına, temizlik ihtiyaçlarına ve günlük ihtiyaçlarına kaynak kalmıyor demektir... öğrenci velisinin okula belli bir oranda katkıda bulunması gerektiği yasal düzenlemelerle zorunlu hale getirilmeli, gerçekten yoksul olan ve ödeyemeyecek durumda olanların da bütün ihtiyaçları yine o kurumlar ve okullar tarafından karşılanmalı... Aslında öğretmenin, idarenin bu işten elini ayağını çekmesi gerekiyor ama bu işi üstlenecek bu işi götürecek bu ihtiyaçları karşılayacak farklı birimlerin oluşturulması gerekiyor. Ya bakanlık tek merkezden yapacak bunu, her öğrenci velisi kayıt zamanında belli bir hesaba para yatıracak, o para belli bir yerde toplanacak ve okulların ihtiyaçlarına, bulundukları bölgelerin ihtiyaçlarına

göre okullara belli kaynaklardan sırf okul içindeki bu tarz giderlerin karşılanması için para aktarılacak...” (Alt SED, M1, E, 12)

Bir okul müdürü tarafından ülkemizde ilköğretim zorunlu olmasına rağmen ödenek verilmezken, liselere ödenek verilmesi eleştirilmekte, finansmanın devlet tarafından temin edilmesi ama bunun gerçekleşmesi mümkün olamıyorsa, yoksul olan öğrenciler için ayrı bir kaynak sağlanmak şartıyla velilerden zorunlu katkı alınması istenmektedir.

“Tabii ki ideal bir finansman sisteminde eğitim-öğretim faaliyetlerinde direkt olarak bizim işlerimizi yürütmemiz ve finansman konularında kesinlikle bir irtibatımızın olmaması bunun sosyal devlet anlayışı gereği okullara temin edilmesi, en azından ilköğretimler için ama ne yazık ki ilköğretimlerde ödenek yok, liselerde var. Tam tersi bir durum şu an işliyor durumda. Okulların kesinlikle daha önceki konuşmalarında da bahsettiğim gibi okul müdürleri hakkında bir soru işaretinin olmaması için kesinlikle finansman konularından uzak olmamız, ihtiyaçların sosyal devlet anlayışı gereği devlet tarafından karşılanması eğer bunlar da yapılamıyorsa zorunlu olarak her veliden -bu zorunluluk olması gerekiyor- herkesin işte bu eğitim öğretim yılı şu kadar ödeme yapması gerekiyor şeklinde yer alması gerekiyor. Tabii ki bunlar içerisinde ödeyemeyenler olacaktır. Ülkemizin genelini düşündüğümüz zaman onlar içinde ayrı bir fon, ayrı bir kaynak ayırmak gerekiyor.” (Alt SED, M2, K, 5)

V SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

SONUÇ VE TARTIŞMA

‘Türkiye’de İlköğretim Finansmanının Değerlendirilmesi’ (Yolcu, 2007) adlı doktora tezinde araştırmacı tarafından, okul yöneticilerinin görevlerini yaparken karşılaştıkları sorunların sıralanmasında en başta, bütçe yetersizliği, yardımcı personel yetersizliği, okulların fiziki yapı ve donanım yetersizliğinin olduğu görülmektedir. Okul yöneticilerinin yaşadıkları sorunların görev yaptıkları okulun sosyoekonomik düzeyine [SED] bağlı olarak farklılaştığı sonucuna varılmıştır. Okul yöneticilerinin bütçe dışı kaynak oluşturma sürecinde yasalardan çevresel koşullardan, bürokrasiden, velilerden, kişi ve kurumlardan kaynaklan güçlüklerle karşı karşıya kalmakta oldukları, bütçe dışı kaynak oluşturma sürecinde karşılaştıkları güçlüklerin, okul çevresinin SED’ ine göre farklılık göstermekte olduğu açıklanmıştır. Okullarda çeşitli etkinlikler veya hizmetler için para toplanılmasının okul yöneticilerini velilerle karşı karşıya getirdiği görülmüştür. İlköğretime öğrenci ve öğretmen sayılarındaki artışa paralel olarak bütçeden yeteri kadar ödenek ayrılması gerektiği, böylelikle, Anayasa ve diğer yasal metinlerde ilköğretimin devlet okullarında “parasızdır” hükmünün gereği yerine getirilmesi önerisinde bulunulmuştur.

Bu araştırmada da okul yöneticilerinin en çok bütçenin yetersizliği, özellikle temizlik elemanı başta olmak üzere yardımcı personel yetersizliğinden, okulların fiziki ihtiyaçları ve donanım eksikliklerinden dolayı sıkıntı yaşadıkları ortaya çıkmaktadır. Yine yaşanan sorunların, okulun bulunduğu sosyoekonomik düzeye bağlı olarak farklılaştığı sonucu da benzerlik göstermektedir. Okul müdürlerinin bütçe dışı finansman sağlamada kaynak oluştururken de sosyoekonomik düzeye göre üst düzey yöneticiler ve velilerle problem yaşadıkları görülmektedir. Okullarda eğitim ve öğretimin sağlıklı ve verimli sürdürülebilmesi için okul müdürlerinin para toplamak zorunda oldukları ve bu nedenle velilerle karşı karşıya geldikleri gerçeği de ortaya çıkan benzer sonuçlardandır. İlköğretime bütçeden kaynak aktararak devlet okullarında eğitimin parasız olmasının sağlanması da okul müdürlerinin önerileri arasında yer almaktadır.

‘İlköğretim Okullarının Finansman İhtiyaçlarını Karşılama Düzeyleri (Van İli Örneği)’ (Altuntaş, 2005) adlı yüksek lisans tezinde araştırmacı tarafından, okul müdürlerinin ilköğretim okullarının finansmanının birinci sırada “devlet tarafından” ikinci sırada, “veliler” ve “devlet, belediyeler, il özel idareleri, gönüllü kuruluşlar ve veliler”, üçüncü sırada ise “il özel idaresi” tarafından karşılanması gerektiğini düşünmekte oldukları tespit edilmiştir.

Araştırma bulgularında devlet katkısının yanında ilköğretimin ihtiyaçlarının yerel yönetimlerce karşılanmasına yönelik görüşler belirgin olduğundan ilköğretimin ihtiyaçlarının yerel yönetimlerce karşılanmasına yönelik yasal düzenlemeler yapılması sonucu çıkmıştır.

Bu araştırmada da okul müdürleri, öncelikle finansmanın devlet tarafından karşılanmasını, bunun mümkün olmaması durumunda velilerden maddi durumu iyi olmayanlar haricinde zorunlu bağış alınmasını talep etmektedirler. Yerel yönetimlerin okullara verdikleri desteğin azımsanmayacak düzeyde olduğu da görülmekte, bu durumun yasal düzenlemelerle daha işlerlik kazandırılması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

‘Eğitim hizmetlerinin kamusal niteliği, ilk ve orta öğretim hizmetlerinin finansmanı Türkiye uygulaması’ (Demir, 2004) adlı yüksek lisans tezi çalışmasında, Türkiye’ de eğitime biraz daha fazla önem atfedilen bölgelerde ise okul yönetimleri ve aileler kendi olanaklarını seferber ederek bir takım ilave kaynaklar oluşturlarken, bölgeler arasında önemli düzeyde farklılaşmalara da yol açtıkları, bu doğrultuda gelir düzeyinin yüksek olduğu bölgelerde nitelikli okullar ön plana çıkarken eğitimsel kaynakların dağılımında görülen dengesizliklerin de derinleşmiş olduğu vurgulanmaktadır. Araştırmada getirilen önerilerden biri zorunlu olan temel eğitimin tümüyle ücretsiz sunulurken, ortaöğretimde kamunun desteğinin kısmen de olsa azaltılması, özellikle okulun günlük giderlerinin karşılanmasına yönelik olarak, bazı durumlarda ailelerden ödeme gücüne göre eğitime katkı payları alınabilmesidir.

Bu araştırmada da okulların, bulunduğu sosyoekonomik çevreye göre finansman kaynağı sağlamanın okulların niteliklerinin bölgelere göre farklılaşmasına neden olduğu, bunun da eşitsizliklere yol açtığı görülmektedir. Ayrıca okul müdürlerinin zorunlu olmadığı halde ortaöğretime devlet tarafından ödenek verilmesini eleştirmeleri ve bu tür ödeneğin ilköğretime verilmesinin gerektiğini belirtmeleri açısından aynı sonuca ulaşılmaktadır.

‘İlköğretim Okul Müdürlerinin Yönetim İşlerine Verdikleri Önem ve Harcadıkları Zaman’ (Kaykanacı, 2003) adlı makalede, okul müdürlerinin yönetim işlerine verilen önem ve harcanan zaman konusunda en yüksek değere sahip maddenin, “okul binasının bakım, onarım ve temizlik işlerinin yürütülmesini sağlama” olduğu tespit edilmiştir.

Bu araştırmada okul müdürlerine finansman konusunda ne kadar zaman harcadıkları sorulduğunda benzer şekilde en çok zamanın okulun temizlik ve bakımının sağlanması için zaman harcadıkları görülmüştür. Bu durumun eğitim öğretime harcanması gereken zamandan

çalınmasına neden olacağı, bu nedenle ilköğretimde verimin ve başarının sağlanmasına engel teşkil edebileceği dikkat çekmektedir.

Türk Eğitim Sisteminde finansman sorunu için çözüm önerileri neler olabilir?

Tüm Özel Öğretim Kurumları Derneği Akademik Direktörü Çağlar Artı Eğitim Dergisindeki makalesinde finansman kaynakları ile ilgili olarak;

“Türk eğitimi mutlaka yeni finansman kaynakları yaratmalıdır. Yerel yönetimlerin, özel sektörün, uluslar arası kaynakların ve vatandaşların imkânlarının değerlendirilmesinin yolları mutlaka aranmalı ve bulunmalıdır. Bu konu da ikinci bir stratejide eğitime ayrılan kaynakların verimli ve etkin kullanılması için projeler oluşturmaktır. Üçüncü olarak da eğitim hizmetlerinin daha ekonomik hale getirilebilmesi için yeni yollar aranmalıdır. ” şeklinde çözüm önerisinde bulunmuştur.

Bu araştırmada okul müdürleri, finansman konusunda çözüm önerisi getirirken benzer talepte bulunarak, devletten ya da velilerden finansman desteği istemektedirler.

Çağlar ayrıca zorunlu eğitim süresinin uzatılması ile ilgili olarak düşüncelerini, “Ortaöğretim zorunlu eğitime katıldığı takdirde zorunlu eğitim 12 yıla çıkacaktır. Ülkemizde ortaöğretimde okullaşma oranı %56’dır. Sistemdeki öğrenci sayısı ise 3.386.717’dir. Ortaöğretim zorunlu eğitime katıldığı takdirde bugünkü çağ nüfusunun %44’ü sisteme katılacak demektir. Bu da 2.660.991 öğrenci demektir. Ülkemizin bütçe imkânları kısıtlılığı düşünülürse bu rakamın gerektirdiği bütçe imkânları için zorlanabilir. Oysa 6 yaş zorunlu eğitim kapsamına alınırsa hem öğrenmeye daha açık bir çağ hem zihinsel gelişimi çok daha hızlı olduğu bir çağ nedeniyle hem de sisteme katılacak öğrenci sayısının 900 bin olması nedeniyle çok daha pratik çok daha verimli bir uygulama olur. ” şeklinde belirtmiştir

Türk Eğitim Derneği’nden Pehlivanoglu: “Siyasi partiler olmadan eğitim sorunlarını çözmek mümkün değildir. Eminiz ki siyasi partilerimiz nesil kurtarmaya seçim kurtarmaktan daha çok önem vermektedirler. Bu nedenle siyasi partilerimize düşen sorumluluğun farkındayız ve onlara güveniyoruz. Ancak artık on yıllardır tekrar edilen söylemlere hala devam edilmesi bir çözüm üretmeyecektir. Türkiye’de eğitime sadece bütçeden daha fazla pay ayrılarak eğitimin sorunları çözülemez. Artık sistem tıkanmıştır. Tıpkı ekonomide olduğu gibi eğitimde de yapısal bir dönüşüm zamanı gelmiştir. Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş ilkeleri doğrultusunda yepyeni bir vizyona gereksinim vardır. Aksi takdirde mevcut bütçeyi mevcut modellerle yönetmeye devam ederiz ve sadece yönetenlerin isimleri değişmiş olur. Yapılması gereken

yapısal bir reformla uzlaşma kültürüyle bütünleştirilmiş bir ulusal program hazırlayarak toplumun hizmetine sunmaktır.” demiştir.

Bu araştırma da, Türkiye’ de eğitime sadece bütçeden daha fazla pay ayrılarak eğitimin çözülemeyeceği düşüncesini desteklemektedir.

Eğitim Bir- Sen Genel Başkanı Gündoğdu, bütçe ve finansman yetersizliği için çözüm önerisi olarak: “ Genel bütçeden mutlaka çok daha fazla pay ayrılmalı ve alternatif finans kaynakları oluşturulmalıdır. Arsası otel yahut iş merkezi değeri kazanmış bazı okullarla sahillerdeki bazı tesislerin satışı düşünülmelidir. Meslek liseleri çoğaltılmalı, okullar birer üretim ve satış merkezi olarak tasarlanmalıdır. Halkın bağışları kolaylaştırılmalı, orta ve yüksek öğretimde özel eğitim kurumları teşvik edilerek devletin yükünün hafifletilmesi düşünülmelidir. Altyapı ve fizikî yetersizlik, ilk giderilmesi gereken sıkıntıdır.” demiştir.

Tüm Özel Öğretim Kurumları Derneği’nin İstanbul’da “Türkiye’de ve Dünya’da Eğitim Finansmanı: Modeller, Uygulamalar ve Fırsatlar” adlı düzenlediği uluslararası katılımlı bir panelde TÖDER Yönetim Kurulu Başkanı Yücel, Türkiye’de eğitime ayrılan kaynakların yanlış kullanıldığını, ağırlığın yüksek öğretime verildiğini ancak okul öncesi eğitime neredeyse hiç kaynak aktarılmadığına dikkati çekerek, “Son yıllarda eğitime ayrılan bütçenin savunma sanayine ayrılan bütçeden daha fazla olduğunu gördük. Eğitime özellikle genç nüfusun eğitimine daha fazla payda ayırmak zorundayız. Özel öğretimin önü açılmalı.” demiştir.

Bu araştırmada eğitime bütçeden daha fazla pay ayrılmasının yanı sıra alternatif finans kaynaklarını artırmak, özel öğretimin desteklenmesi gibi çözüm önerileri getirilmektedir.

Mali kaynak darboğazının aşılması ile ilgili olarak sunulan önerilerden bazıları da şunlardır (Baloğlu, 1990):

Kaynak ihtiyacının planlanması: GSMH konsolide devlet bütçesi içinde eğitime ayrılan paylar, aynı gelir grubundaki ülkeler düzeyinin altına düşmemeli; devlet bütçesi içinde MEB+YÖK payı % 25’ in üzerine çıkartılmalı; eğitimdeki gelişmenin sağlanabilmesi için uygulamada sürekliliği olan finansman kaynakları kullanılmalı; bazı fonların tamamının eğitime tahsis edilmesi düşünülmeli; her kademe ve türde eğitim kurumu için, yatırım ve cari ödeneklerin planlanmasında, bilimsel baza oturan birim maliyet ölçütleri esas alınmalı, maliyet/ fayda ve maliyet/ etkinlik analizleri yapılmalı, kaynak tahsis ve kullanımı mutlaka bu ölçütlere uygun olmalı; eğitim kademeleri arasında kamu kaynaklarının tahsisinde, sekiz yıllık

zorunlu eğitim ve örgün veya yaygın meslek eğitimini kapsayan temel meslek eğitiminin genelleştirilmesine öncelik tanınmalı, ortaöğretim ve özellikle yüksek öğretimde öğrencilerin eğitim harcamalarına katılmalarını sağlayıcı hükümler getirilmeli, bu düzenleme yapılırken ödeme gücü yeterli olmayan başarılı öğrenciler yatılılık, burs ve kredi ile desteklenmeli; toplu konut kooperatiflerince yapımı planlanan konut sayısı ve iskan edilecek nüfus durumuna göre kooperatiflere, kişi ve kuruluşlara, bu yerlere gerekli olan okulun yapımı ve arsının karşılıksız olarak devri zorunluluğu getirilmeli; gerektiğinde kooperatiflere bu amaçla yeterli kredi Toplu Konut İdaresi' nce sağlanmalı; sanayi siteleri ve organize sanayi bölgelerinde çırak- kalfa- ustalık eğitimi için meslek lisesi yapılmalı; arsası ilgili kooperatif ve kuruluşlarca bedelsiz olarak tahsis edilmeli; ayrıca bu gibi yerlerde meslek lisesinin yapımı ve işletilmesi için eğitim vakıfları kurulması teşvik edilmeli ve bu vakıflar belli ölçütlere göre devletçe desteklenmelidir.

ÖNERİLER

Sonuç olarak: Eğitime ayrılan kaynakların verimli, etkin bir şekilde planlı kullanılması ve bununla ilgili olarak her düzeydeki eğitim yöneticilerinin gerekli bilgi ve beceriye sahip olmalarının sağlanması, devlet bütçesinden eğitime ayrılan payın artırılması, ilköğretim okullarına ödenek verilmesi ya da öğrenci velilerinden katkı payı alınması, yapı talebinin yalnız okul binasını değil, bakım, onarım, donatım, malzeme ve diğer standart üretim faktörlerini de kapsamı, eğitimde özelleştirmenin artması için devletin destek vermesi, eğitimde yerelleştirme uygulanması, eğitimde özerkleştirmeye geçilmesi, vergi gelirinin artırılması için kayıpların önlenmesi, hükümetlerin daha önceki hükümetlerin başlattığı projelere sahip çıkması ve yararlı uygulamaları sürdürmesi, gibi çözüm önerileri sunulabilir.

Uygulamacıya Öneriler

1. Devlet bütçesinden eğitime ayrılan pay artırılmalıdır.
2. İlköğretim okullarının finansman sorununu çözmek için devlet bütçesinden ödenek ayrılmalıdır.
3. İlköğretim okullarında yardımcı personel görevlendirilerek, okul müdürlerinin sıkıntısı giderilmelidir.
4. İlköğretim okullarının ihtiyaçlarını karşılamada yerel yönetimlerin desteği artırılmalıdır.

5. Orta ğretim kurumlarına verilen devlet desteği kısmen azaltılarak, bu kurumların ihtiyaçları veli katkısıyla giderilmeli, kesilen miktar, zorunlu olması nedeniyle ilköğretim okullarına aktarılmalıdır.

6. İlköğretim okullarında finansman sorununun çözümünde, devlet bütçesi yetersiz kalıyor ise, maddi durumu düşük seviyede bulunanlar muaf tutularak, öğrenci velilerinden zorunlu katkı payı alınmalıdır.

Araştırmacıya Öneriler

1. İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenler, veliler ve öğrencilerle görüşme yaparak, finansman konusunda düşünceleri alınıp, araştırmanın kapsamı genişletilebilir.

2. Farklı illerde ve ilçelerde araştırma uygulanabilir.

3. İlköğretim okullarında finansman sorununun çözümü için alternatif kaynak arayışları ile ilgili araştırma yapılabilir.

EKLER

EK.1. GÖRÜŞME KODLARI

Alt SED, M1, E, 12: İlçe 1, alt sosyoekonomik düzey okul müdürü, erkek, 12 yıldır yönetici.

Alt SED, M2, K, 5: İlçe 1, alt sosyoekonomik düzey okul müdiresi, kadın, 5 yıldır yönetici.

Üst SED, M3, E, 22: İlçe 1, üst sosyoekonomik düzey okul müdürü, erkek, 22 yıldır yönetici.

Orta SED, M4, E, 11: İlçe 1, orta sosyoekonomik düzey okul müdürü, erkek, 11 yıldır yönetici.

Orta SED, M5, E 12: İlçe 1, orta sosyoekonomik düzey okul müdürü, erkek, 12 yıldır yönetici.

Orta SED, M6, E, 6: İlçe 1, orta sosyoekonomik düzey okul müdürü, erkek, 6 yıldır yönetici.

Üst SED, M7, E, 10: İlçe 2, üst sosyoekonomik düzey okul müdürü, erkek, 10 yıldır yönetici.

Üst SED, M8, E, 27: İlçe 3, üst sosyoekonomik düzey okul müdürü, erkek, 27 yıldır yönetici.

Orta SED, M9, E,26: İlçe 4, orta sosyoekonomik düzey okul müdürü, erkek, 26 yıldır yönetici.

Üst SED, M10, E, 26: İlçe 5, üst sosyoekonomik düzey okul müdürü, erkek, 26 yıldır yönetici.

EK 2. YÖNETİCİ GÖRÜŞME FORMU

Görüşme No :

Görüşme Tarihi :

Görüşme Yeri :

Giriş

Merhaba, adım Ayşe Gül ALPAY. Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı/ Eğitim Yönetimi ve Denetimi yüksek lisans programı öğrencisiyim. İlköğretim Okullarında Finansman İle İlgili Okul Müdürlerinin Görüşleri Üzerine nitel bir araştırma yapmaktayım. Bu çalışmada ilköğretim okullarının bütçe dışı finansman kaynakları, finansman sağlamak için yapılan çalışmalar ve karşılaşılan güçlükler ile okul bütçesinin harcama kalemlerinin tespitinin yapılp, ideal finansman sistemi için öneriler alınması amaçlanmaktadır.

Yaptığım görüşme sadece bu araştırmada kullanılacaktır. Kişisel Bilgiler gizli tutulacak, raporda yer almayacaktır. Sizin için sakıncası yoksa daha sağlıklı ve doğru kayıt tutabilmek amacıyla, görüşmeyi ses kayıt cihazı kullanarak yapmak istiyorum. Görüşme süresi vereceğiniz yanıtlara göre değişecektir. Bu görüşmeye zaman ayırdığınız ve soruları içtenlikle yanıtladığınız için şimdiden teşekkür ederim. İzninizle başlayabilir miyim?

GÖRÜŞME SORULARI

- 1) Okul finansmanı deyince aklınıza neler geliyor?
- 2) Okul için finansmanın önem derecesi ile ilgili görüşleriniz nelerdir?
- 3) Okulun finansmanı hangi kaynaklardan sağlanmaktadır? Oranlarını da söyler misiniz?
- 4) Okula finansman sağlama konusunda ne gibi çalışmalar yapmaktasınız?
- 5) Yönetici olarak velilerden bağış almakta karşılaştığınız güçlükler nelerdir? Bu güçlükleri yenmek için neler yapıyorsunuz?
- 6) Alınan bağışlarla okulunuzda eğitimin niteliğini artırmak üzere ne tür çalışmalar yapmaktasınız?
- 7) Finansman konusuna çalışma zamanının ne kadarını ayırmaktasınız?
- 8) Okula finansman sağlama konusunda, size okul bünyesinde yardımcı olan kişiler kimlerdir? Ne tür yardımlarda bulunuyorlar?
- 9) Bir üst kurumdan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden bütçe dışı parasal destek almakta mısınız?
- 10) Okula finansman sağlama konusunda üst düzey yöneticilerin olumlu/olumsuz tavırları nelerdir? Bahseder misiniz?
- 11) Okula finansman sağlamak için sponsor bulabiliyor musunuz?
- 12) Yerel yönetimlerin okulunuzun ihtiyaçlarının karşılanmasında katkıları oluyor mu? Oluyorsa ne gibi katkılar olduğunu açıklar mısınız?
- 13) Size göre, okulunuzda oluşturduğunuz kaynaklar, diğer okullarla aranızda ne tür farklılıklara yol açmaktadır? Neden?
- 14) Okul bütçesinden temizlik, evrak vb. işler için eleman çalıştırıyor musunuz?
- 15) Okul bütçesinden yapılan harcama kalemleri nelerdir? Oranlarını da söyler misiniz?
- 16) Okul Aile Birliği bütçesinin denetimini nasıl yapmaktasınız?
- 17) Finansman konusunda önerileriniz ve ideal bir finansman sisteminin nasıl olması gerektiği konusunda görüşleriniz nelerdir?

KİŞİSEL BİLGİLER

Cinsiyetiniz:

Erkek ()

Kadın ()

2. Okulunuzun bulunduğu çevrenin sosyoekonomik düzeyi:

Üst SED ()

Orta SED ()

Alt SED ()

3. Yöneticilikteki Kıdeminiz:

Yıl ()

KAYNAKÇA

Adem, M. (1993). *Ulusal eğitim politikamız ve finansmanı*. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.

Akın Kösterelioğlu, M. (2007) *Okul Yöneticilerinin Problem Çözme Becerileri ve Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Babaoğlu, E. (2006). *İlköğretim Okulu Yöneticilerinde Tükenmişlik (Düzce İli Örneği)*. Doktora tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Baloğlu, Z. (1990). *Türkiye’ de Eğitim: Sorunlar ve Değişime Yapısal Uyum Önerileri*. İstanbul: TÜSİAD Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği. Apa Ofset Basımevi.

Başaran, İ. E. (1982). *Temel eğitim ve yönetimi* (10. Baskı). Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayını.

Başaran, İ.E. (2008). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara: Ekinoks.

Başaran, İ. E. (1999). *Okulöncesi ve ilköğretimde yeniden yapılanmaya ilişkin öneriler, eğitimde yansımalar V: 21. Yüzyılın Eşiğinde Türk Eğitim Sistemi Ulusal Sempozyumu*.

Blaug, M. (1969). *Economics of education 2*. Harmondsworth England: Penguin Books.

Bülbül, A. S. (1988). Dünya eğitim bunalımı ve eğitimin finansman sorunu. *Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 21(12), 393-408.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. Ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (3. Baskı). Ankara: Pegem.

Coşkun, K. (2008). *Türkiye’de Eğitime Ayrılan Kaynaklar ve Eğitimin İktisadi Büyüme ve Türk Ekonomisindeki Etkileri*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Çağlar, A., *Artı Eğitim Dergisi*

Demir, M. (2004). *Eğitim hizmetlerinin kamusal niteliği, ilk ve orta öğretim hizmetlerinin finansmanı Türkiye uygulaması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Hesapçioğlu, M. (1989). *Eğitim planlaması ve yönetim*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Teknik Eğitim Fakültesi, Döner Sermaye İşletmesi.

Hesapçioğlu, M. ve İnandı, Y. (2008). *Eğitim finansmanı: Türkiye ve Avrupa Birliği ülkelerinde karşılaştırmalı bir çalışma*. İstanbul: TÖDER Eğitim Yayınları. Bilnet

Hesapçioğlu, M. ve İnandı, Y. (2004). Avrupa Birliği ülkeleri eğitim sistemi ile Türk eğitim sisteminde eğitimin finansmanı. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* (20), 53-72.

<http://www.maliye.gov.tr> web adresinden Ocak 2009 tarihinde edinilmiştir.

<http://www.maliye.gov.tr-2011> web adresinden 14 Ocak 2011 tarihinde edinilmiştir.

<http://www.resmi-gazete.org/sayi/12666/milli-egitim-bakanligi-okul-aile-birligi-yonetmeligi.html> web adresinden 02 Şubat 2011 tarihinde edinilmiştir.

http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2010/ttkb/18Sura_kararlari_tamami.pdf web adresinden 03 Şubat 2011 tarihinde edinilmiştir.

İnandı, Y. (2005). *Avrupa Birliği Ülkeleri Eğitim Sistemi ile Türk Eğitim Sisteminin Eğitim Yönetimi ve Finansmanı*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Jimenez, E. (1986). The structure of educational costs: multiproduct cost functions for primary and secondary schools in Latin America. *Pergamon Press*. (5), 25-39.

Karaarslan, E. (2005). Kamu kesimi eğitim harcamalarının analizi. *Maliye Dergisi* (149), 36-73.

Karakütük, K. (2001). Cumhuriyetin kuruluşundan planlı döneme kadar eğitimin finansmanı: 1923, 1960. *Milli Eğitim Dergisi* (149), 61-79.

Karaşın, D. (2004). Kapitalizmde eğitimin ekonomik işlevleri. *Kollektif.Sosyalizm ve eğitim* (s.31-39). Ankara: NK Yayınları.

Kavak, Y. (1997). *Dünya’da ve Türkiye’ de ilköğretim*. Ankara: Pegem.

Kavak, Y., Ekinci, C.E. ve Gökçe F. (1997). *İlköğretimde kaynak arayışları*. Ankara: Şafak.

Kaykanacı, M. (2003). İlköğretim okul müdürlerinin yönetim işlerine verdikleri önem ve harcadıkları zaman. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 11 (1).

Koç, H. (2007). Eğitim sisteminin finansmanı. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi* (20), 39-50.

Kurul Tural, N. (2002). *Eğitim finansmanı*. Ankara: Anı.

Kurul Tural N.(1994) Eğitim planlaması: kavram, ilkeler ve yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 27(2), 793-802.

Levin, H.M. (1991). The economics of educational choice. *Pergamon Press*. (10), 137-158.

- Melen, M. (1997). *Eğitim ekonomisi ve istihdam*. İstanbul: Creative.
- Odden, A.R., Picus, L.O. (2000) *School finance. A policy perspective*. Boston: McGraw-Hill Higher Education.
- Okul Aile Birliği Yönetmeliği, 31.05.2005 tarih ve 25831 sayılı resmi gazete.
- Önder, İ. *Eğitimde kaynak yaratma ve kullanımı komisyon raporu*. Demokratik Eğitim
- Özcan, Ş.(2003).Eğitim sendikalarımızın 80.yıl değerlendirmesi. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi* (44).
- Özgen, B. (1996). *Türkiye’de paralı eğitim*. İzmir: Cem.
- Öztürk, S. (2002). *İlköğretim okullarının finansman kaynakları (Ankara ili Polatlı ilçesi örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sarıbal Altuntaş, Y. (2005). *İlköğretim okullarının finansman ihtiyaçlarını karşılama düzeyleri (Van ili örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Serin, N. (1972). *Eğitim ekonomisi*. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi.
- Sulkalar, N. *Mesleki eğitimde işletmelerin ve eğitim kurumlarının yaşadığı sorunlar ve çözüm önerileri paneli*. www.tisk.org.tr/yayinlar.asp?sbj=ic&id=1256 web adresinden 25 Temmuz 2009 tarihinde edinilmiştir.
- Temel, A. (1997). *Eğitime yeni parasal kaynaklar arayışı “beyin fırtınası uygulaması” 1997 Eğitim Sempozyumu*, Ankara.
- Tuzcu, G.(2006). *Avrupa Birliği’ ne giriş süreci ve eğitimde vizyon 2023*. Ankara: Nobel.
- Tsang, M.C. (1988). Cost Analysis for educational policymaking: a review of cost studies in education in developing countries. *Bridges Project*. (58), 181-230.
- Ural, A. (2002). Okul müdürlerinin yönetsel stres kaynakları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi* 2 (3).
- Ünal, I. (1996). *Eğitim ve yetiştirme ekonomisi*. Ankara: Epar.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (7. Baskı). Ankara: Seçkin.
- Yolcu, H. (2007). *Türkiye’de ilköğretim finansmanının değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yücel, E. (2008). *Türkiye’de ve Dünya’da eğitim finansmanı: modeller, uygulamalar ve fırsatlar paneli*. www.artiegitim.com.tr/haber.asp?haber=652 web adresinden 25 Temmuz 2009 tarihinde edinilmiştir.